

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ
ΠΡΩΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΝΙΚ. & ΚΑΛΛ. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΕΣΒ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1942

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

17272

ΝΙΚ. ΖΑΦΕΙΡΙΟΥ
ΠΡΩΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥ

ΝΙΚ. καὶ ΚΑΛΛ. ΕΛΕΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΞΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΠΑΛΑΙΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1942

Ἡ εἰσαγωγή, τὰ εἰδικὰ πρὸς ἀνάπτυξιν θέματα καὶ ἡ ἐκλογή τῶν εἰκόνων εἶναι ἐργασία τῶν κ. κ. Νικηφόρου καὶ Καλλιρρόης Ἐλεοπούλου, αἱ δὲ ἐκλογαὶ τοῦ κειμένου καὶ αἱ ἐρμηνευτικαὶ σημειώσεις τοῦ κ. Νικ. Ζαφειρίου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Σκοπὸς καὶ ἀξία τοῦ διαλόγου.

Ἰδιάζουσιν θέσιν μεταξὺ τῶν Πλατωνικῶν ἔργων κατέχει ὁ προκείμενος διάλογος καὶ διὰ τὸ περιεχόμενον καὶ διὰ τὴν τεχνικὴν του σύνθεσιν. Τῷ ὄντι ἐν αὐτῷ ἐμφανίζεται ἡ ἀντίθεσις τῆς γηϊσίας φιλοσοφικῆς σκέψεως πρὸς τὰς ἐντυπωσιακὰς ἐπιδείξεις ἐκείνων, οἵτινες νομίζονται σοφοί, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Τὸ κύριον δὲ θέμα τοῦ διαλόγου πλαισιοῦται μὲ τοιαύτην πλοκὴν τῶν ἐπεισοδίων καὶ μὲ τόσον τελείαν ἠθοποιῶν τῶν προσώπων, ὥστε ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ διατριβὴ νὰ ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ λογοτεχνικὸν ἀριστούργημα.

2. Οἰκονομία τοῦ ἔργου.

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον παρουσιάζεται ὁ Σωκράτης διαλεγόμενος πρὸς ἐταῖρον, ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ 39 κεφάλαια τὸ ὁμιλοῦν πρόσωπον εἶναι ὁ Σωκράτης, ὅστις πρὸς τὸν βωβῶς ἀκούοντα ἐταῖρον διηγεῖται περὶ τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πλουσιωτάτου Ἀθηναίου Καλλίου συγκεντρώσεως σοφῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπαναλαμβάνει διάλογον ἑαυτοῦ πρὸς τούτους καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν σοφώτατον Πρωταγόραν. Οὗτος ἐπιδημῶν εἰς τὰς Ἀθήνας κατέλυε μὲ ὄλην τὴν ἀκολουθίαν του παρὰ τῷ Καλλίᾳ, ὅστις ἐξένιζε συγχρόνως καὶ δύο ἄλλους διαπρεπεῖς σοφοὺς, τὸν Πρόδικον καὶ τὸν Ἰσπίαν.

Ἡ συνάντησις αὐτὴ ὑποτίθεται γενομένη περὶ τὸ 432 π. Χ., ὡς γίνεται φανερὸν ἐκ τῆς ὑποδηλουμένης ἡλικίας τῶν κυρίων προσώπων (κεφ. 5, 7, 8, 10 καὶ 40), πάντως ὄχι μετὰ τὸ 432, διότι δὲν γίνεται ἐν τῷ διαλόγῳ οὐδ' ἡ ἐλαχίστη μνεῖα τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα συνετάραξαν τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦ διαλόγου οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα φρονοῦντες εἰσέτι διὰ τὴν ἡγεμονίαν καὶ διὰ τὴν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα αἰγλην τῆς πόλεως των,

ἠδύναντο ν' ἀπολαμβάνουν τὴν ἐξάιρετον ἡδονὴν τῶν φιλοσοφικῶν λόγων, ἀπερίσπαστοι ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὰς συμφορὰς τοῦ μετ' ὀλίγον ἐπακολουθήσαντος πολέμου.

3. Σοφιστικὴ καὶ σοφισταί.

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους συμπίπτει καὶ ἡ πλήρης διαμόρφωσις τοῦ νέου τρόπου τῆς φιλοσοφικῆς ἐρεῦνης καὶ τῆς ἀνωτέρας παιδείας, ἣτις εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα σοφιστικῆ. Εἶναι ἱστορικῶς ἐξηκριβωμένοι οἱ λόγοι καὶ οἱ σκοποὶ τῆς νέας πνευματικῆς κατευθύνσεως, ἡ ὁποία ἐσημειώθη εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

Ἡ φιλοσοφία ἐν Ἑλλάδι εἶχε συστηματοποιηθῆ ἀπὸ τοῦ ἔκτου ἤδη αἰῶνος, ὅποτε Θαλῆς ὁ Μιλήσιος ἐπεχείρησε νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν γένεσιν τῶν ὄντων ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς. Ἐσημείωσε δὲ σημαντικὴν ἐξέλιξιν διὰ τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, αἵτινες ἰδρύθησαν εἰς τὴν Μικρασιατικὴν καὶ Ἰταλιωτικὴν Ἑλλάδα. Οἱ ἐκπρόσωποι τῶν σχολῶν τούτων περιέλαβον εἰς τὴν φιλοσοφικὴν των ἔρευναν προβλήματα κοσμογονικά, ἠθικά, γνωσιολογικά καὶ θεολογικά, διεμόρφωσαν δὲ φιλοσοφικά συστήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι θαύματα διανοητικῆς συλλήψεως καὶ ἐρμηνευτικῆς ἀλληλουχίας. Οὕτω περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος ὁ Σάμιος Πυθαγόρας ἐσυστηματοποίησε πλήρη κοσμοθεωρίαν ἐρμηνεύων τὴν ἀρχὴν τῶν ὄντων διὰ τοῦ ἀριθμοῦ. Ὀλίγον ἀργότερον, περὶ τὸ 500, ἤκμασεν ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τῆς Ἑλέας ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος τῆς σχολῆς ταύτης Παρμενίδης ἀπέρριπτε τὴν ἀλήθειαν τοῦ γίγνεσθαι καὶ διεκήρυττεν ὅτι μόνον τὸ εἶναι εἶναι πραγματικὴ κατάσταση συλλαμβανομένη διὰ τοῦ νοῦ. Τὸ γίγνεσθαι εἶναι ἀπατηλὴ ἐντύπωσις τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι κακοὶ μάρτυρες τῆς ἀληθείας. Καὶ ἐπειδὴ μόνον διὰ τῶν αἰσθήσεων γνωρίζομεν τὰ περὶ ἡμᾶς ὄντα, ἡ θεωρία τῶν Ἑλεατῶν ἠρνεῖτο τὴν δυνατότητα τῆς γνώσεως.

Ἐπίσης περὶ τὸ 500 ἐφιλοσόφησεν ὁ Ἐφέσιος Ἡράκλειτος ἀπορρίπτων καὶ οὗτος τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων γνώσιν. Ἀντιθέτως ὅμως πρὸς τοὺς Ἑλεάτας ἐδίδασκεν, ὅτι μόνον τὸ γίγνεσθαι καὶ

αδιάλειπτος ὅση τῶν ὄντων ὑπάρχει (πάντα εἶναι οὔτε ὑπάρχει οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ νοηθῇ).

Τοιοτοτρόπως ἐδημιουργεῖτο τὸ πρόβλημα πόθεν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτᾷ τὴν γνῶσιν καὶ ἂν εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἀποκτήσῃ. Ἐκτοτε ὄλαι αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι δὲν ἠδύναντο νὰ παραβλέψουν τὸ πρόβλημα τοῦτο. Ἠκολούθησαν κατόπιν τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ Δημοκρίτου καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένετο φανερόν, ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε φιλοσοφία προσέφερε μόνον δογματικὰς λύσεις, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἀλλήλας. Καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπέλθῃ κάποτε ἀντίδρασις εἰς τὸν τρόπον τοῦτον τῆς ἐρεῦνης καὶ νὰ μὴ πιστεύουν πλέον οἱ διανοούμενοι, ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ ἐπιστημονικὴ ἐρμηνεῖα τῶν ὄντων. Διὰ τοῦτο ἡ φιλοσοφία παραιτουμένη ἀπὸ πάσης κοσμογονικῆς ἐρεῦνης στρέφεται πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν καὶ ἀρχίζει νὰ μελετᾷ τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀμεσώτερον ἐνδιαφέρον τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν του ἀποστολήν. Ἡ ἀμφιβολία δὲ περὶ τοῦ δυνατόυ τῆς γνώσεως ἤγαγεν εἰς τὴν ὑπερβολὴν ὅτι ἀπόλυτος γνῶσις δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι ἀλήθεια εἶναι ὅτι πιστεύει ἕκαστος ὡς ἀληθές.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν ἀτομικὴν παιδευσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἠδύνατο ὁ πολίτης νὰ διακριθῇ καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς ἀξιόματα ἐν τῇ πολιτείᾳ. Τὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ βίου ἔπρεπε νὰ ἐκλαϊκευθῶν μὲ συστηματικὴν διδασκαλίαν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα θὰ ἐξετιμῶντο κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν κρίσιν ἐκάστου ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁ πεπαιδευμένος εὐχέρειαν εἰς τὸ λέγειν καὶ πεῖθειν, διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἀπόφεις του.

Κατὰ τὴν τροπὴν ταύτην τῶν φιλοσοφικῶν ἀναζητήσεων καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς ἐδημιουργήθη ἡ σοφιστικὴ, ἣτις θεωρητικῶς δύναται νὰ ὀρίσθῃ σύστημα ἀνωτάτης ἐκπαιδύσεως, τὸ ὁποῖον α) ἀπολυτρώνει τὸν νοῦν τοῦ ἀκροατοῦ ἀπὸ παλαιὰ δόγματα καὶ διακηρύττει, ὅτι κοιτήριον τῆς ἀληθείας εἶναι ὁ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος (μέτρον χρῆμάτων ἄνθρωπος), β) εἰσάγει τὸν μαθητὴν εἰς ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ προβλήματα, καὶ γ) ἀσκεῖ αὐτὸν νὰ ἐκφράξῃ ὅσον τὸ δυνατόν καλῆτερον τὰς προσωπικὰς του γνώμας. Τοιοῦτον

ἐμφανίζεται τὸ ἔργον τῆς σοφιστικῆς, ἐφ' ὅσον αὕτη διετήρει τὸν σοβαρὸν τῆς χαρακτῆρα.

Ἐὰν ὁμως ἤθελε κανεὶς νὰ ὀρίσῃ τί εἶναι σοφιστικῆς, θὰ ἐδυσκολευέτο νὰ τὸ κάμῃ, ὅπως ἀκριβῶς ἐδυσκολεύοντο καὶ οἱ σύγχρονοι τῶν σοφιστῶν καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ θαυμασταὶ των (βλ. κεφ. 3-5). Καὶ τοῦτο διότι ἡ λέξις σοφιστικῆς εἶχε μεταβάλει σημασίαν κατὰ τὸ διάστημα τοῦ αἰῶνος 500-400. Παλαιότερον σοφιστικῆς ἦτο τίτλος, τὸν ὁποῖον ἠξιοῦντο καὶ ποιηταὶ καὶ νομοθέται καὶ φιλόσοφοι, διότι ἐσήμαινε τὸν κατέχοντα τὴν σοφίαν. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ συστήματος τῆς ἀνωτάτης παιδείας σοφιστικῆς ἐλέγετο ὁ μεταδίδων τὴν σοφίαν ἐπαγγελματικῶς ἐπὶ μισθῶ. Καὶ τέλος, ἐπειδὴ τινες τῶν σοφιστῶν ἐζήτουν νὰ κάμουν ἐντέπωση μὲ ἐπιδείξεις παρασυλλογισμῶν, ὁ ὅρος σοφιστικῆς ἐσήμαινε τὸν ἀνοήτως λεπτολογοῦντα κατὰ τοὺς τύπους τῆς λογικῆς ἀληθοφανείας καὶ παραγνωρίζοντα τὴν ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ ἀκόμη τὸ ἔργον τοῦ σοφιστοῦ εἰς τὴν ἐξάσκησίν του ἐξέπιπτεν συχνὰ εἰς ἀπάτην καὶ εἰς κερδοσκοπίαν, ὁ τίτλος ἀπέβαινε ὄχι μόνον φορτικὸς, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντος (κεφ. 3). Οἱ συντηρητικοὶ μάλιστα πολῖται εἶχαν πολλοὺς ἐνδοιασμοὺς καὶ ἐπιφυλάξεις διὰ τοὺς διδασκάλους αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔδιδον εἰς τοὺς νέους ἐλευθερίαν γνώμης καὶ τάσιν νὰ ἀμφισβητοῦν ἀνεγνωρισμένας ἀληθείας. Ἀλλὰ γενικῶς ἡ κοινωμία τοὺς θαύμαζε, ἄνδρες δὲ διακρινόμενοι ἐπὶ παιδείᾳ ἠκροῶντο τῶν ἐιδικῶν μαθημάτων ἐκάστου. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ κόσμος ἐδίψα διὰ μάθησιν ὁ προσφέρων ταύτην ἤσκει μέγα γόητρον, ὅταν μάλιστα συνέπιπτε νὰ εἶναι πράγματι εὐφυῆς καὶ πεπαιδευμένος.

Οἱ μάλιστα εὐδοκιμήσαντες σοφισταὶ ἦσαν ὁ Κεῖος Προδίκος, ὁ Ἡλείος Ἰππίας, ὁ Λεοντῖνος Γοργίας καὶ ὑπὲρ πάντας διαπρέφας ὁ Ἀβδηρίτης Πρωταγόρας, ὅστις κυρίως ἐκπροσωπεῖ τὸν τύπον τοῦ σοφιστοῦ ἐν τῷ παρόντι διαλόγῳ.

4. Τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου.

Τὸν ἐπιφανέστατον τοῦτον σοφιστὴν ἐμφανίζει ἐδῶ ὁ Πλάτων ὡς ἐπιτήδειον ἔμπορον τῆς γνώσεως, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὸ ἔργον του μὲ

πολλήν κενοδοξίαν και οἴησιν και δὲν γνωρίζει κἄν τὸ περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλεται. Ἄλλη ὅμως εἶναι ἡ πραγματικότης ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἐπὶ τεσσαράκοντα περίπου ἔτη (ἀπὸ τοῦ 456 - 415 περίπου) ἤσκησε τὸ σοφιστικὸν τοῦ ἔργου εἰς τὰ μεγάλα πνευματικὰ κέντρα τῆς Ἑλλάδος, και τὸν ὁποῖον ἐτίμησαν μὲ τὴν σχέσιν των οἱ σοβαρώτεροι ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του και αὐτὸς ὁ Περικλῆς. Ἡ ἀκμὴ τοῦ Πρωταγόρου συμπίπτει περὶ τὸ 440, ὁπότε ἐγινε και ἡ πρώτη του διατριβὴ ἐν Ἀθήναις. Τότε ὁ ἡγήτης τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν νὰ συγγράψῃ νόμους διὰ τὴν προσφάτως ἰδρυθεῖσαν ἀποικίαν τῶν Θουρίων.

Οὗτος πρῶτος εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ διδάξῃ συστηματικῶς «τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν», ἣτις ἐσήμαινε κατ' αὐτὸν τὸ σύνολον τῶν ἰδιοτήτων, δι' ὧν εὐδοκίμει τις και εἰς τὸν ἰδιωτικὸν και εἰς τὸν δημόσιον βίον. Δὲν ἦτο δὲ μόνον σοφιστής ὁ Πρωταγόρας, ἀλλὰ ἠσχολεῖτο και μὲ τὰ βαθύτατα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας. Συνέγραψε πλεῖστα και ποικιλωτάτου περιεχομένου συγγράμματα, κυριώτατον τῶν ὁποίων ἦτο τὸ ἐπιγραφόμενον «Ἄ λ ἦ θ ε ι α», εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεδείκνυεν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη γνῶσις εἶναι περιορισμένη και σχετικὴ. Ἐν γένει τὸ παιδευτικὸν και φιλοσοφικὸν ἔργον τοῦ Πρωταγόρου ἐξετιμῆθη και ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του και ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους. Ἡ τελευταία διαμονὴ τοῦ Πρωταγόρου ἐν Ἀθήναις ὑπολογίζεται περὶ τὸ 415, ὁπότε ὁ σοφιστής κατηγγέλθη ἐπὶ ἀσεβεία και φεύγων εἰς Σικελίαν ἐνανάγησε.

Και τῶν ἄλλων σοφιστῶν ἡ τέχνη παραδεῖται εἰς τὸν διάλογον τοῦτον, ἐνῶ και αὐτῶν ἡ πολυμάθεια και ἡ ἀξία ἦτο ἀνεγνωρισμένη. Ὁ Προδίκος, κατὰ 15-20 ἔτη νεώτερος τοῦ Πρωταγόρου, ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ἀκροατάς του, ὅπως και ὁ Πρωταγόρας, και ἐπηρέασε εἰς τὸ συγγραφικὸν ἔφος τὸν Εὐριπίδην, τὸν Θουκυδίδην, τὸν Ξενοφῶντα και τὸν Ἰσοκράτην. Εἰδικῶς ἡ διδασκαλία του ἐστρέφετο εἰς τὴν ἠθικὴν και εἰς τὴν διαμόρφωσιν λογοτεχνικοῦ ἔφους. Κατ' ἐξοχὴν ἐθανμάζετο διὰ τὰς μελέτας και τὴν διδασκαλίαν του ἐπὶ τῆς κυριολεξίας (περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος). Ἐπὶ πλέον ἠδδοκίμησεν ὡς δημόσιος ρήτωρ και ὡς συγγραφεύς. Ἦτο δὲ πανελληνίως γνωστὸς διὰ τὸ βιβλίον του «Ὡραϊ», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπραγματεύετο τὸ περὶ

ἀρετῆς θέμα. Ἐκ τῆς βιβλίου αὐτοῦ παρεδόθη ὁ μῦθος περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἡρακλέους μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας. Καὶ ὁ Προδίκος ἦλθε πολλάκις εἰς Ἀθήνας ὡς ἀπεσταλμένος τῆς πόλεως του καὶ συγχρόνως ἐξασκῶν τὸ σοφιστικὸν του ἔργον.

Ἐπίσης ὁ Ἰππίας, ἡλικιώτης τοῦ Προδίκου, ἐφημιζέτο διὰ τὴν πολυμάθειαν καὶ ἐτιμᾶτο πολὺ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθη ὡς σοφιστῆς. Αἱ γνώσεις του ἦσαν ποικιλώταται ἀναφερόμεναι εἰς ἀστρονομίαν, μαθηματικά, γραμματικὴν, μουσικὴν, θεολογίαν, μυθολογίαν κ.ἄ. Τὴν πολυμάθειαν ταύτην ἐπιδεικνύων ἀνοήτως καὶ ἀκαιρῶς ἐπέσυρε συχνὰ τὰς εἰρωνείας καὶ αὐτῶν τῶν συναδέλφων του. Ἦτο ὁμως πράγματι πολυμερέςτατος νοῦς καὶ ἱκανοποιεῖ τὴν φιλομάθειαν τῶν ἀκροατῶν του ἐπὶ ὅλων τούτων τῶν θεμάτων.

Πιστεύεται ὅτι ἀπὸ νεανικὸν ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τοῦ Σωκράτους ὁ Πλάτων παρεποίησε ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ τὴν προσωπικότητα τῶν ἐξοχωτέρων σοφιστῶν. Πράγματι τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἐκ τῶν πρώτων τὰ ὅποια συνέγραψεν ὁ μαθητῆς τοῦ Σωκράτους καὶ πιθανώτατα τὸ πρῶτον, συγγραφὴν ἴσως ζῶντος ἔτι τοῦ Σωκράτους. Ὁ σκοπὸς ἐξ ἄλλου τοῦ ἔργου δὲν ἦτο νὰ δώσῃ ἱστορικὰς πληροφορίας περὶ τῶν προσώπων τούτων, ἀλλὰ νὰ παραστήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Σωκράτους ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς πωλοῦντας ἐπὶ μισθῷ τὴν παιδείαν. Διὰ τοῦτο οἱ τύποι καὶ οἱ τρόποι τῶν σοφιστῶν διαγράφονται εἰς τρόπον ὥστε νὰ φαίνεται τὸ ψεκτὸν μέρος τῆς σοφιστικῆς διδασκαλίας.

Καὶ τὰ δευτερεύοντα ἐξ ἄλλου πρόσωπα ἠθογραφοῦνται ὡς ὑπερβολικοὶ τύποι κατὰ τὸ γενικὸν τοῦτο σχέδιον τοῦ διαλόγου. Ὁ Καλλίας ὁ Ἰπποκράτους, ὁ πλούσιος Ἀθηναῖος, περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο γνωστόν, ὅτι «τὲτέλεκε χρῆματα σοφισταῖς πλείω ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι» ἐπεδείκνυε τόσην «φιλοσοφίαν» (φιλομάθειαν), ὥστε νὰ μεταβάλῃ ὀλόκληρον τὴν οἰκίαν του εἰς ξενῶνα σοφιστῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ὡς φανατικὸς θαυμαστής τοῦ Σωκράτους κατεξευτελίζει τὸν Πρωταγόραν καὶ μὲ νεανικὸν πείσμα ἐπιδιώκει ν' ἀναγνωρισθῇ ἢ ἀξία τοῦ διδασκάλου του. Τέλος ὑπερβολικὸς τύπος τοῦ ἐνθουσιῶντος πρὸς μάθησιν εἶναι ὁ ἐν ἀρχῇ τοῦ διαλόγου εἰσαγόμενος Ἰπποκράτης, ὅστις ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἔλεγχον ἢ ἐπαγγε-

λία του Πρωταγόρου, ότι διδάσκει την ἀρετήν. Καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης εἶναι περισσότερο σοκρατικός, παρὰ εἰς οἰονδήποτε ἄλλο ἔργον τοῦ Πλάτωνος.

Τοιοτοτρόπως ἐμφανίζων ὁ συγγραφεὺς μὲ δραματικὴν ἔντασιν ὅ,τι ἀξιοκατάκριτον ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἔργον τῶν σοφιστῶν καὶ ὅ,τι ἐπαυετὸν εἰς τὴν μέθοδον τοῦ Σωκράτους καθιστᾷ ἐναργέστερον τὸ φιλοσοφικὸν μάθημα, τὸ ὁποῖον παρέχει ὁ διάλογος.

5. Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Σωκράτους.

Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν σοφιστῶν περιελάμβανον εἰς τὴν διδασκαλίαν των καὶ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἠθικὴν. Ἀνεξαρτήτως δὲ τῶν εἰδικῶν γνώσεών του, ἕκαστος ἐπιγγέλλετο ἐπισημῶς, ὅτι εἶναι διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Τὴν ἀρετὴν ἐν τούτοις ἐθεώρουν ἐντελῶς κατὰ τὴν δημώδη ἀντίληψιν, ἥτοι ὡς σύνολον ἐπὶ μέρους ἰδιοτήτων, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι δυνατόν ν' ἀποκτῶνται διὰ τῆς ἀσκήσεως χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην. Δύναται π.χ. νὰ εἶναι τις ἀνδρεῖος χωρὶς νὰ εἶναι δίκαιος ἢ νὰ εἶναι ὄσιος ὄχι ὅμως καὶ σόφρων. Μολονότι δὲ ἡ σοφιστικὴ παρουσιάζετο μὲ ἀξιώσεις ἀνωτάτης παιδείας, διεμόρφωνε τὸ ἰδανικὸν τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἀκριβῶς τὸ εἶχε διαμορφώσει τὸ παλαιὸν ἔπος καὶ ἡ βίοσοφία τῶν λυρικῶν ποιητῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἔργα ἐδιδάσκοντο εἰς τὰ σχολεῖα, ὡς ἠθικολογικὸν μάθημα. Καὶ ἡ μὲν ἡρωϊκὴ ποίησις παρεῖχε ὑποδείγματα πράξεων πρὸς μίμησιν, χωρὶς νὰ παρουσιάξῃ πλήρεις ἠθικῶς τύπους, οἱ δὲ λυρικοὶ διεκήρυττον, ὅτι ἡ ἠθικὴ τελειότης εἶναι ἀνεφικτος διὰ τὸν ἄνθρωπον· ἕνας μέσος τύπος ἠθικῆς εἶναι ὁ μόνος δυνατός νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην κοινωνίαν καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ἰκανοποιῇ τὰς ἠθικὰς μας ἀπαιτήσεις.

Ἡ ὑψηλοτέρα ἀντίληψις περὶ ἀρετῆς προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀγνήν ἰδεολογίαν καὶ ἀπὸ τὴν αὐστηρὰν σκέψιν τοῦ Σωκράτους. Ὅ,τι ἐπετέλεσεν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς γνώσεως δὲν εἶναι ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν ὅλην αὐτοῦ εἰσφορὰν εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία

τοῦ Σωκράτους, πρέπει ν' αναγνωρισθῆ γενικῶς ἢ κατεύθυνσις καὶ ἡ ἀξία τῆς σωκρατικῆς διανοήσεως.

Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Σωκράτους καὶ σοφιστῶν ἦτο ἤδη φανερά εἰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὴν πρωτότυπον καὶ ἐπαγωγὸν διδαχὴν αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ὑστέρων ὅμως ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας, ὅτι ἡ ἀντίθεσις αὐτῆ ἦτο ριζικὴ. Πράγματι οἱ σοφισταὶ ἦσαν μόνον ἀρνηταὶ τῶν παλαιότερων φιλοσοφικῶν δοξασιῶν καὶ εἰς τοῦτο συνίστατο ἡ καινοτομία των. Ἐφεκτικὸς ἦτο καὶ ὁ Σωκράτης διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἀνακαλύψεις τοῦ φιλοσοφοῦντος νοῦ. Δι' αὐτὸν ὅμως ἡ ἀλήθεια δὲν ἦτο κάτι ἀνύπαρκτον, ἀλλὰ τοῦναντίον ὁ μόνος ἀξιὸς καὶ πραγματικὸς σκοπὸς πάσης πνευματικῆς ἐρεῦνης. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου τοῦ σκοποῦ ἐπενόησε καὶ ἐφήρμοσε μίαν θετικὴν καινοτομίαν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς ἀναζητήσεις. Εἰσήγαγε καὶ ἐτελειοποίησε μέθοδον πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας. Ἡ μέθοδος αὕτη ὠνομάσθη διαλεκτικὴ, ὡς πραγματοποιήσασα τὴν ἀνάλυσιν καὶ διευκρίνισιν τῶν ἐννοιῶν δι' ἐρωτήσεως καὶ ἀπαντήσεως ἐν διαλόγῳ. Ἄγει δὲ εἰς συμπεράσματα κατὰ πολὺ ἀσφαλέστερα παρὰ ὁ συνεχῆς λόγος, εἰς τὸν ὁποῖον πολλοὶ ὄροι καὶ ἐκφράσεις μένουσιν ἀσαφεῖς ἢ παρέρχονται ἀπαρατήρητοι. Ἡ κατόπιν συστηματοποίησις τῆς λογικῆς ἐπιστήμης ἐξηκρίβωσεν ὅτι βάσις τῆς διαλεκτικῆς τοῦ Σωκράτους εἶναι ὁ ὀρισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγή.

Ἡ διαλεκτικὴ αὕτη μέθοδος ἐφαρμοζομένη καὶ εἰς τὰς ἠθικὰς ἀναζητήσεις πείθει, ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι κάτι ἀχώριστον ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πωληθῆ ἐπὶ μισθῷ. Δὲν εἶναι, ὅπως πιστεύουν οἱ πολλοὶ καὶ ὅπως διδάσκουν οἱ σοφισταί, σύνολον ἐπὶ μέρους ἰδιοτήτων, ἀλλ' ὅτι μία εἰς τὸ σύνολόν της εἶναι ἡ ἀρετή, ἡ γνῶσις τοῦ ἀγαθοῦ. Ὡς γνῶσις δὲ ἀποτελεῖ ἀνεξάντλητον θέμα φιλοσοφικῆς συζητήσεως· διότι ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἀλήθειαν ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια τῆς ἀρετῆς, καὶ τοῦ γνησίως πεπαιδευμένου ἀνδρὸς ἔργον εἶναι νὰ ἐξετάξῃ ἀδιαλείπτως: πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτὴ ἡ ἀρετὴ.

Ἡ ἔρευνα αὕτη, ἐπιμένει ὁ Σωκράτης, δὲν κατορθοῦται μὲ τὰς

δημηγορικάς ἐπιδείξεις τῶν σοφιστῶν, οὔτε μὲ κομποῦς μετασχηματισμοὺς τῶν ἀρχαίων μύθων ἢ μὲ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηγίαν ποιημάτων. Ἡ μόνη μέθοδος πρὸς τοῦτο εἶναι ἡ αὐστηρὰ ἀνάλυσις τῶν ἐννοιῶν, ἡ βραχυλογικὴ συζήτησις, ἣτις ἐξακριβώνει τὰς ἐπὶ μέρους ἀληθείας καὶ μᾶς βοηθεῖ ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ ἀ π ο λ ὄ τ ω ς ἠ θ ι κ ὄ ν.

Καὶ εἰς τὰ ἄλλα του ἔργα παρέστησεν ὁ Πλάτων τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῆς συμβατικῆς ἠθικῆς τὴν ὁποίαν ἐπρέσβευον οἱ σοφισταὶ καὶ τῆς ἠθικῆς ἰδεολογίας τοῦ Σωκράτους, τὴν ὁποίαν ἄλλως τε καὶ διὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐπραγματώσεν ὁ φιλόσοφος. Τῷ ὄντι ἐνῶ οἱ σοφισταὶ φιλοξενοῦμενοι εἰς τὰ μέγαρα τῶν πλουσίων ἐξεμεταλλεύοντο ἐπαγγελματικῶς τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν, οὗτος «ἐν πενίᾳ μυρίᾳ» διατελῶν ἐτέλει τὸ ἀποστολικὸν ἔργον νὰ προτρέπη ἕνα ἕκαστον τῶν πολιτῶν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀρετῆς «τὴν ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ προσκαθίζων». Ἄλλ' ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ παραστατικώτερον καταδεικνύει ὁ σωκρατικὸς μαθητῆς ὡς φιλόσοφος—καλλιτέχνης τὴν ἐπιφανειακὴν καὶ σχετικὴν ἀξίαν τῶν σοφιστικῶν μαθημάτων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν θεϊκὴν σοφίαν ἐκείνου, ὅστις «οὐδενὸς πώποτε διδάσκαλος ἐγένετο», ἀλλ' ἐν τούτοις ὑπῆρξεν αὐτὸς πρότυπον ἀρετῆς καὶ ἠγοίμασε τὰ πνεύματα πρὸς βαθυτέραν κατανόησιν τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν.

ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ :

ΕΤΑΙΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ,
ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ, ΚΑΛΛΙΑΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΠΡΟΔΙΚΟΣ, ΙΠΠΙΑΣ.

ΚΕΦ. Α'. Περίληψις

Ὁ Σωκράτης παρακληθεὶς ὑπὸ τινος ἀνωνύμου ἐταίρου του διηγῆται εἰς αὐτὸν ὅσα διελέχθη μετὰ τοῦ Ἀβδηρίτου Πρωταγόρου, ἀνδρὸς ἐπιφανεστάτου διὰ τὴν σοφίαν.

ΣΑΦΟΤΑΤΩΣΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ

ΚΕΦ. Β'. Τῆς παρελθούσης νυκτὸς ταυτησί, ἔτι βαθέος ὄρθρου, Ἴπποκράτης ὁ Ἀπολλοδώρου υἱός, Φάσωνος δὲ ἀδελφός, τὴν θύραν τῆ βακτηρία πάνυ σφόδρα ἔκρουε, καὶ ἐπειδὴ αὐτῷ ἀνέφξέ τις, εὐθύς εἶσω ἦει ἐπειγόμενος, καὶ τῆ φωνῇ μέγα λέγων, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐργήγορας ἢ καθεύδεις ; καὶ ἐγὼ τὴν φωνὴν γνοὺς αὐτοῦ Ἴπποκράτης, ἔφη, οὗτος· μή τι νεώτερον ἀγγέλλεις ; Οὐδέν γ', ἢ δ' ὅς, εἰ μὴ ἀγαθὰ γε. Εὖ ἂν λέγοις, ἦν δ' ἐγὼ· ἔστι δὲ τί, καὶ τοῦ ἕνεκα τηρικᾶδε ἀφίκου ; Πρωταγόρας, ἔφη, ἦκει, στὰς παρ' ἐμοί. Πρῶην, ἔφη ἐγὼ· σὺ δὲ ἄρτι πέπυσαι ; Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ἐσπέρας γε· καὶ ἅμα ἐπιψηλαφήσας τοῦ σκίμποδος ἐκαθέζετο παρὰ τοὺς πόδας μου, καὶ εἶπεν· Ἐσπέρας δῆτα, μάλα γε ὀψὲ ἀφικόμενος ἐξ Οἰνός. ὁ γάρ τοι παῖς με ὁ Σάτυρος ἀπέδρα· καὶ δῆτα μέλλων σοι φράζειν, ὅτι διωξιόμην αὐτόν, ὑπὸ τινος ἄλλου ἐπελαθόμην· ἐπειδὴ δὲ ἦλθον καὶ δεδειπνηκότες ἦμεν καὶ ἐμέλλομεν ἀναπαύεσθαι, τότε μοι ἀδελφὸς λέγει, ὅτι ἦκει Πρωταγόρας· καὶ ἔτι μὲν ἐνεχείρησα εὐθύς παρὰ σὲ ἵεσθαι, ἔπειτά μοι λίαν πόρρω ἔδοξε τῶν νυκτῶν εἶναι· ἐπειδὴ δὲ τάχιστα με ἐκ τοῦ κόπου ὁ ὕπνος ἀνήκεν, εὐθύς ἀναστὰς οὕτω δεῦρο ἐπορευόμην. καὶ ἐγὼ γιγνώσκων αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πτοίησιν, Τί οὖν σοι, ἦν δ' ἐγὼ, τοῦτο ; μὴ τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας ; καὶ ὅς γελάσας, Νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι γε μόνος ἐστὶ σοφός, ἐμὲ δὲ οὐ ποιεῖ. Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δία, ἔφη ἐγὼ, ἂν αὐτῷ διδῶς ἀργύριον καὶ πειθήης ἐκεῖνον, ποιήσει καὶ σὲ σοφόν. Εἰ γάρ, ἢ δ' ὅς, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, ἐν τούτῳ εἶη· ὡς οὐτ' ἂν τῶν ἐμῶν ἐπιλίπομι οὐδὲν οὔτε τῶν φίλων· ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἦκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ. ἐγὼ γὰρ ἅμα μὲν καὶ νεώτερός εἰμι, ἅμα δὲ οὐδὲ ἐόρακα Πρωταγόραν πώποτε οὐδ' ἀκήκοα οὐδέν· ἔτι γὰρ παῖς ἦ, ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησεν· ἀλλὰ γὰρ,

ὦ Σώκρατες, πάντες τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσιν καὶ φασιν σοφί-
 τaton εἶναι λέγειν· ἀλλὰ τί οὐ βαδίζομεν παρ' αὐτόν, ἵνα ἔν-
 δον καταλάβωμεν ; καταλύει δ', ὡς ἐγὼ ἤκουσα, παρὰ Καλ-
 λία τῷ Ἴππονίκου· ἀλλ' ἴωμεν καὶ ἐγὼ εἶπον· Μήπω γ', ὠ-
 γαθῆ, ἐκεῖσε ἴωμεν, πρὸ γὰρ ἔστιν, ἀλλὰ δεῦρο ἐξαναστῶμεν
 εἰς τὴν αὐλήν, καὶ περιμόντες αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς
 γένηται· εἶτα ἴωμεν. καὶ γὰρ τὰ πολλὰ Πρωταγόρας ἔνδον
 διατρίβει. ὥστε, θάρρει, καταληψόμεθα αὐτόν, ὡς τὸ εἶκος.
 ἔνδον.

ΚΕΦ. Γ'. Μετὰ ταῦτα ἀναστάντες εἰς τὴν αὐλήν πε-
 ριῆμεν· καὶ ἐγὼ ἀποπειρώμενος τοῦ Ἴπποκράτους τῆς ῥώμης
 διεσκόπουν αὐτόν καὶ ἠρώτων, Εἰπέ μοι, ἔφη ἐγὼ, ὦ Ἴπ-
 πόκρατες, παρὰ Πρωταγόραν νῦν ἐπιχειρεῖς ἰέναι, ἀργύριον
 τελῶν ἐκείνω μισθὸν ὑπὲρ σεαυτοῦ, ὡς παρὰ τίνα ἀφιξόμε-
 νος καὶ τίς γενησόμενος ; ὥσπερ ἂν εἰ ἐπενόεις παρὰ τὸν
 σαυτοῦ ὁμώνυμον ἐλθὼν Ἴπποκράτη τὸν Κῶνον, τὸν τῶν Ἀ-
 σκληπιαδῶν, ἀργύριον τελεῖν ὑπὲρ σαυτοῦ μισθὸν ἐκείνω, εἴ τις
 σε ἤρετο, Εἰπέ μοι, μέλλεις τελεῖν, ὦ Ἴππόκρατες, Ἴπποκρί-
 τει μισθὸν ὡς τίνι ὄντι ; τί ἂν ἀπεκρίνω ; Εἶπον ἂν, ἔφη, ὅτι
 ὡς ἰατρῶ. Ὡς τίς γενησόμενος ; Ὡς ἰατρός, ἔφη. Εἰ δὲ
 παρὰ Πολύκλειτον τὸν Ἀργεῖον ἢ Φειδίαν τὸν Ἀθηναῖον
 ἐπενόεις ἀφικόμενος μισθὸν ὑπὲρ σαυτοῦ τελεῖν ἐκείνοις, εἴ
 τίς σε ἤρετο· Τελεῖν τούτο τὸ ἀργύριον ὡς τίνι ὄντι ἐν νῶ
 ἔχεις Πολυκλείτω τε καὶ Φειδίᾳ ; τί ἂν ἀπεκρίνω ; Εἶπον ἂν
 ὡς ἀγαλματοποιοῖς. Ὡς τίς δὲ γενησόμενος αὐτός ; Δῆλον ὅτι
 ἀγαλματοποιός. Εἶεν, ἦν δ' ἐγὼ· παρὰ δὲ δὴ Πρωταγόραν
 νῦν ἀφικόμενοι ἐγὼ τε καὶ σὺ ἀργύριον ἐκείνω μισθὸν ἐτοίμοι
 ἐσόμεθα τελεῖν ὑπὲρ σοῦ, ἂν μὲν ἐξικνῆται τὰ ἡμέτερα χρή-
 ματα καὶ τούτοις πείθωμεν αὐτόν, εἰ δὲ μή, καὶ τὰ τῶν φίλων

προσαναλίσκοντες. εἰ οὖν τις ἡμᾶς περὶ ταῦτα οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας ἔροιτο· Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες τε καὶ Ἴππόκρατες, ὡς τίνι ὄντι τῷ Πρωταγόρᾳ ἐν νῶ ἔχετε χρήματα τελεῖν ; τί ἂν αὐτῷ ἀποκρινάμεθα ; τί ὄνομα ἄλλο γε λεγόμενον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν, ὥσπερ περὶ Φειδίου ἀγαματοποιὸν καὶ περὶ Ὀμήρου ποιητὴν ; τί τοιοῦτον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν ; Σοφιστὴν δὴ τοι ὀνομάζουσί γε, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα εἶναι. ἔφη. Ὡς σοφιστῆ ἄρα ἐρχόμεθα τελούντες τὰ χρήματα ; Μάλιστα· Εἰ οὖν καὶ τοῦτό τις σε προσέροιτο· Αὐτὸς δὲ δὴ ὡς τίς γενησόμενος ἔρχει παρὰ τὸν Πρωταγόραν ; καὶ ὅς εἶπεν ἐρυθριάσας—ἤδη γὰρ ὑπέφαινεν τι ἡμέρας, ὥστε καταφανῆ αὐτὸν γενέσθαι—Εἰ μὲν τι τοῖς ἔμπροσθεν ἔοικεν, δῆλον ὅτι σοφιστὴς γενησόμενος· Σὺ δέ, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς θεῶν, οὐκ ἂν αἰσχύνοιο εἰς τοὺς Ἕλληνας σαυτὸν σοφιστὴν παρέχων ; Νῆ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, εἶπερ γε ἂν διανοοῦμαι χρὴ λέγειν. Ἄλλ' ἄρα, ὦ Ἴππόκρατες, μὴ οὐ τοιαύτην ὑπολαμβάνεις σου τὴν παρὰ Πρωταγόρου μάθησιν ἔσεσθαι, ἀλλ' οἷαπερ ἡ παρὰ τοῦ γραμματιστοῦ ἐγένετο καὶ κωδικοῦ καὶ παιδοτρύβου ; τούτων γὰρ σὺ ἐκάστην οὐκ ἐπὶ τέχνῃ ἔμαθες, ὡς δημοσιργὸς ἐσόμενος, ἀλλ' ἐπὶ παιδείᾳ, ὡς τὸν ἰδιώτην καὶ τὸν ἐλεύθερον πρέπει. Πάνυ μὲν οὖν μοι δοκεῖ, ἔφη, τοιαύτη μᾶλλον εἶναι ἢ παρὰ Πρωταγόρου μάθησις.

ΚΕΦ. Δ'. Οἶσθα οὖν ὃ μέλλεις νῦν πράττειν, ἢ σε λανθάνει ; ἦν δ' ἐγώ. Τοῦ πέρι ; Ὅτι μέλλεις τὴν ψυχὴν τὴν σαυτοῦ παρασχεῖν θεραπεῦσαι ἀνδρὶ, ὡς φῆς, σοφιστῆ· ὃ τι δέ ποτε ὁ σοφιστὴς ἐστίν, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἶσθα. καίτοι εἰ τοῦτ' ἀγνοεῖς, οὐδὲ ὅτῳ παραδίδως τὴν ψυχὴν οἶσθα, οὔτ' εἰ ἀγαθῷ οὔτ' εἰ κακῷ πράγματι. Οἴμαι γ', ἔφη, εἰδέναι. Λέγε δὴ, τί ἡγεῖ εἶναι τὸν σοφιστὴν ; Ἐγὼ μὲν, ἦ δ' ὅς, ὥσπερ

τοῦνομα λέγει, τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σοφῶν ἐπιστήμονα. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτο μὲν ἔξεστι λέγειν καὶ περὶ ζωγράφων καὶ περὶ τεκτόνων, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ τῶν σοφῶν ἐπιστήμονες· ἄλλ' εἴ τις ἔροίτο ἡμᾶς, τῶν τί σοφῶν εἰσιν οἱ ζωγράφοι ἐπιστήμονες, εἴπομεν ἄν σου αὐτῷ, ὅτι τῶν πρὸς τὴν ἀπεργασίαν τὴν τῶν εἰκόνων, καὶ τᾶλλα οὕτως· εἰ δέ τις ἐκεῖνο ἔροίτο, Ὁ δὲ σοφιστὴς τῶν τί σοφῶν ἐστίν; τί ἂν ἀποκρινοίμεθα αὐτῷ; ποίας ἐργασίας ἐπιστάτης; Τί ἂν εἴπομεν αὐτὸν εἶναι, ὦ Σώκρατες, ἢ ἐπιστάτην τοῦ ποιῆσαι δεινὸν λέγειν; Ἴσως ἂν, ἦν δ' ἐγώ, ἀληθῆ λέγομεν, οὐ μέντοι ἰκανῶς γε ἐρωτήσεως γὰρ ἔτι ἡ ἀπόκρισις ἡμῖν δεῖται, περὶ ὅτου ὁ σοφιστὴς δεινὸν ποιεῖ λέγειν· ὥσπερ ὁ κιθαριστὴς δεινὸν δήπου ποιεῖ λέγειν περὶ οὐπερ καὶ ἐπιστήμονα, περὶ κιθαρίσεως. ἢ γάρ; Ναί. Εἶεν ὁ δὲ δὴ σοφιστὴς περὶ τίνος δεινὸν ποιεῖ λέγειν; ἢ δήλον ὅτι περὶ οὐπερ καὶ ἐπίστασθαι; Εἰκός γε. Τί δὴ ἐστίν τοῦτο περὶ οὗ αὐτός τε ἐπιστήμων ἐστίν ὁ σοφιστὴς καὶ τὸν μαθητὴν ποιεῖ; Μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι ἔχω σοι λέγειν.

ΚΕΦ. Ε'. Καὶ ἐγὼ εἶπον μετὰ τοῦτο· Τί οὖν; οἶσθα εἰς οἷόν τινα κίνδυνον ἔρχει ὑποθήσων τὴν ψυχὴν; ἢ εἰ μὲν τὸ σῶμα ἐπιτρέπειν σε ἔδει τῷ, διακινδυνεύοντα ἢ χρηστὸν αὐτὸ γενέσθαι ἢ πονηρὸν, πολλὰ ἂν περιεσκεψῶ, εἴτ' ἐπιτρέπτεον εἴτε οὐ, καὶ εἰς συμβουλίην τούς τε φίλους ἂν παρεκάλεῖς καὶ τοὺς οἰκειοὺς, σκοπούμενος ἡμέρας συχνάς· ὁ δὲ περὶ πλείονος τοῦ σώματος ἡγεῖ, τὴν ψυχὴν, καὶ ἐν ᾧ πάντ' ἐστὶν τὰ σὰ ἢ εὖ ἢ κακῶς πράττειν χρηστοῦ ἢ πονηροῦ αὐτοῦ γενομένου, περὶ δὲ τούτου οὔτε τῷ πατρὶ οὔτε τῷ ἀδελφῷ ἐπεκοινώσω οὔτε ἡμῶν τῶν ἐταίρων οὐδενί, εἴτ' ἐπιτρέπτεον εἴτε καὶ οὐ τῷ ἀφικομένῳ τούτῳ ξένῳ τὴν σὴν ψυχὴν, ἀλλ' ἐσπέρας ἀκούσας, ὡς φῆς, ὄρθριος ἦκων περὶ μὲν τούτου οὐδένα λόγον

οὐδὲ συμβουλήν ποιεῖ, εἴτε χρὴ ἐπιτρέπειν σαυτὸν αὐτῷ εἴτε μή, ἑτοῖμος δ' εἰ ἀναλίσκειν τὰ τε σαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων χρήματα, ὡς ἦδη διεγνωκώς, ὅτι πάντως συνεστέον Πρωταγόρα, ὃν οὔτε γινώσκεις, ὡς φῆς, οὔτε διείλεξαι οὐδεπώποτε, σοφιστὴν δ' ὀνομάζεις, τὸν δὲ σοφιστὴν, ὃ τί ποτ' ἔστιν, φαίνει ἀγνοῶν, ὃ μέλλεις σαυτὸν ἐπιτρέπειν; καὶ ὅς ἀκούσας, Ἔοικεν, ἔφη, ὃ Σώκρατες, ἐξ ὧν σὺ λέγεις. Ἄρ' οὖν. ὃ Ἰπλόκρατες, ὁ σοφιστὴς τυγχάνει ὧν ἔμπορός τις ἢ κάπηλος τῶν ἀγωγίμων, ἀφ' ὧν ψυχὴ τρέφεται; Φαίνεται γὰρ ἔμοιγε τοιοῦτός τις· τρέφεται δέ, ὃ Σώκρατες, ψυχὴ τίτι; Μαθήμασιν δῆπου, ἦν δ' ἐγώ. καὶ ὅπως γε μή, ὃ ἐταῖρε, ὁ σοφιστὴς ἐπαινῶν ἃ πωλεῖ ἐξαπατήσει ἡμᾶς, ὥσπερ οἱ περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν, ὁ ἔμπορός τε καὶ κάπηλος. καὶ γὰρ οὗτοί που ὧν ἄγουσιν ἀγωγίμων οὔτε αὐτοὶ ἴσασιν ὅτι χρηστὸν ἢ πονηρὸν περὶ τὸ σῶμα, ἐπαινοῦσιν δὲ πάντα πωλοῦντες, οὔτε οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχη γυμναστικός ἢ ἰατρός ὢν. οὕτω δὲ καὶ οἱ τὰ μαθήματα περιάγοντες κατὰ τὰς πόλεις καὶ πωλοῦντες καὶ καπηλεύοντες τῷ αἰεὶ ἐπιθυμοῦντι ἐπαινοῦσι μὲν πάντα ἃ πωλοῦσιν, τάχα δ' ἂν τινες. ὃ ἄριστε, καὶ τούτων ἀγνοοῖεν ὧν πωλοῦσιν ὅτι χρηστὸν ἢ πονηρὸν πρὸς τὴν ψυχὴν· ἢ ὡς δ' αὐτῷ καὶ οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχη περὶ τὴν ψυχὴν αὐτῷ ἰατρικὸς ὢν. εἰ μὲν οὖν σὺ τυγχάνεις ἐπιστήμων τούτων τί χρηστὸν καὶ πονηρὸν, ἀσφαλές σοι ὠνεῖσθαι μαθήματα καὶ παρὰ Πρωταγόρου καὶ παρ' ἄλλου ὄτουοῦν· εἰ δὲ μή, ὄρα, ὃ μακάριε, μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κυβεύῃς τε καὶ κινδυνεύῃς. καὶ γὰρ δὴ καὶ πολὺ μείζων κίνδυνος ἐν τῇ τῶν μαθημάτων ὀνήῃ ἢ ἐν τῇ τῶν σιτίων. σιτία μὲν γὰρ καὶ ποτὰ πριάμενον παρὰ τοῦ καπῆλου καὶ ἔμπορου ἔξεστιν ἐν ἄλλοις ἀγγείοις ἀποφέρειν, καὶ πρὶν δέξασθαι αὐτὰ εἰς τὸ σῶμα πίνοντα ἢ φαγόντα, καταθέ-

μενον οἴκαδε ἔξεστιν συμβουλευσασθαι, παρακαλέσαντα τὸν ἐπαῖοντα, ὃ τί τε ἐδεστέον ἢ ποτέον καὶ ὃ τι μῆ, καὶ ὅπόσον καὶ ὅποτε· ὥστε ἐν τῇ ὠνῇ οὐ μέγας ὁ κίνδυνος. μαθήματα δὲ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἀγγείῳ ἀπενεγκεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη, καταθύντα τὴν τιμὴν, τὸ μᾶθημα ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ λαβόντα καὶ μαθόντα ἀπιέναι ἢ βεβλαμμένον ἢ ὠφελημένον. ταῦτα οὖν σκοπώμεθα καὶ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἔτι νέοι ὥστε τοσοῦτον προᾶγμα διελέσθαι· νῦν μέντοι, ὥσπερ ὠρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκεύσωμεν τοῦ ἀνδρός, ἔπειτα ἀκούσαντες καὶ ἄλλοις ἀνακοινωσώμεθα· καὶ γὰρ οὐ μόνος Πρωταγόρας αὐτόθι ἐστίν, ἀλλὰ καὶ Ἴππίας ὁ Ἡλείος· οἶμαι δὲ καὶ Πρόδικον τὸν Κεῖον· καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ σοφοί.

ΚΕΦ. ΣΤ'. Δόξαν ἡμῖν ταῦτ' ἐπορευόμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, στάντες περὶ τινος λόγου διελεγόμεθα, ὃς ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνέπεσεν· ἴν' οὖν μὴ ἀτελής γένοιτο, ἀλλὰ διαπερανάμενοι οὕτως ἐσίοιμεν, ἐπιστάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα, ἕως συνωμολογήσαμεν ἀλλήλοις. δοκεῖ οὖν μοι, ὁ θυρωρός, εὐνοῦχός τις, κατήκουεν ἡμῶν, κινδυνεύει δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν σοφιστῶν ἄχθεσθαι τοῖς φοιτῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν· ἐπειδὴ γοῦν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοιξίας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, Ἔα, ἔφη, σοφισταὶ τινες· οὐ σχολὴ αὐτῷ· καὶ ἅμα ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως ὡς οἷός τ' ἦν ἐπήραξεν. καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρούομεν, καὶ ὃς ἐγκεκλημένης τῆς θύρας ἀποκρινόμενος εἶπεν, ὦ ἄνθρωποι, ἔφη, οὐκ ἀκηκόατε, ὅτι οὐ σχολὴ αὐτῷ; Ἄλλ', ὠγαθέ, ἔφην ἐγώ, οὔτε παρὰ Καλλίαν ἤκομεν οὔτε σοφισταὶ ἐσμεν· ἀλλὰ θάρρει· Πρωταγόραν γὰρ τοι δεόμενοι ἰδεῖν ἤλθομεν· εἰσάγειλον οὖν. μόγις οὖν ποτε ἡμῖν ἄνθρωπος ἀνέφξε τὴν θύραν.

ΚΕΦ. Ζ'. Ἐπειδὴ δὲ εἰσήλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ προστώφ περιπατοῦντα, ἐξῆς δ' αὐτῷ συμπεριπάτουσαν ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ θιάτερα Καλλίας ὁ Ἴππονίκου καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ὁμομήτριος, Πάραλος ὁ Περικλέους, καὶ Χαρμίδης ὁ Γλαύκωνος, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θιάτερα ὁ ἕτερος τῶν Περικλέους Ξάνθιλλος καὶ Φιλιππίδης ὁ Φιλομήλου καὶ Ἀντίμοιρος ὁ Μενδαῖος, ὅσπερ εὐδοκιμεῖ μάλιστα τῶν Πρωταγόρου μαθητῶν καὶ ἐπὶ τέχνῃ μανθάνει ὡς σοφιστῆς ἐσόμενος. τοῦτων δὲ οἱ ὄπισθεν ἠκολούθουν ἐπακούοντες τῶν λεγομένων, τὸ μὲν πολὺ ξένοι ἐφαίνοντο, οὓς ἄγει ἐξ ἐκάστων τῶν πόλεων ὁ Πρωταγόρας, δι' ὧν διεξέρχεται, κηλῶν τῇ φωνῇ ὅσπερ Ὀρφεύς, οἱ δὲ κατὰ τὴν φωνὴν ἔπονται κεκλημένοι. ἦσαν δὲ τινες καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐν τῷ χορῷ. τοῦτον τὸν χορὸν μάλιστα ἔγωγε ἰδὼν ἦσθην, ὡς καλῶς ἠύλαβοῦντο μηδέποτε ἐμποδῶν ἐν τῷ πρόσθεν εἶναι Πρωταγόρου, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἀναστρέφοι καὶ οἱ μετ' ἐκείνου, εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ περιεσχίζοντο οὗτοι οἱ ἐπήκοοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ ἐν κύκλῳ περιούνητες ἀεὶ εἰς τὸ ὄπισθεν καθίσταντο κάλλιστα.

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα, ἔφη Ὀμηρος, Ἴππιαν τὸν Ἡλεῖον, καθήμενον ἐν τῷ κατ' ἀντικρὺ προστώφ ἐν θρόνῳ· περὶ αὐτὸν δ' ἐκάθητο ἐπὶ βάθρων Ἐρυξίμαχος τε ὁ Ἀκουμενοῦ καὶ Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος καὶ Ἄνδρων ὁ Ἀνδροτίωνος καὶ τῶν ξένων πολῖταις τε αὐτοῦ καὶ ἄλλοι τινές. ἐφαίνοντο δὲ περὶ φύσεώς τε καὶ τῶν μετεώρων ἀστρονομικὰ ἄττα διερωτῶν τὸν Ἴππιαν, ὁ δ' ἐν θρόνῳ καθήμενος ἐκάστοις αὐτῶν διεκρίνεν καὶ διεξήγει τὰ ἐρωτώμενα.

Καὶ μὲν δὴ καὶ Τάνταλόν γε εἰσεῖδον· ἐπεδήμει γὰρ ἄρα καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, ἦν δὲ ἐν οἰκίματί τινι, ᾧ πρὸ τοῦ μὲν ὡς ταμειῶν ἐχρητο Ἴππόνικος, νῦν δὲ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν καταλόντων ὁ Καλλίας καὶ τοῦτο ἐκκενώσας ξένοις κατάλυ-

σιν πεποίηκεν. ὁ μὲν οὖν Προδίκος ἔτι κατέκειτο ἐγκεκαλυμμένος ἐν καρδίαις τισὶν καὶ στρώμασιν καὶ μάλα πολλοῖς, ὡς ἐφαίνετο· παρεκάθηγτο δὲ αὐτῷ ἐπὶ ταῖς πλησίον κλίναις Πausανίας τε ὁ ἐκ Κεραμίων καὶ μετὰ Πausανίου νέον τι ἔτι μειράκιον. ἔδοξα δ' ἀκούσαι ὄνομα αὐτῷ εἶναι Ἀγαθῶνα. τοῦτ' ἦν τὸ μειράκιον, καὶ τῷ Ἀδειμάντῳ ἀμφοτέρῳ, ὃ τε Κήπιδος καὶ ὁ Λευκολοφίδου, καὶ ἄλλοι τινὲς ἐφαίνοντο· περὶ δὲ ὧν διελέγοντο οὐκ ἐδυνάμην ἔγωγε μαθεῖν ἔξωθεν, καίπερ λιπαρῶς ἔχων ἀκούειν τοῦ Προδίκου.—πάσσοφος γάρ μοι δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ θεῖος.—ἀλλὰ διὰ τὴν βαρύτητα τῆς φωνῆς βόμβος τις ἐν τῷ οἰκήματι γιγνόμενος ἀσαφῆ ἐποίει τὰ λεγόμενα.

Καὶ ἡμεῖς μὲν ἄρτι εἰσελθούμεν, κατόπιν δὲ ἡμῶν ἐπεισηλθὼν Ἀλκιβιάδης τε ὁ καλός, ὡς φῆς σὺ καὶ ἐγὼ πείθομαι, καὶ Κριτίας ὁ Καλλιαίσχρου.

ΚΕΦ. Η΄. Ἡμεῖς οὖν ὡς εἰσήλθομεν, ἔτι σμίχῳ ἅπτα διατρίψαντες καὶ ταῦτα διαθεασάμενοι προσῆμεν πρὸς τὸν Πρωταγόραν καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, πρὸς σέ τοι ἤλθομεν ἐγὼ τε καὶ Ἴπποκράτης οὗτος. Πότερον, ἔφη, μόνῳ βουλόμενοι διαλεχθῆναι ἢ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων; Ἡμῖν μὲν, ἦν δ' ἐγώ, οὐδὲν διαφέρει· ἀκούσας δέ, οὗ ἔνεκα ἤλθομεν, αὐτὸς σκέψαι. Τί οὖν δὴ ἐστίν, ἔφη, οὗ ἔνεκα ἦκατε; Ἴπποκράτης ὅδε ἐστὶ μὲν τῶν ἐπιχωρίων, Ἀπολλοδώρου υἱός, οἰκίας μεγάλης τε καὶ εὐδαίμονος, αὐτὸς δὲ τὴν φύσιν δοκεῖ ἐνάμιλλος εἶναι τοῖς ἠλικιώταις· ἐπιθυμεῖν δέ μοι δοκεῖ ἐλλόγιμος γενέσθαι ἐν τῇ πόλει, τοῦτο δὲ οἴεται οἱ μάλιστα ἂν γενέσθαι, εἰ σοὶ συγγέναιτο. ταῦτ' οὖν ἤδη σὺ σκόπει, πότερον περὶ αὐτῶν μόνος οἶει δεῖν διαλέγεσθαι πρὸς μόνους, ἢ μετ' ἄλλων. Ὁρθῶς, ἔφη, προμηθεῖ, ὃ Σώκρατες, ὑπὲρ ἐμοῦ.

ξένον γὰρ ἄνδρα καὶ ἰόντα εἰς πόλεις μεγάλας, καὶ ἐν τούταις
 πείθοντα τῶν νέων τοὺς βελτίστους ἀπολείποντας τὰς τῶν
 ἄλλων συνουσίας, καὶ οἰκείων καὶ ὄθνεϊών καὶ πρεσβυτέρων
 καὶ νεωτέρων, ἑαυτῷ συνεῖναι ὡς βελτίους ἐσομένους διὰ τὴν
 ἑαυτοῦ συνουσίαν, χρὴ εὐλαβεῖσθαι τὸν ταῦτα πράττοντα· οὐ
 γὰρ μικροὶ περὶ αὐτὰ φθόνοι τε γίνονται καὶ ἄλλαι δυσμέ-
 νειαί τε καὶ ἐπιβουλαί. ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημί
 μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν πα-
 λαιῶν ἀνδρῶν, φοβουμένους τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς, πρόσχημα
 ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι, τοὺς μὲν ποιήσιν, οἷον Ὅμη-
 ρόν τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην, τοὺς δὲ αὖ τελετάς τε καὶ
 χρησμοφδίας, τοὺς ἀμφὶ τε Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον· ἐνίους δέ
 τινες ἦσθημαι καὶ γυμναστικὴν, οἷον Ἴκκος τε ὁ Ταραντῖνος
 καὶ ὁ νῦν ἔτι ὢν οὐδενὸς ἦπτων σοφιστῆς Ἡρόδικος ὁ Ση-
 λυμβριανός, τὸ δὲ ἀρχαῖον Μεγαρεύς· μουσικὴν δὲ Ἀγαθοκλῆς
 τε ὁ ὑμέτερος πρόσχημα ἐποίησατο, μέγας ὢν σοφιστῆς, καὶ
 Πυθοκλείδης ὁ Κεῖος καὶ ἄλλοι πολλοί. οὗτοι πάντες, ὥσπερ
 λέγω, φοβηθέντες τὸν φθόνον ταῖς τέχναις ταύταις παραπε-
 τάσασιν ἐχρήσαντο· ἐγὼ δὲ τούτοις ἅπασι κατὰ τοῦτο εἶναι
 οὐ ξυμφέρομαι· ἡγοῦμαι γὰρ αὐτοὺς οὐ τι διαπράξασθαι ὃ
 ἐβουλήθησαν· οὐ γὰρ λαθεῖν τῶν ἀνθρώπων τοὺς δυναμένους
 ἐν ταῖς πόλεσι πράττειν, ὧν περ ἕνεκα ταῦτ' ἐστὶν τὰ προσχή-
 ματα· ἐπεὶ οἷ τε πολλοὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν αἰσθάνονται,
 ἀλλ' ἅπτ' ἂν οὗτοι διαγγέλλωσι, ταῦτα ὑμνοῦσιν· τὸ οὖν ἀπο-
 διδράσκοντα μὴ δύνασθαι ἀποδρᾶναι, ἀλλὰ καταφανῆ εἶναι,
 πολλὴ μωρία καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ πολὺ δυσμενεστέρους
 παρέχεσθαι ἀνάγκη τοὺς ἀνθρώπους· ἡγοῦνται γὰρ τὸν τοι-
 οὔτον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ πανούργον εἶναι. ἐγὼ οὖν τούτων
 τὴν ἐναντίαν ἅπασαν ὁδὸν ἐλήλυθα, καὶ ὁμολογῶ τε σοφιστῆς
 εἶναι καὶ παιδεύειν ἀνθρώπους, καὶ εὐλάβειαν ταύτην οἶμαι

βελτίω εκείνης εἶναι, τὸ ὁμολογεῖν μᾶλλον ἢ ἕξαρνον εἶναι· καὶ ἄλλας πρὸς ταύτην ἔσκεμμαι, ὥστε, σὺν θεῷ εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σοφιστῆς εἶναι. καίτοι πολλὰ γε ἔτη ἤδη εἰμι ἐν τῇ τέχνῃ· καὶ γὰρ καὶ τὰ ξύμπαντα πολλὰ μοί ἐστιν· οὐδενὸς ὅτου οὐ πάντων ἂν ὑμῶν καθ' ἡλικίαν πατήρ εἴην. ὥστε πολὺ μοι ἡδιστόν ἐστιν, εἴ τι βούλεσθε περὶ τούτων ἀπάντων ἐναντίον τῶν ἔνδον ὄντων τὸν λόγον ποιεῖσθαι. καὶ ἐγὼ—ὑπόπτευσα γὰρ βούλεσθαι αὐτὸν αὐτῷ τε Προδίκῳ καὶ τῷ Ἰππία ἐνδείξασθαι καὶ καλλωπίσασθαι, ὅτι ἐρασταὶ αὐτοῦ ἀφιγμένοι εἴμεν—Τί οὖν, ἔφην ἐγώ, οὐ καὶ Πρόδικον καὶ Ἰππίαν ἐκαλέσαμεν καὶ τοὺς μετ' αὐτῶν, ἵνα ἐπακούσωσιν ὑμῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Βούλεσθε οὖν, ὁ Καλλίας ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν, ἵνα καθιζόμενοι διαλέγησθε; Ἐδόκει χρῆναι· ἄσμενοι δὲ πάντες ἡμεῖς, ὡς ἀκουσόμενοι ἀνδρῶν σοφῶν, καὶ αὐτοὶ ἀντιλαβόμενοι τῶν βάρθρων καὶ τῶν κλινῶν κατεσκευάζομεν παρὰ τῷ Ἰππία· ἐκεῖ γὰρ προὔπηρχε τὰ βάρθρα. ἐν δὲ τούτῳ Καλλίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης ἠκέτην ἄγοντε τὸν Πρόδικον, ἀναστήσαντες ἐκ τῆς κλίνης, καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Προδίκου.

ΚΕΦ. Θ'. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνεκαθεζόμεθα, ὁ Πρωταγόρας, Νῦν δὴ ἂν, ἔφη, λέγοις, ὦ Σώκρατες, ἐπειδὴ καὶ οἶδε πάρεισιν, περὶ ὧν ὀλίγον πρότερον μναίαν ἐποιοῦ πρὸς ἐμὲ ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου. καὶ ἐγὼ εἶπον ὅτι Ἡ αὐτοὶ μοι ἀρχὴ ἐστίν, ὦ Πρωταγόρα, ἥπερ ἄρτι περὶ ὧν ἀφικόμην. Ἰπποκράτης γὰρ ὁδε τυγχάνει ἐν ἐπιθυμίᾳ ὧν τῆς σῆς συνουσίας· ὅ τι οὖν αὐτῷ ἀποθήσεται, ἐάν σοι συνῆ, ἠδέως ἂν φησι πυθέσθαι τοσοῦτος ὅ γε ἡμέτερος λόγος. ὑπολαβὼν οὖν ὁ Πρωταγόρας εἶπεν Ὡ νεανίσκε, ἔσται τοίνυν σοι, ἐάν ἐμοὶ συνῆς, ἥ ἂν ἡμέρα ἐμοὶ συγγένη, ἀπιέναι οἴκαδε βελτίονι γεγονότι, καὶ ἐν τῇ ὑστεραίᾳ ταῦτά ταῦτα· καὶ ἐκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ

βέλτιον ἐπιδιδόναι. καὶ ἐγὼ ἀκούσας εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, τοῦτο μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν λέγειν, ἀλλὰ εἰκός, ἐπεὶ κὰν σὺ, καίπερ τηλικούτος ὢν καὶ οὕτω σοφός, εἴ τις σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιτο· ἀλλὰ μὴ οὕτως, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ αὐτίκα μάλα μεταβαλὼν τὴν ἐπιθυμίαν Ἴπποκράτης ὅδε ἐπιθυμήσειεν τῆς συνουσίας τούτου τοῦ νεανίσκου τοῦ νῦν νεωστὶ ἐπιδημοῦντος, Ζευξίππου τοῦ Ἡρακλεώτου, καὶ ἀφικόμενος παρ' αὐτόν, ὥσπερ παρὰ σὲ νῦν, ἀκούσειεν αὐτοῦ ταῦτά ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ὅτι ἐκάστης ἡμέρας ξυνὼν αὐτῷ βελτίων ἔσται καὶ ἐπιδώσει· εἰ αὐτὸν ἐπανερόιτο· Τί δὴ φῆς βελτίω ἔσεσθαι καὶ εἰς τί ἐπιδώσειν; εἶποι ἂν αὐτῷ Ζευξίππος, ὅτι πρὸς γραφικὴν· κὰν εἰ Ὀρθαγόρα τῷ Θηβαίῳ συγγενόμενος, ἀκούσας ἐκείνου ταῦτά ταῦτα, ἅπερ σοῦ, ἐπανερόιτο αὐτὸν εἰς ὃ τι βελτίων καθ' ἡμέραν ἔσται συγγιγνόμενος ἐκείνῳ, εἶποι ἂν, ὅτι εἰς αὐλήσιν, οὕτω δὴ καὶ σὺ εἶπε τῷ νεανίσκῳ καὶ ἐμοὶ ὑπὲρ τούτου ἐρωτῶντι, Ἴπποκράτης ὅδε Πρωταγόρα συγγενόμενος, ἧ ἂν αὐτῷ ἡμέρα συγγένηται, βελτίων ἅπεισι γινόμενος καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν ἐκάστης οὕτως ἐπιδώσει εἰς τί, ὦ Πρωταγόρα, καὶ περὶ τοῦ; καὶ ὁ Πρωταγόρας ἐμοῦ ταῦτα ἀκούσας, Σὺ τε καλῶς ἐρωτᾷς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἐγὼ τοῖς καλῶς ἐρωτῶσι χαίρω ἀποκρινόμενος. Ἴπποκράτης γὰρ παρ' ἐμὲ ἀφικόμενος οὐ πείσεται, ἅπερ ἂν ἔπαθεν ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος τῶν σοφιστῶν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας αὐτοὺς πεφευγότας ἄκοντας πάλιν αὐ ἄγοντες ἐμβάλλουσιν εἰς τέχνας, λογισμούς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν διδάσκοντες—καὶ ἅμα εἰς τὸν Ἴππιαν ἀπέβλεψεν—παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου του ἢ περὶ οὗ ἦκει. τὸ δὲ μάθημά ἐστιν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικῆι, καὶ περὶ

τῶν τῆς πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη καὶ πρᾶττειν καὶ λέγειν. Ἐρα, ἔφην ἐγώ, ἔπομαι σου τῷ λόγῳ ; δοκεῖς γάρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπισχνεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας. Αὐτὰ μὲν οὖν τοῦτο ἐστίν, ἔφη, ὃ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι.

ΚΕΦ. Ι΄. Ἡ καλόν, ἦν δ' ἐγώ, τέχνημα ἄρα κέκτησαι, εἴπερ κέκτησαι· οὐ γάρ τοι ἄλλο πρὸς γε σὲ εἰρήσεται ἢ ἄπερ νοῶ. ἐγὼ γὰρ τοῦτο, ὃ Πρωταγόρα, οὐκ ὤμην διδακτὸν εἶναι, σοὶ δὲ λέγοντι οὐκ ἔχω ὅπως ἀπιστῶ. ὅθεν δὲ αὐτὸ ἠγοῦμαι οὐ διδακτὸν εἶναι μηδ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμι εἰπεῖν. ἐγὼ γὰρ Ἀθηναίους, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, φημι σοφοὺς εἶναι. ὁρῶ οὖν, ὅταν συλλεγῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴν μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέη πρᾶξαι τὴν πόλιν, τοὺς οἰκοδόμους μεταπεμπομένους συμβούλους περὶ τῶν οἰκοδομημάτων, ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας, τοὺς ναυπηγούς, καὶ τᾶλλα πάντα οὕτως, ὅσα ἠγοῦνται μαθητὰ τε καὶ διδακτὰ εἶναι· ἐὰν δὲ τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἶονται δημιουργὸν εἶναι, κἂν πάνυ καλὸς ᾖ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσι καὶ θορυβοῦσιν, ἕως ἂν ἢ αὐτὸς ἀποστῇ ὁ ἐπιχειρῶν λέγειν καταθορυβηθείς, ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν ἀφελκίσωσιν ἢ ἐξάρωνται κελευόντων τῶν πρυτάνεων. περὶ μὲν οὖν ὧν οἶονται ἐν τέχνῃ εἶναι, οὕτω διαπράττονται· ἐπειδὴν δὲ τι περὶ τῶν τῆς πόλεως διοικήσεως δέη βουλευσασθαι, συμβουλεύει αὐτοῖς ἀνιστάμενος περὶ τούτων ὁμοίως μὲν τέκτων, ὁμοίως δὲ χαλκεὺς σκυτοτόμος, ἔμπορος ναύκληρος, πλούσιος πένης, γενναῖος ἀγεννῆς, καὶ τούτοις οὐδεὶς τοῦτο ἐπιπλήττει ὥσπερ τοῖς πρότερον, ὅτι οὐδαμῶθεν μαθὼν, οὐδὲ ὄντος διδασκάλου οὐδενὸς αὐτῷ, ἔπειτα συμβουλεύειν

ἐπιχειρεῖ· δῆλον γάρ, ὅτι οὐχ ἡγοῦνται διδακτὸν εἶναι. μὴ τοίνυν ὅτι τὸ κοινὸν τῆς πόλεως οὕτως ἔχει, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἡμῖν οἱ σοφώτατοι καὶ ἄριστοι τῶν πολιτῶν ταύτην τὴν ἀρετὴν, ἣν ἔχουσιν, οὐχ οἷοί τε ἄλλοις παραδιδόναι· ἐπεὶ Περικλῆς, ὁ τούτων τῶν νεανίσκων πατήρ, τούτους ἅ μὲν διδασκάλων εἵχετο καλῶς καὶ εὖ ἐπαίδευσεν, ἅ δὲ αὐτὸς σοφός ἐστιν οὔτε αὐτὸς παιδεύει οὔτε τῷ ἄλλῳ παραδίδωσιν, ἀλλ' αὐτοὶ περιόντες νέμονται ὥσπερ ἄφρετοι, ἐάν που αὐτόματα περιτύχῃσι τῇ ἀρετῇ. εἰ δὲ βούλει, Κλεινίαν, τὸν Ἀλκιβιάδου τούτου νεώτερον ἀδελφόν, ἐπιτροπεύων ὁ αὐτὸς οὗτος ἀνὴρ Περικλῆς, δεδιὼς περὶ αὐτοῦ μὴ διαφθαρεῖ δὴ ὑπὸ Ἀλκιβιάδου, ἀποσπάσας ἀπὸ τούτου, καταθέμενος ἐν Ἀρίφρονος ἐπαίδευσεν καὶ πρὶν ἕξ μῆνας γεγενῆσθαι, ἀπέδωκε τούτῳ οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσαιτο αὐτῷ. καὶ ἄλλους σοὶ παμπόλλους ἔχω λέγειν, οἳ αὐτοὶ ἀγαθοὶ ὄντες οὐδένα πώποτε βελτίῳ ἐποίησαν οὔτε τῶν οἰκείων οὔτε τῶν ἀλλοτρίων. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, εἰς ταῦτα ἀποβλέπων οὐχ ἡγοῦμαι διδακτὸν εἶναι ἀρετὴν. ἐπειδὴ δὲ σου ἀκούω ταῦτα λέγοντος, κάμπτομαι καὶ οἶμαί τί σε λέγειν διὰ τὸ ἡγεῖσθαι σε πολλῶν μὲν ἔμπειρον γεγενῆσθαι, πολλὰ δὲ μεμαθηκῆναι, τὰ δὲ αὐτὸν ἐξηγηκῆναι. εἰ οὖν ἔχεις ἐναργέστερον ἡμῖν ἐπιδείξαι, ὡς διδακτὸν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, μὴ φθονήσης, ἀλλ' ἐπίδειξον. Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ φθονήσω· ἀλλὰ πότερον ὑμῖν, ὡς πρεσβύτερος νεωτέροις, μῦθον λέγων ἐπιδείξω ἢ λόγῳ διεξιελθὼν; πολλοὶ οὖν αὐτῷ ὑπέλαβον τῶν παρακαθημένων, ὁποτέρως βούλοιο, οὕτω διεξιέναι. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, χαριέστερον εἶναι μῦθον ὑμῖν λέγειν.

ΚΕΦ. ΙΑ'. Ἦν γάρ ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ γένη οὐκ ἦν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν εἴμαρμένος γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ γῆς

καὶ πυρὸς μείξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῆ κεράννεται. ἐπειδὴ δ' ἄγειν αὐτὰ πρὸς φῶς ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ κοσμήσαι τε καὶ νεῖμαι δυνάμεις ἐκάστοις ὡς πρόειπε. Προμηθεὶα δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι, νεύμαντος δ' ἐμοῦ, ἔφη, ἐπίσκεψαι· καὶ οὕτω πείσας νέμει. νέμων δὲ τοῖς μὲν ἰσχὺν ἄνευ τάχους προσῆπτεν, τὰ δὲ ἀσθενέστερα τάχει ἐκόσμει· τὰ δὲ ὀπλιζε, τοῖς δ' ἄοπλον διδοὺς φύσιν ἄλλην τιν' αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο δύναμιν εἰς σωτηρίαν. ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν σμικρότητι ἠμπισχεν, πτηνὸν φυγὴν ἢ κατάγειον οἴκησιν ἔνεμεν· ἃ δὲ ἠῦξε μεγέθει, τῶδε αὐτῶ αὐτὰ ἔσφριζεν, καὶ τᾶλλα οὕτως ἐπανισῶν ἔνεμεν· ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μή τι γένος ἀιστωθεῖη. ἐπειδὴ δὲ αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε, πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμάρειαν ἐμηχανᾶτο ἀμφιεννὺς αὐτὰ πυκναῖς τε θριξίν καὶ στερεοῖς δέρμασιν, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι χειμῶνα, δυνατοῖς δὲ καὶ καύματα, καὶ ἐς εὐνὰς ἰοῦσιν ὅπως ὑπάρχοι τὰ αὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυῆς ἐκάστω, καὶ ὑποδῶν τὰ μὲν ἐπλαῖς, τὰ δὲ δέρμασι στερεοῖς καὶ ἀναίμοις. τούντεῦθεν τροφὰς ἄλλοις ἄλλας ἐξεπόριζεν, τοῖς μὲν ἐκ γῆς βοτάνην, ἄλλοις δὲ δένδρων καρπούς, τοῖς δὲ ῥίζας· ἔστι δ' οἷς ἔδωκεν εἶναι τροφήν ζῶων ἄλλων βοράν· καὶ τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν προσῆψε, τοῖς δ' ἀναλισκομένοις ὑπὸ τούτων πολυγονίαν, σωτηρίαν τῶ γένει πορίζων. ἅτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις· λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι αὐτῶ ἦν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ ἠπόρει ὅ τι χρῆσαιτο. ἀποροῦντι δὲ αὐτῶ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν, καὶ ὁρᾷ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα, τὸν δὲ ἀνθρωπὸν γυμνόν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἀστρωτον καὶ ἄοπλον· ἦδη δὲ καὶ ἡ εἰμασμένη ἡμέρα παρῆν, ἐν ἧ ἔδει καὶ ἀνθρωπὸν ἐξιέναι ἐκ γῆς εἰς φῶς. ἀπορία οὖν

εχόμενος ὁ Προμηθεύς, ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὔροι, κλέπτει Ἑφαιστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρί—ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητὴν τῷ ἢ χρησίμην γενέσθαι—καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἀνθρώπος ταύτῃ ἔσχεν, τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Διί· τῷ δὲ Προμηθεΐ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν, τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν, οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν· πρὸς δὲ καὶ αἱ Διὸς φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν· εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἑφαιστου οἴκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνεῖται, λαθῶν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἑφαιστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ, καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίγνεται, Προμηθεῖα δὲ δι' Ἐπιμηθεῖα, ὕστερον, ἦπερ λέγεται, κλοπῆς δίκη μετῆλθεν. #

ΚΕΦ. ΙΒ'. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνθρώπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισεν, καὶ ἐπεχείρει βωμοὺς τε ἰδρῦεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκήσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνάς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἠύρετο. οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἀνθρώποι ᾤκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῆ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφήν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὐπω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική· ἐξήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σφύζεσθαι κτίζοντες πόλεις· οἳ οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἐρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν'

εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία, τίνα οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις· πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; νενέμηνται δὲ ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί· καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω; Ἐπὶ πάντας, ἔφη ὁ Ζεὺς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχειεν ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θὲς παρ' ἐμοῦ, τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως.

Οὕτω δὴ, ὃ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦτα οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλευῆ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῆς· εἰκότως, ὡς ἐγὼ φημι· ὅταν δὲ εἰς συμβουλήν πολιτικῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἦν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι καὶ σωφροσύνης, εἰκότως παντὸς ἀνδρὸς ἀνέχονται, ὡς παντὶ προσήκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς, ἢ μὴ εἶναι πόλεις· αὕτη, ὃ Σώκρατες, τούτου αἰτία.

Ἵνα δὲ μὴ οἴῃ ἀπατᾶσθαι, ὡς τῶ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἀνθρώποι πάντα ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδε αὖ λαβὲ τεκμήριον· ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῆ ἀγαθὸς αὐλητῆς εἶναι, ἢ ἄλλην ἠγντινοῦν τέχνην, ἦν μὴ ἐστίν, ἢ καταγελωσιν ἢ χαλεπαίνουσιν, καὶ οἱ οἰκείοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τις εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐάν οὗτος αὐτὸς καθ' αὐτοῦ τάληθῆ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τάληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καὶ φασιν πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάν τε ὧσιν ἐάν τε μή, ἢ μαίνεσθαι

τὸν μὴ προσποιούμενον δικαιοσύνην, ὡς ἀναγκαῖον οὐδένα ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εικότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἠγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δὲ αὐτὴν οὐ φύσει ἠγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτόν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ᾧ ἂν παραγίγνηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδείξαι. ὅσα γὰρ ἠγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄνθρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδὲ νουθετεῖ οὐδὲ διδάσκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτα ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ᾧσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν· οἷον τοὺς αἰσχροὺς ἢ σμικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητός, ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν; ταῦτα μὲν γάρ, οἶμαι, ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται, τὰ καλὰ καὶ τὰναντία τούτοις· ὅσα δὲ ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἶονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τὰναντία τούτων κακὰ, ἐπὶ τούτοις που οἷ τε θυμοὶ γίνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νουθετήσεις· ὧν ἔστιν ἐν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τὸ ἐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς· ἐνθά δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νουθετεῖ, δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὔσης. εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ᾧ Σώκρατες, τοὺς ἀδικοῦντας τί ποτε δύναται, αὐτό σε διδάξει, ὅτι οἷ γε ἄνθρωποι ἠγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετῆν. οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται. ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται—οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θείῃ—ἀλλὰ

τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ, μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα· καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετῆν· ἀποτροπῆς γούν ἔνεκα κολάζει. ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν, ὅσοιπερ τιμωροῦνται καὶ ἰδία καὶ δημοσία· τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἳ τε ἄλλοι ἄνθρωποι οὕς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥμισυ Ἀθηναῖοι, οἳ σοὶ πολῖται· ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδασκτὸν ἀρετῆν. ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἳ σοὶ πολῖται καὶ χαλκέως καὶ σκυτοτόμου συμβουλευόντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδασκτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγούνται ἀρετῆν, ἀποδέδεικται σοι, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὡς γ' ἐμοὶ φαίνεται.

ΚΕΦ. ΙΔ'. Ἔτι δὴ λοιπὴ ἀπορία ἐστίν, ἣν ἀπορεῖς περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν, τί δήποτε οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς αὐτῶν υἱεῖς διδάσκουσιν, ἃ διδασκάλων ἔχεται, καὶ σοφοὺς ποιοῦσιν, ἣν δὲ αὐτοὶ ἀρετῆν ἀγαθοί, οὐδενὸς βελτίους ποιοῦσιν. τούτου δὴ πέρι, ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μῦθόν σοι ἐρῶ, ἀλλὰ λόγον. ὧδε γὰρ ἐνόησον· πότερον ἔστι τι ἓν, ἢ οὐκ ἔστιν, οὗ ἀναγκαῖον πάντας τοὺς πολίτας μετέχειν, εἴπερ μέλλει πόλις εἶναι; ἐν τούτῳ γὰρ αὕτη λύεται ἡ ἀπορία, ἣν σὺ ἀπορεῖς, ἢ ἄλλοθι οὐδαμοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἔστιν καὶ τοῦτό ἐστιν τὸ ἓν οὐ τεκτονικὴ οὐδὲ χαλκεία οὐδὲ κεραμεία, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ τὸ ὅσιον εἶναι καὶ συλλήβδην ἐν αὐτῷ προσαγορεύω εἶναι ἄνδρὸς ἀρετῆν· εἰ τοῦτ' ἔστιν, οὗ δεῖ πάντας μετέχειν καὶ μετὰ τούτου πάντ' ἄνδρα, εἴαν τι καὶ ἄλλο βούληται μανθάνειν ἢ πράττειν, οὕτω πράττειν, ἄνευ δὲ τούτου μή, ἢ τὸν μὴ μετέχοντα καὶ διδάσκειν καὶ κολάζειν, καὶ παῖδα καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα, ἕωσπερ ἂν κολαζόμενος βελτίων γένηται, ὅς δ' ἂν μὴ ὑπακούῃ κολαζόμενος

καὶ διδασκόμενος, ὡς ἀνίατον ὄντα τοῦτον ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων ἢ ἀποκτείνειν· εἰ οὕτω μὲν ἔχει, οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες εἰ τὰ μὲν ἄλλα διδάσκονται τοὺς υἱεῖς, τοῦτο δὲ μὴ, σκέψαι ὡς θαυμασίως γίνονται οἱ ἀγαθοί. ὅτι μὲν γὰρ διδακτὸν αὐτὸ ἡγοῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀπεδείξαμεν· διδακτοῦ δὲ ὄντος καὶ θεραπευτοῦ τὰ μὲν ἄλλα ἄρα τοὺς υἱεῖς διδάσκονται, ἐφ' οἷς οὐκ ἔστι θάνατος ἢ ζημία, ἐὰν μὴ ἐπίστωνται, ἐφ' ὧν δὲ ἢ τε ζημία θάνατος ἀνθρώπων τοῖς παισὶ καὶ φυγαὶ μὴ μαθοῦσι μηδὲ θεραπευθεῖσιν εἰς ἀρετὴν, καὶ πρὸς τῷ θανάτῳ χρημάτων τε δημεύσεις καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν συλλήβδην τῶν οἴκων ἀνατροπαί, ταῦτα δ' ἄρα οὐ διδάσκονται οὐδ' ἐπιμελοῦνται πᾶσαν ἐπιμέλειαν; οἴεσθαί γε χρὴ, ὦ Σώκρατες.

ΚΕΦ. ΙΕ'. Ἐκ παίδων σμικρῶν ἀρξάμενοι, μέχρι οὐπερ ἂν ζῶσι, καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν· ἐπειδὴν θάπτον συνῆ τις τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνόμενοι, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τότε μὲν καλόν, τότε δὲ αἰσχρόν, καὶ τότε μὲν ὄσιον, τότε δὲ ἀνόσιον, καὶ τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει· καὶ ἐὰν μὲν ἐκῶν πείθηται· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς. μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παίδων ἢ γραμμάτων τε καὶ καθαρίσεως· οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται, καὶ ἐπειδὴν αὐτὰ γράμματα μάθωσιν καὶ μέλλωσιν συνήσειν τὰ γεγραμμένα, ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ἀναγινώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀ-

ναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλοὶ μὲν νοουθητῆσεις ἔνεισιν, πολλοὶ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται καὶ ὀρέγηται τοιοῦτος γενέσθαι. οἱ τ' αὖ κιθαρισταί, ἕτερα τοιαῦτα, σωφροσύνης τε ἐπιμελοῦνται καὶ ὅπως ἂν οἱ νέοι μηδὲν κακουργῶσιν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴν κιθαρίζειν μάθωσιν, ἄλλων αὖ ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα διδάσκουσι μελοποιῶν, εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες, καὶ τοὺς ῥυθμούς τε καὶ τὰς ἁρμονίας ἀναγκάζουσιν οἰκειοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παιδῶν, ἵνα ἡμερώτεροί τε ᾧσιν, καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοσσότεροι γιγνώμενοι χρήσιμοι ᾧσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν· πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται. ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις εἰς παιδοτρίβου πέμπουσιν, ἵνα τὰ σώματα βελτίω ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὕσῃ, καὶ μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσιν. καὶ ταῦτα ποιοῦσιν οἱ μάλιστα δυνάμενοι μάλιστα· μάλιστα δὲ δύνανται οἱ πλουσιώτατοι καὶ οἱ τούτων υἱεῖς προαίτατα εἰς διδασκάλων τῆς ἡλικίας ἀρξάμενοι φοιτᾶν, ὀψιαίτατα ἀπαλλάττονται. ἐπειδὴν δὲ ἐκ διδασκάλων ἀπαλλαγῶσιν, ἡ πόλις αὖ τοὺς τε νόμους ἀναγκάζει μανθάνειν καὶ κατὰ τούτους ζῆν, ἵνα μὴ αὐτοὶ ἐφ' αὐτῶν εἰκῆ πράττωσιν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παιδῶν ὑπογράψαντες γραμμὰς τῇ γραφίδι οὕτω τὸ γραμματεῖον διδώσι καὶ ἀναγκάζουσιν γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν, ὡς δὲ καὶ ἡ πόλις νόμους ὑπογράψασα, ἀγαθῶν καὶ παλαιῶν νομοθετῶν εὐρήματα, κατὰ τούτους ἀναγκάζει καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· ὅς δ' ἂν ἐκτὸς θαίνῃ τούτων, κολάζει, καὶ ὄνομα τῇ κολάσει ταύτῃ καὶ παρ' ὑμῖν καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ, ὡς εὐθυνοῦσης τῆς δι-

κης, εὐθῦναι· τοσαύτης οὖν τῆς ἐπιμελείας οὔσης περὶ ἀρετῆς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ θαυμάζεις, ὃ Σώκρατες, καὶ ἀπορεῖς, εἰ διδακτόν ἐστιν ἀρετὴ ; ἀλλ' οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, εἰ μὴ διδακτόν.

ΚΕΦ. ΙΣΤ΄. Διὰ τί οὖν τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὶ υἱεῖς φαῦλοι γίνονται ; τοῦτο αὖ μάθε· οὐδὲν γὰρ θαυμαστόν, εἶπερ ἀληθῆ ἐγὼ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον ὅτι τούτου τοῦ πράγματος, τῆς ἀρετῆς, εἰ μέλλει πόλις εἶναι, οὐδένα δεῖ ἰδιωτεύειν. εἰ γὰρ δὴ ὁ λέγω οὕτως ἔχει—ἔχει δὲ μάλιστα πάντων οὕτως—ἐνθυμήθητι ἄλλο τῶν ἐπιτηδευμάτων ὀτιοῦν καὶ μαθημάτων προεσόμενος. εἰ μὴ οἷόν τ' ἦν πόλιν εἶναι, εἰ μὴ πάντες ἀυλῆται ἦμεν, ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος, καὶ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πᾶς πάντα καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐπέπληττε τὸν μὴ καλῶς ἀυλοῦντα, καὶ μὴ ἐφθόνει τούτου, ὥσπερ νῦν τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων οὐδεὶς φθονεῖ οὐδ' ἀποκρύπτεται ὥσπερ τῶν ἄλλων τεχνημάτων· λυσιτελεῖ γὰρ, οἶμαι, ἡμῖν ἢ ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ· διὰ ταῦτα πᾶς παντὶ προθύμως λέγει καὶ διδάσκει καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα· εἰ οὖν οὕτω καὶ ἐν ἀυλῆσει πᾶσαν προθυμίαν καὶ ἀφθονίαν εἶχομεν ἀλλήλους διδάσκειν, οἶει ἂν τι, ἔφη, μᾶλλον, ὃ Σώκρατες, τῶν ἀγαθῶν ἀυλητῶν ἀγαθοὺς ἀυλητὰς τοὺς υἱεῖς γίνεσθαι ἢ τῶν φαύλων ; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλ' ὅτου ἔτυχεν ὁ υἱὸς εὐφυέστατος γενόμενος εἰς ἀυλῆσιν, οὗτος ἂν ἐλλόγιμος ἠϋξήθη, ὅτου δὲ ἀφυῆς, ἀκλεῆς, καὶ πολλάκις μὲν ἀγαθοῦ ἀυλητοῦ φαῦλος ἂν ἀπέβη, πολλάκις δ' ἂν φαύλου ἀγαθός· ἀλλ' οὖν ἀυληταὶ γ' ἂν πάντες ἦσαν ἱκανοὶ ὡς πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ μηδὲν ἀυλῆσεως ἐπαίοντας. οὕτως οἶου καὶ νῦν, ὅστις σοὶ ἀδίκωτατος φαίνεται ἀνθρώπος τῶν ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις τεθραμμένων, δίκαιον αὐτὸν εἶναι καὶ δημιουργὸν τούτου τοῦ

πράγματος, εἰ δέοι αὐτὸν κρίνεσθαι πρὸς ἀνθρώπους, οἷς μήτε παιδεία ἐστὶν μήτε δικαστήρια μήτε νόμοι μηδὲ ἀνάγκη μηδεμία διὰ παντὸς ἀναγκάζουσα ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλ' εἶεν ἄγριοί τινες, οἳ οἱ περ οὖς πέρυσιν Φερεκράτης ὁ ποιητῆς ἐδίδαξεν ἐπὶ Ληναίῳ· ἢ σφόδρα ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀνθρώποις γινόμενος, ὥσπερ οἱ ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ μισάνθρωποι, ἀγαπήσαις ἄν, εἰ ἐντύχοις Εὐρυβάτῳ καὶ Φρυωνόδῳ, καὶ ἀνολοφύραι' ἄν ποθῶν τὴν τῶν ἐνθάδε ἀνθρώπων πονηρίαν· νῦν δὲ τρυφῆς, ὃ Σώκρατες, διότι πάντες διδάσκαλοι εἰσιν ἀρετῆς, καθ' ὅσον δύνανται ἕκαστος, καὶ οὐδεὶς σοι φαίνεται εἶναι ὥσπερ ἄν εἰ ζητοῖς τίς διδάσκαλος τοῦ ἐλληνίζειν, οὐδ' ἄν εἷς φανεῖν, οὐδέ γ' ἄν, οἶμαι, εἰ ζητοῖς τίς ἄν ἡμῖν διδάξειεν τοὺς τῶν χειροτεχνῶν υἱεῖς αὐτὴν ταύτην τὴν τέχνην, ἣν δὴ παρὰ τοῦ πατρὸς μεμαθήκασιν, καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν ὁ πατήρ καὶ οἱ τοῦ πατρὸς φίλοι ὄντες ὁμότεχνοι, τούτους ἔτι τίς ἄν διδάξειεν; οὐ ῥάδιον οἶμαι εἶναι, ὃ Σώκρατες, τούτων διδάσκαλον φανῆναι, τῶν δὲ ἀπειρῶν παντάπασι ῥάδιον· οὕτω δὲ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων πάντων· ἀλλὰ κἂν εἰ ὀλίγον ἔστι τις, ὅστις διαφέρει ἡμῶν προσιβάσαι εἰς ἀρετὴν, ἀγαπητόν. ὦν δὴ ἐγὼ οἶμαι εἷς εἶναι, καὶ διαφερόντως ἄν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὀνήσαι τινα πρὸς τὸ καλὸν κάγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἀξίως τοῦ μισθοῦ ὃν πράττομαι, καὶ ἔτι πλείονος, ὥστε καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι. διὰ ταῦτα καὶ τὸν τρόπον τῆς πράξεως τοῦ μισθοῦ τοιοῦτον πεποιήμαι· ἐπειδὴν γάρ τις παρ' ἐμοῦ μάθη, εἰ μὲν βούληται, ἀποδέδωκεν ὃ ἐγὼ πράττομαι ἀργύριον· εἰ δὲ μή, ἐλθὼν εἰς ἱερόν, ὁμόσας, ὅσου ἄν φῆ ἀξία εἶναι τὰ μαθήματα τοσοῦτον κατέθηκε.

Τοιοῦτόν σοι, ἔφη· ὃ Σώκρατες, ἐγὼ καὶ μῦθον καὶ λόγον εἶρηκα, ὡς διδασκτὸν ἀρετὴ καὶ Ἀθηναῖοι οὕτως ἡγοῦνται, καὶ ὅτι οὐδὲν θαυμαστὸν τῶν ἀγαθῶν πατέρων φαύλους υἱεῖς

γίγνεσθαι καὶ τῶν φαύλων ἀγαθούς· ἐπεὶ καὶ οἱ Πολυκλείτου υἱεῖς, Παράλου καὶ Ξανθίππου τοῦδε ἡλικιωῶται, οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσὶν, καὶ ἄλλοι ἄλλων δημιουργῶν. τῶνδε δὲ οὐπω ἄξιον τοῦτο κατηγορεῖν· ἔτι γὰρ ἐν αὐτοῖς εἰσὶν ἐλπίδες· νέοι γάρ.

ΚΕΦ. ΙΖ'. Πρωταγόρας μὲν τσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος ἀπεπαύσατο τοῦ λόγου· καὶ ἐγὼ ἐπὶ μὲν πολὺν χρόνον κεκλημένος ἔτι πρὸς αὐτὸν ἔβλεπον ὡς ἐροῦντά τι ἐπιθυμῶν ἀκούειν· ἐπεὶ δὲ δὴ ἡσθόμην ὅτι τῶ ὄντι πεπαυμένος εἶη, μόγις πως ἐμαυτὸν ὥσπερ εἰ συναγείρας εἶπον, βλέψας πρὸς τὸν Ἴπποκράτη· ὦ παῖ Ἀπολλοδώρου, ὡς χάριν σοι ἔχω ὅτι προύτρεψάς με ὧδε ἀφικέσθαι· πολλοῦ γὰρ ποιοῦμαι ἀκηκοέναι ἃ ἀκήκοα Πρωταγόρου. ἔγωγε ἐν μὲν τῶ ἔμπροσθεν χρόνῳ ἡγούμην οὐκ εἶναι ἀνθρωπίνην ἐπιμέλειαν, ἣ ἀγαθοὶ οἱ ἀγαθοὶ γίνονται· νῦν δὲ πέπεισμαι. πλὴν σμικρὸν τί μοι ἐμποδῶν, ὃ δῆλον ὅτι Πρωταγόρας ῥαδίως ἐπεκιδιάξει, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολλὰ ταῦτα ἐξεδίδαξεν· καὶ γὰρ εἰ μὲν τις περὶ αὐτῶν τούτων συγγένοιτο ὄψοῦν τῶν δημηγόρων, τάχ' ἂν καὶ τοιοῦτους λόγους ἀκούσειεν ἢ Περικλέους ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἱκανῶν εἰπεῖν· εἰ δὲ ἐπανεροῖτό τινά τι, ὥσπερ βιβλία οὐδὲν ἔχουσιν οὔτε ἀποκρίνασθαι οὔτε αὐτοὶ ἐρέσθαι, ἀλλ' ἐάν τις καὶ σμικρὸν ἐπερωτήσῃ τι τῶν ῥηθέντων, ὥσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἡγεῖ καὶ ἀποτείνει, ἐάν μὴ ἐπιλάβηταί τις, καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου. Πρωταγόρας δὲ ὅδε ἱκανὸς μὲν μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς εἰπεῖν, ὡς αὐτὰ δηλοῖ, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνασθαι κατὰ βραχὺ καὶ ἐρόμενος περιμεῖναί τε καὶ ἀποδέξασθαι τὴν ἀπόκρισιν, ἃ ὀλίγοις ἐστὶ παρεσκευασμένα. νῦν σὺν, ὦ Πρωταγόρα, σμικροῦ τινος ἐνδεής εἰμι πάντ' ἔχειν, εἴ

μοι ἀποκρίναιο τόδε. τὴν ἀρετὴν φῆς διδακτὸν εἶναι, καὶ ἐγὼ, εἴπερ ἄλλω τῷ ἀνθρώπῳ, πειθοίμην ἂν καὶ σοί· ὁ δ' ἐθαύμασά σου λέγοντος, τοῦτό μοι ἐν τῇ ψυχῇ ἀποπλήρωσον· ἔλαγες γὰρ ὅτι ὁ Ζεὺς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν αἰδῶ πέμψειεν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ αὖ πολλαχοῦ ἐν τοῖς λόγοις ἐλέγετο· ὑπὸ σοῦ ἢ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ὀσιότης καὶ πάντα ταῦτα ὡς ἐν τι εἴῃ συλλήβδην, ἀρετὴ· ταῦτ' οὖν αὐτὰ δῖελθέ μοι ἀκριβῶς τῷ λόγῳ, πότερον ἐν μὲν τί ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, μόρια δὲ αὐτῆς ἐστὶν ἢ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ὀσιότης ἢ ταῦτ' ἐστὶν ἅ νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον πάντα ὀνόματα τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς ὄντος· τοῦτ' ἐστὶν ὁ ἔτι ἐπιποθῶ.

ΚΕΦ. ΙΗ'. 'Ἀλλὰ ῥάδιον τοῦτό γ,' ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀποκρίνασθαι, ὅτι ἐνὸς ὄντος τῆς ἀρετῆς μόριά ἐστὶν ἅ ἐρωτᾶς. Πότερον, ἔφην, ὥσπερ προσώπου τὰ μόρια μόρια ἐστίν, στόμα τε καὶ ῥίς καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ὄτα, ἢ ὥσπερ τὰ τοῦ χρυσοῦ μόρια οὐδὲν διαφέρει τὰ ἕτερα τῶν ἐτέρων, ἀλλήλων καὶ τοῦ ὅλου, ἀλλ' ἢ μεγέθει καὶ σμικρότητι; 'Ἐκείνως μοι φαίνεται, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μόρια πρὸς τὸ ὅλον πρόσωπον. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ μεταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι τούτων τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων οἱ μὲν ἄλλο, οἱ δὲ ἄλλο, ἢ ἀνάγκη, ἐὰν πέρ τις ἐν λάβῃ, ἅπαντα ἔχειν; Οὐδαμῶς, ἔφη, ἐπεὶ πολλοὶ ἀνδρεῖοί εἰσιν, ἄδικοι δέ, καὶ δίκαιοι αἰ, σοφοὶ δὲ οὔ. Ἔστι γὰρ οὖν καὶ ταῦτα μόρια τῆς ἀρετῆς, ἔφην ἐγὼ, σοφία τε καὶ ἀνδρεία; Πάντων μάλιστα δήπου, ἔφη καὶ μέγιστόν γε ἡ σοφία τῶν μορίων. Ἐκαστον δὲ αὐτῶν ἐστὶν, ἦν δ' ἐγὼ, ἄλλο, τὸ δὲ ἄλλο; Ναί. Ἡ καὶ δύναιμι αὐτῶν ἕκαστον ἰδίαν ἔχει ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου; οὐκ ἐστὶν ὀφθαλμὸς οἷον τὰ ὄτα, οὐδ' ἡ δύναμις αὐτοῦ ἢ αὐτῆ, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐστὶν οἷον τὸ ἕτερον οὔτε κατὰ τὴν δύ-

ναμιν οὔτε κατὰ τὰ ἄλλα· ἄρ' οὖν οὕτω καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια οὐκ ἔστι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον, οὔτε αὐτὸ οὔτε ἡ δύναμις αὐτοῦ ; ἢ δῆλα δὴ ὅτι οὕτως ἔχει, εἴπερ τῷ παραδείγματί γε ἔοικεν ; Ἄλλ' οὕτως, ἔφη. καὶ ἐγὼ εἶπον· Οὐδὲν ἄρα ἐστὶν τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων ἄλλ' οἶον ἐπιστήμη, οὐδ' οἶον δικαιοσύνη, οὐδ' οἶον ἀνδρεία, οὐδ' οἶον σωφροσύνη, οὐδ' οἶον ὁσιότης. Οὐκ ἔφη. Φέρε δὴ, ἔφην ἐγώ, κοινῇ σχεψόμεθα ποῖόν τι αὐτῶν ἐστὶν ἕκαστον. πρῶτον μὲν τὸ τοιόνδε· ἢ δικαιοσύνη προᾶγμά τί ἐστὶν ἢ οὐδὲν προᾶγμα ; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ· τί δὲ σοί ; Κάμοι, ἔφη. Τί οὖν ; εἴ τις ἔροιτο ἐμέ τε καὶ σέ· ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἶπετον δὴ μοι τοῦτο τὸ προᾶγμα, ὃ ὠνομάσατε ἄρτι, ἢ δικαιοσύνη, αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστιν ἢ ἀδικον ; ἐγὼ μὲν ἂν αὐτῷ ἀποκριναίμην, ὅτι δίκαιον· σὺ δὲ τί' ἂν πῆφον θεῖο ; τὴν αὐτὴν ἐμοὶ ἢ ἄλλην ; τὴν αὐτήν, ἔφη. Ἔστιν ἄρα τοιοῦτον ἢ δικαιοσύνη οἶον δίκαιον εἶναι, φαίην ἂν ἔγωγε ἀποκρινόμενος τῷ ἐρωτῶντι· οὐκοῦν καὶ σύ ; Ναί, ἔφη. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτο ἡμᾶς ἔροιτο· Οὐκοῦν καὶ ὁσιότητά τινά φατε εἶναι ; φαίμεν ἂν, ὡς ἐγῶμαι. Ναί, ἢ δ' ὅς. Οὐκοῦν φατε καὶ τοῦτο προᾶγμά τι εἶναι ; φαίμεν ἂν· ἢ οὐ ; Καὶ τοῦτο συνέφη. Πότερον δὲ τοῦτο αὐτὸ τὸ προᾶγμά φατε τοιοῦτον πεφυκέναι οἶον ἀνόσιον εἶναι ἢ οἶον ὄσιον ; ἀγανακτήσασιμ' ἂν ἔγωγ', ἔφην, τῷ ἐρωτήματι, καὶ εἶποιμ' ἂν· Εὐφήμει, ὦ ἄνθρωπε· σχολῆ μεντᾶν τι ἄλλο ὄσιον εἶη, εἰ μὴ αὐτὴ γε ἢ ὁσιότης ὄσιον ἔσται. τί δὲ σύ ; οὐχ οὕτως ἂν ἀποκρίναιο ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ΚΕΦ. ΙΘ'. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτο εἶποι ἐρωτῶν ἡμᾶς· Πῶς οὖν ὀλίγον πρότερον ἐλέγετε ; ἄρ' οὐκ ὀρθῶς ὑμῶν κατήκουσα ; ἐδόξατέ μοι φάναι τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια εἶναι οὕτως ἔχοντα πρὸς ἀλληλα, ὡς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον αὐτῶν οἶον

τὸ ἕτερον εἶποιμ' ἂν ἔγωγε ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ὀρθῶς ἤκουσας, ὅτι δὲ καὶ ἐμὲ οἶε εἰπεῖν τοῦτο, παρήκουσας· Πρωταγόρας γὰρ ὕδα ταῦτα ἀπεκρίνατο, ἐγὼ δὲ ἠρώτων. εἰ οὖν εἶποι· Ἐπιλήθῃ ὕδα λέγει ὦ Πρωταγόρα; σὺ φῆς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον μόριον οἶον τὸ ἕτερον τῶν τῆς ἀρετῆς; σὸς οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; τί ἂν αὐτῷ ἀποκρίναιο; Ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμολογεῖν, Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, ἀποκρινόμεθα αὐτῷ, ταῦτα ὁμολογήσαντες. ἂν ἡμᾶς ἐπανέρηται· Οὐκ ἄρα ἐστὶν ὀσιότης οἶον δίκαιον εἶναι πρᾶγμα, οὐδὲ δικαιοσύνη οἶον ὄσιον, ἀλλ' οἶον μὴ ὄσιον ἢ δ' ὀσιότης οἶον μὴ δίκαιον, ἀλλ' ἄδικον ἄρα, τὸ δὲ ἀνόσιον; τί αὐτῷ ἀποκρινόμεθα; ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ γε ἐμαυτοῦ φαιὴν ἂν καὶ τὴν δικαιοσύνην ὄσιον εἶναι καὶ τὴν ὀσιότητα δίκαιον καὶ ὑπὲρ σοῦ δέ, εἴ με ἐφῆς, ταῦτα ἂν ταῦτα ἀποκρινοίμην, ὅτι ἦτοι ταυτὸν γ' ἐστὶν δικαιοσύνη ὀσιότητι ἢ ὅ τι ὀμοιότατον, καὶ μάλιστα πάντων ἢ τε δικαιοσύνη οἶον ὀσιότης καὶ ἢ ὀσιότης οἶον δικαιοσύνη. ἀλλ' ὄρα, εἰ διακωλύεις ἀποκρίνεσθαι, ἢ καὶ σοὶ συνδοκεῖ οὕτως. Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἀπλοῦν εἶναι, ὥστε συγχωρῆσαι τὴν τε δικαιοσύνην ὄσιον εἶναι καὶ τὴν ὀσιότητα δίκαιον, ἀλλὰ τί μοι δοκεῖ ἐν αὐτῷ διάφορον εἶναι. ἀλλὰ τί τοῦτο διαφέρει; ἔφη· εἰ γὰρ βούλει, ἔστω ἡμῖν καὶ δικαιοσύνη ὄσιον καὶ ὀσιότης δίκαιον. Μὴ μοι, ἦν δ' ἐγώ· οὐδὲν γὰρ δέομαι τὸ εἰ βούλει τοῦτο καὶ εἴ σοι δοκεῖ ἐλέγχεσθαι, ἀλλ' ἐμέ τε καὶ σέ· τὸ δ' ἐμέ τε καὶ σέ τοῦτο λέγω, οἰόμενος οὕτω τὸν λόγον βέλτιστ' ἂν ἐλέγχεσθαι, εἴ τις τὸ εἰ ἀφέλοι αὐτοῦ. Ἀλλὰ μέντοι, ἦ δ' ὅς, προσείκε τι δικαιοσύνη ὀσιότητι· καὶ γὰρ ὀτιοῦν ὀτρωοῦν ἀμῆ γέ πη προσείκεν· τὸ γὰρ λευκὸν τῷ μέλανι ἔστιν ὀπη προσείκεν, καὶ τὸ σκληρὸν τῷ μαλακῷ, καὶ τὰλλα ἃ δοκεῖ ἐναντιώτατα εἶναι ἀλλήλοισι· καὶ ἃ τότε ἔφαμεν ἄλλην δύναμιν ἔχειν καὶ οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον, τὰ τοῦ προσώπου μό-

ρια, ἀμῆ γέ πη προσέειπεν· καὶ ἔστι τὸ ἕτερον οἶον τὸ ἕτερον· ὥστε τούτῳ γε τῷ τρόπῳ κἂν ταῦτα ἐλέγχῃς, εἰ βούλοιο, ὡς ἅπαντά ἐστιν ὁμοῖα ἀλλήλοις. ἀλλ' οὐχὶ τὰ ὁμοῖόν τι ἔχοντα ὁμοῖα δίκαιον καλεῖν—οὐδὲ τὰ ἀνόμοιόν τι ἔχοντα ἀνόμοια—κἂν πάνυ σμικρὸν ἔχη τὸ ὁμοῖον. καὶ ἐγὼ θαυμάσας εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἡ γὰρ οὕτω σοὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὅσιον πρὸς ἀλλήλα ἔχει, ὥστε ὁμοῖόν τι σμικρὸν ἔχειν ἀλλήλοις; Οὐ πάνυ, ἔφη, οὕτως, οὐ μέντοι οὐδὲ αὖ ὡς σύ μοι δοκεῖς οἰεσθαι. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ἐγώ, ἐπειδὴ δυσχερῶς δοκεῖς μοι ἔχειν πρὸς τοῦτο, τοῦτο μὲν ἐάσωμεν, τόδε δὲ ἄλλο ὧν ἔλεγεσ ἐπισκεψώμεθα.

ΚΕΦ. Κ'. Ἀφροσύνην τι καλεῖς; Ἐφη. Τούτῳ τῷ πράγματι οὐ πᾶν τούναντίον ἐστὶν ἡ σοφία; Ἐμοιγε δοκεῖ. ἔφη. Πότερον δὲ ὅταν πράττωσιν ἀνθρώποι ὀρθῶς τε καὶ ὠφελίμως, τότε σωφρονεῖν σοὶ δοκοῦσιν οὕτω πράττοντες, ἢ τούναντίον; Σωφρονεῖν, ἔφη. Οὐκοῦν σωφρονοῦσιν; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν οἱ μὴ ὀρθῶς πράττοντες ἀφρόνως πράττουσιν καὶ οὐ σωφρονοῦσιν οὕτω πράττοντες; Συνδοκεῖ μοι, ἔφη. Τούναντίον ἄρα ἐστὶν τὸ ἀφρόνως πράττειν τῷ σωφρόνως; Ἐφη. Οὐκοῦν τὰ μὲν ἀφρόνως πραττόμενα ἀφροσύνη πράττεται, τὰ δὲ σωφρόνως σωφροσύνη; Ὡμολόγει. Οὐκοῦν εἴ τι ἰσχύι πράττεται, ἰσχυρῶς πράττεται, καὶ εἴ τι ἀσθενεία, ἀσθενῶς; Ἐδόκει. Καὶ εἴ τι μετὰ τάχους, ταχέως, καὶ εἴ τι μετὰ βραδυτήτος, βραδέως; Ἐφη. Καὶ εἴ τι δὴ ὡσαύτως πράττεται, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πράττεται, καὶ εἴ τι ἐναντίως, ὑπὸ τοῦ ἐναντίου; Συνέφη. Φέρε δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἔστι τι καλόν; Συνεχώρει. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ αἰσχρόν; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ; ἔστι τι ἀγαθόν; Ἐστίν. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ κακόν; Οὐκ ἔστιν. Τί δέ; ἔστι τι ὀξὺ ἐν φωνῇ; Ἐφη. Τού-

τῷ μὴ ἔστι τι ἐναντίον ἄλλο πλὴν τὸ βαρὺ ; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ἐναντίων ἐν μόνον ἔστιν ἐναντίον καὶ οὐ πολλά ; Συνωμολόγει. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ἀναλογισώμεθα τὰ ὁμολογημένα ἡμῖν. ὁμολογήκαμεν ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μή ; Ὁμολογήκαμεν. Τὸ δὲ ἐναντίως πραττόμενον ὑπὸ ἐναντίων πράττεσθαι ; Ἐφη. Ὁμολογήκαμεν δὲ ἐναντίως πράττεσθαι ὃ ἂν ἀφρόνως πράττηται τῷ σωφρόνως πραττομένῳ ; Ἐφη. Τὸ δὲ σωφρόνως πραττόμενον ὑπὸ σωφροσύνης πράττεσθαι, τὸ δὲ ἀφρόνως ὑπὸ ἀφροσύνης ; Συνεχώρει. Οὐκοῦν, εἴπερ ἐναντίως πράττεται, ὑπὸ ἐναντίου πράττειτ' ἂν ; Ναί. Πράττεται δὲ τὸ μὲν ὑπὸ σωφροσύνης, τὸ δὲ ὑπὸ ἀφροσύνης ; Ναί. Ἐναντίως ; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὑπὸ ἐναντίων ὄντων ; Ναί. Ἐναντίον ἄρ' ἔστιν ἀφροσύνη σωφροσύνη ; Φαίνεται. Μέμνησαι οὖν ὅτι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁμολόγηται ἡμῖν ἀφροσύνη σοφία ἐναντίον εἶναι ; Συνωμολόγει. Ἐν δὲ ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι ; Φημί. Πότερον οὖν, ὧ Πρωταγόρα, λύσωμεν τῶν λόγων ; τὸ ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, ἢ ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἕτερον εἶναι σωφροσύνης σοφία, μῦθον δὲ ἐκάτερον ἀρετῆς, καὶ πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι καὶ ἀνόμοια καὶ αὐτὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μῦθια ; πότερον οὖν δὴ λύσωμεν ; οὔτοι γὰρ οἱ λόγοι ἀμφοτέροι οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται· οὐ γὰρ συνάδουσιν οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις· πῶς γὰρ ἂν συνάδοιεν, εἴπερ γε ἀνάγκη ἐνὶ ἐν μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μή, τῇ δ' ἀφροσύνη ἐνὶ ὄντι σοφία ἐναντία καὶ σωφροσύνη αὐ φαίνεται· ἢ γὰρ, ὦ Πρωταγόρα, ἔφηγ ἐγώ, ἢ ἄλλως πως ; Ὁμολόγησεν καὶ μάλ' ἀκόντως. Οὐκοῦν ἐν ἂν εἴη ἢ σωφροσύνη καὶ ἢ σοφία ; τὸ δὲ πρότερον αὐ ἐφάνη ἡμῖν ἢ δικαιοσύνη καὶ ἢ ὁσιότης σχεδόν τι ταυτὸν ὄν. Ἴθι δὴ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ ἀποκάμωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ διασκεψώμεθα·

ἄρα τίς σοι δοκεῖ ἀδικῶν ἄνθρωπος σωφρονεῖν, ὅτι ἀδικεῖ ; Αἰσχυνοίμην ἂν ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο ὁμολογεῖν, ἐπεὶ πολλοὶ γέ φασιν τῶν ἀνθρώπων. Πότερον οὖν πρὸς ἐκείνους τὸν λόγον ποιήσομαι, ἔφην, ἢ πρὸς σέ; Εἰ βούλει, ἔφη, πρὸς τοῦτον πρῶτον τὸν λόγον διαλέχθητι τὸν τῶν πολλῶν. Ἄλλ', οὐδέν μοι διαφέρει, ἐὰν μόνον σύ γε ἀποκρίνη, εἴτ' οὖν δοκεῖ σοι ταῦτα εἶτε μή. τὸν γὰρ λόγον ἔγωγε μάλιστα ἐξετάζω, συμβαίνει μέντοι ἴσως καὶ ἐμὲ τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὸν ἀποκρινόμενον ἐξετάζεσθαι.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐκαλλωπίζετο ἡμῖν ὁ Πρωταγόρας· τὸν γὰρ λόγον ἠτιᾶτο δυσχερῆ εἶναι· ἔπειτα μέντοι συνεχώρησεν ἀποκρίνεσθαι.

ΚΕΦ. ΚΑ'. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, ἐξ ἀρχῆς μοι ἀποκρίνα. δοκοῦσί τινές σοι σωφρονεῖν ἀδικοῦντες ; Ἔστω, ἔφη. Τὸ δὲ σωφρονεῖν λέγεις εὖ φρονεῖν ; Ἔφη. Τὸ δ' εὖ φρονεῖν εὖ βουλευέσθαι ὅτι ἀδικοῦσιν ; Ἔστω, ἔφη. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, εἰ εὖ πράττουσιν ἀδικοῦντες ἢ εἰ κακῶς ; Εἰ εὖ. Λέγεις οὖν ἀγαθὰ ἅπτα εἶναι ; Λέγω. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθὰ, ἃ ἐστὶν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις ; Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, κἂν μὴ τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμα ἦ, ἔγωγε καλῶ ἀγαθὰ. καὶ μοι ἐδόκει ὁ Πρωταγόρας ἤδη τετραχύνθαι τε καὶ ἀγωνιᾶν καὶ παρατετάχθαι πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὴ οὖν ἐώρων αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, εὐλαβούμενος ἡρέμα ἡρόμην. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις ὦ Πρωταγόρα, ἃ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστιν, ἢ ἃ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα ; καὶ τὰ τοιαῦτα σὺ ἀγαθὰ καλεῖς ; Οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλ' ἔγωγε πολλὰ οἶδ' ἃ ἀνθρώποις μὲν ἀνωφελῆ ἐστί, καὶ σιτία καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα καὶ ἄλλα μυρία, τὰ δὲ γε ὠφέλιμα· τὰ δὲ ἀνθρώποις μὲν οὐδέτερα, ἵπποις δὲ τὰ δὲ βουσί μόνον, τὰ δὲ

κυσίν· τὰ δέ γε τούτων μὲν οὐδενί, δένδροις δέ· τὰ δὲ τοῦ δένδρου ταῖς ῥίζαις ἀγαθὰ, ταῖς δὲ βλάσταις πονηρὰ, οἷον καὶ ἡ κόπρος πάντων τῶν φυτῶν ταῖς μὲν ῥίζαις ἀγαθὸν παραβαλλομένη, εἰ δ' ἐθέλοις ἐπὶ τοὺς πόρθους καὶ τοὺς νέους κλῶνας ἐπιβάλλειν, πάντα ἀπόλλυσιν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἔλαιον τοῖς μὲν φυτοῖς ἅπασιν ἐστὶν πάγκακον καὶ ταῖς θριξίν πολεμιώτατον, ταῖς τῶν ἄλλων ζώων πλὴν ταῖς τοῦ ἀνθρώπου, ταῖς δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἀρωγὸν καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. οὕτω δὲ ποικίλον τί ἐστὶν τὸ ἀγαθὸν καὶ παντοδαπὸν, ὥστε καὶ ἐνταῦθα τοῖς μὲν ἔξωθεν τοῦ σώματος ἀγαθὸν ἐστὶν τῷ ἀνθρώπῳ, τοῖς δ' ἐντὸς ταῦτόν τοῦτο κάκιστον· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἰατροὶ πάντες ἀπαγορεύουσιν τοῖς ἀσθενοῦσι μὴ χρῆσθαι ἐλαίῳ, ἀλλ' ἢ ὅτι σμικροτάτῳ ἐν ταῦτοις οἷς μέλλει ἔδρασθαι, ὅσον μόνον τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι τὴν ἐπὶ ταῖς αἰσθήσεσι ταῖς διὰ τῶν ῥινῶν γιγνομένην ἐν τοῖς σιτίοις τε καὶ ὄψοις.

ΚΕΦ. ΚΒ'. Εἰπόντος οὖν ταῦτα αὐτοῦ οἱ παρόντες ἀνεθορύβησαν ὡς εὖ λέγοι. καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Πρωταγόρα, ἐγὼ τυγχάνω ἐπιλήσμων τις ὢν ἄνθρωπος, καὶ ἐάν τις μοι μακρὰ λέγη, ἐπιλανθάνομαι περὶ οὗ ἂν ἦ ὁ λόγος. ὥστε οὖν, εἰ ἐτύγχανον ὑπόκωφος ὢν, ᾧ οὐκ ἂν χρῆναι, εἴπερ ἔμελλές μοι διαλέξεσθαι, μείζον φθέγγεσθαι ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ ἐπιλήσμονι ἐνέτυχες, σύντεμνέ μοι τὰς ἀποκρίσεις καὶ βραχυτέρας ποιεῖ, εἰ μέλλω σοι ἔπεσθαι. Πῶς οὖν κελεύεις με βραχεῖα ἀποκρίνεσθαι ; ἢ βραχυτέρά σοι, ἔφη, ἀποκρίνωμαι ἢ δεῖ ; Μηδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ. Ἄλλ' ὅσα δεῖ· ἔφη. Ναί, ἦν δ' ἐγώ. Πότερα οὖν ὅσα ἐμοὶ δοκεῖ δεῖν ἀποκρίνεσθαι, τσαῦτά σοι ἀποκρίνωμαι, ἢ ὅσα σοί ; Ἀκήκοα γοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι σὺ οἶός τ' εἶ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλον διδάξαι περὶ τῶν αὐτῶν καὶ μακρὰ λέγειν, ἐὰν βούλη· οὕτως, ὥστε τὸν λό-

γον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν, καὶ αὖ βραχέα οὕτως, ὥστε μηδένα σοῦ ἐν βραχυτέροις εἰπεῖν· εἰ οὖν μέλλεις ἐμοὶ διαλέξεσθαι, τῷ ἑτέρῳ χρῶ τρόπῳ πρὸς με, τῇ βραχυλογίᾳ. ᾧ Σώκρατες, ἔφη, ἐγὼ πολλοῖς ἤδη εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικόμεν ἀνθρώποις, καὶ εἰ τοῦτο ἐποιοῦν ὃ σὺ κελεύεις, ὡς ὁ ἀντιλέγων ἐκέλευέ με διαλέγεσθαι, οὕτω διελεγόμεν, οὐδενὸς ἂν βελτίων ἐφαινόμην οὐδ' ἂν ἐγένετο Πρωταγόρου ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλλήσιν. καὶ ἐγὼ—ἔγνων γὰρ ὅτι οὐκ ἤρρεσεν αὐτὸς ἐαυτῷ ταῖς ἀποκρίσεσιν ταῖς ἔμπροσθεν καὶ ὅτι οὐκ ἐθέλησει ἐκὼν εἶναι ἀποκρινόμενος διαλέγεσθαι—ἠγησάμενος οὐκέτι ἐμὸν ἔργον εἶναι παρεῖναι ἐν ταῖς συνουσίαις, Ἄλλὰ τοι, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, οὐδ' ἐγὼ λιπαρῶς ἔχω παρὰ τὰ σοὶ δοκοῦντα τὴν συνουσίαν ἡμῖν γίνεσθαι, ἀλλ' ἐπειδὰν σὺ βούλη διαλέγεσθαι ὡς ἐγὼ δύναμαι ἔπεσθαι, τότε σοὶ διαλέξομαι. σὺ μὲν γάρ, ὡς λέγεται περὶ σοῦ, φῆς δὲ καὶ αὐτός, καὶ ἐν μακρολογίᾳ καὶ ἐν βραχυλογίᾳ οἷός τ' εἶ συνουσίας ποιεῖσθαι· σοφὸς γὰρ εἶ. ἐγὼ δὲ τὰ μακρὰ ταῦτα ἀδύνατος, ἐπεὶ ἐβουλόμην ἂν οἷός τ' εἶναι. ἀλλὰ σὲ ἐχρῆν ἡμῖν συγχωρεῖν τὸν ἀμφοτέρωθεν δυνάμενον, ἵνα συνουσία ἐγίγνετο. νῦν δὲ ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις καὶ ἐμοὶ τις ἀσχολία ἐστὶν καὶ οὐκ ἂν οἷός τ' εἶην σοὶ παραμεῖναι ἀποτείνοντι μακροῦς λόγους—ἐλθεῖν γὰρ ποί με δεῖ—εἴμι· ἐπεὶ καὶ ταῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον. Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνιστάμην ὡς ἀπιών· καὶ μου ἀνισταμένου ἐπιλαμβάνεται ὁ Καλλίας τῆς χειρὸς τῇ δεξιᾷ, τῇ δ' ἀριστερᾷ ἀντελάβετο τοῦ τρίβωνος τουτουῖ, καὶ εἶπεν· Οὐκ ἀφήσομέν σε, ὦ Σώκρατες· ἐὰν γὰρ σὺ ἐξέλθῃς, οὐχ ὁμοίως ἡμῖν ἔσονται οἱ διάλογοι. δέομαι οὖν σου παραμεῖναι ἡμῖν· ὡς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἐνὸς ἡδίου ἀκούσαιμι ἢ σοῦ τε καὶ Πρωταγόρου διαλεγόμενων· ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν πᾶσιν. καὶ ἐγὼ εἶπον—ἤδη δὲ ἀνειστήκη ὡς ἐξίω· ᾧ παῖ Ἰππονίκου, ἀεὶ μὲν ἔγωγέ σου τὴν

φιλοσοφίαν ἄγαμαι, ἀτὰρ καὶ νῦν ἐπαινῶ καὶ φιλῶ, ὥστε βουλοίμην ἂν χαρίζεσθαι σοι, εἴ μου δυνατὰ δέοιο. νῦν δ' ἐστὶν ὡσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ δρομεῖ ἀκμάζοντι ἔπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρομῶν τῷ ἢ τῶν ἡμεροδρομῶν διαθεῖν τε καὶ ἔπεσθαι· εἵπομι ἂν σοι ὅτι πολὺ μᾶλλον ἐγὼ ἑμαυτοῦ δέομαι θεούσιν τούτοις ἀκολουθεῖν, ἀλλ' οὐ γὰρ δύναμαι, ἀλλ' εἴ τι δέει θεάσασθαι ἐν τῷ αὐτῷ ἐμέ τε καὶ Κρίσωνα θέοντας, τούτου δέου συγκαθεῖναι· ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δύναμαι ταχὺ θεῖν, οὗτος δὲ δύναται βραδέως. εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς ἐμοῦ καὶ Πρωταγόρου ἀκούειν, τούτου δέου ὡσπερ τὸ πρῶτον μοι ἀπεκρίνατο διὰ βραχέων τε καὶ αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα, οὕτω καὶ νῦν ἀποκρίνεσθαι· εἰ δὲ μή, τίς ὁ τρόπος ἔσται τῶν διαλόγων; χωρὶς γὰρ ἔγωγ' ὄμην εἶναι τὸ συνεῖναι τε ἀλλήλοις διαλεγομένους καὶ τὸ δημηγορεῖν. Ἄλλ' ὄρῳς, ἔφη, ὦ Σώκρατες· δίκαια δοκεῖ λέγειν Πρωταγόρας ἀξιῶν αὐτῷ τε ἐξεῖναι διαλέγεσθαι ὅπως βούλεται καὶ σοὶ ὅπως ἂν αὐτὸ σὺ βούλῃ.

ΚΕΦ. ΚΓ'. Ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ἀλκιβιάδης, Οὐ καλῶς λέγεις, ἔφη ὦ Καλλία· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅδε ὁμολογεῖ μὴ μετεῖναι οἱ μακρολογίας καὶ παραχωρεῖ Πρωταγόρα, τοῦ δὲ διαλέγεσθαι οἷός τ' εἶναι καὶ ἐπίστασθαι λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τῷ ἀνθρώπων παραχωρεῖ· εἰ μὲν οὖν καὶ Πρωταγόρας ὁμολογεῖ φανυλότερος εἶναι Σωκράτους διαλεχθῆναι, ἐξαρκεῖ Σωκράτει· εἰ δὲ ἀντιποιεῖται, διαλεγέσθω ἐρωτῶν τε καὶ ἀποκρινόμενος, μὴ ἐφ' ἐκάστη ἐρωτήσῃ μακρὸν λόγον ἀποτείνων, ἐκκρούων τοὺς λόγους καὶ οὐκ ἐθέλων διδόναι λόγον, ἀλλ' ἀπομηκύνων ἕως ἂν ἐπιλάθωνται περὶ ὅτου τὸ ἐρώτημα ἦν οἱ πολλοὶ τῶν ἀκουόντων· ἐπεὶ Σωκράτη γε ἐγὼ ἐγγυῶμαι μὴ ἐπιλήσεσθαι, οὐχ ὅτι παίζει καὶ

φθῖναι ἐπιλήσμων εἶναι. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ ἐπεικέστερα Σωκράτης λέγειν· χρῆ γὰρ ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφαίνεσθαι.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὡς ἐγῶμαι, Κριτίας ἦν ὁ εἰπὼν· ὦ Πρόδικε καὶ Ἰππία, Καλλίας μὲν οὖν δοκεῖ μοι μάλα πρὸς Πρωταγόρου εἶναι, Ἀλκιβιάδης δὲ ἀεὶ φιλόνομός ἐστι πρὸς ὃ ἂν ὀρμήσῃ· ἡμᾶς δὲ οὐδὲν δεῖ συμφιλονικεῖν οὔτε Σωκράτει οὔτε Πρωταγόρῃ, ἀλλὰ κοινῇ ἀμφοτέρων δεῖσθαι μὴ μεταξὺ διαλυῖσαι τὴν ξυνουσίαν.

Εἰπόντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα ὁ Πρόδικος, Καλῶς μοι, ἔφη, δοκεῖς λέγειν, ὦ Κριτία· χρῆ γὰρ τοὺς ἐν τοιοῖσδε λόγοις παρὰ γιγνομένους κοινούς μὲν εἶναι ἀμφοῖν τοῖν διαλεγομένοι ἀκροατάς, ἴσους δὲ μὴ· ἔστιν γὰρ οὐ ταῦτόν· κοινῇ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι δεῖ ἀμφοτέρων, μὴ ἴσον δὲ νεῖμαι ἕκατέρῳ, ἀλλὰ τῷ μὲν σοφωτέρῳ πλεόν, τῷ δὲ ἀμαθεστέρῳ ἔλαττον. ἐγὼ μὲν καὶ αὐτός, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκратες, ἀξιῶ ὑμᾶς συγχερεῖν καὶ ἀλλήλοις περὶ τῶν λόγων ἀμφισβητεῖν μὲν, ἐρίζειν δὲ μὴ· ἀμφισβητοῦσι μὲν γὰρ καὶ δι' εὐνοίαν οἱ φίλοι τοῖς φίλοις, ἐρίζουσι δὲ οἱ διάφοροί τε καὶ ἐχθροὶ ἀλλήλοις. καὶ οὕτως ἂν καλλίστη ἡμῖν ἡ συνουσία γίγνοιτο· ὑμεῖς τε γὰρ οἱ λέγοντες μάλιστ' ἂν οὕτως ἐν ἡμῖν τοῖς ἀκούουσιν εὐδοκίμοιτε καὶ οὐκ ἐπαινοῖσθε· εὐδοκίμειν μὲν γὰρ ἔστιν παρὰ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκούοντων ἄνευ ἀπάτης, ἐπαινεῖσθαι δὲ ἐν λόγῳ πολλάκις παρὰ δόξαν ψευδομένων· ἡμεῖς τ' αὖ οἱ ἀκούοντες μάλιστ' ἂν οὕτως εὐφραينوίμεθα, οὐχ ἡδοίμεθα· εὐφραίνεσθαι μὲν γὰρ ἔστιν μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ, ἡδεσθαι δὲ ἐσθιοντά τι ἢ ἄλλο ἢδὲ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι. Ταῦτα οὖν εἰπόντος τοῦ Προδίκου πολλοὶ πάνυ τῶν παρόντων ἀπεδέξαντο.

ΚΕΦ. ΚΔ'. Μετὰ δὲ τὸν Πρῶδικον Ἰππίας ὁ σοφὸς εἶπεν· ὦ ἄνδρες, ἔφη, οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ἡμᾶς συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι φύσει, οὐ νόμῳ· τὸ γὰρ ὁμοῖον τῷ ὁμοίῳ φύσει συγγενές ἐστιν, ὁ δὲ νόμος τύραννος ὢν τῶν ἀνθρώπων, πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν βιάζεται. ἡμᾶς οὖν αἰσχροὺς τὴν μὲν φύσιν τῶν πραγμάτων εἰδέναί, σοφωτάτους δὲ ὄντας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο νῦν συνεληλυθότας τῆς τε Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ τὸ πρωτανεῖον τῆς σοφίας καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως εἰς τὸν μέγιστον καὶ ὀλβιώτατον οἶκον τόνδε, μηδὲν τούτου τοῦ ἀξιώματος ἄξιον ἀποφῆνασθαι, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς φαυλοτάτους τῶν ἀνθρώπων διαφέρεσθαι ἀλλήλοις. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, συμβῆναι ὑμᾶς ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον, καὶ μήτε σὲ τὸ ἀκριβὲς τοῦτο εἶδος τῶν διαλόγων ζητεῖν τὸ κατὰ τὸ βραχὺ λίαν, εἰ μὴ ἡδὺ Πρωταγόρα, ἀλλ' ἐφείναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡνίας τοῖς λόγοις, ἵνα μεγαλοπρεπέστεροι καὶ εὐσηχημονέστεροι ἡμῖν φαίνωνται, μήτ' αὖ Πρωταγόραν πάντα κάλων ἐκτείναντα, οὐρία ἐφέντα, φεύγειν εἰς τὸ πέλαγος τῶν λόγων, ἀποκρύψαντα γῆν, ἀλλὰ μέσον τι ἀμφοτέρους τεμεῖν. ὥς οὖν ποιήσετε καὶ πείθεσθέ μοι ῥαβδοῦχον καὶ ἐπιστάτην καὶ πρυτανὴν ἐλέσθαι, ὅς ὑμῖν φυλάξει τὸ μέτριον μῆκος τῶν λόγων ἑκατέρου.

ΚΕΦ. ΚΕ'. Ταῦτα ἤρесе τοῖς παροῦσι, καὶ πάντες ἐπήνεσαν, καὶ ἐμέ τε ὁ Καλλίας οὐκ ἔφη ἀφήσειν καὶ ἐλέσθαι ἐδέοντο ἐπιστάτην. εἶπον οὖν ἐγὼ ὅτι αἰσχροὺς εἶη βραβευτὴν ἐλέσθαι τῶν λόγων. εἴτε γὰρ χείρων ἔσται ἡμῶν ὁ αἰρεθείς, οὐκ ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸν χείρω τῶν βελτιόνων ἐπιστατεῖν, εἴτε ὁμοῖος, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς· ὁ γὰρ ὁμοῖος ἡμῖν ὁμοῖα καὶ ποιή-

σει, ὥστε ἐκ περιττοῦ ἤρησεται. ἀλλὰ δὴ βελτίονα ἡμῶν αἰρήσεσθε. τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ὡς ἐγῶμαι, ἀδύνατον ὑμῖν, ὥστε Πρωταγόρου τοῦδε σοφώτερόν τινα ἐλέσθαι· εἰ δὲ αἰρήσεσθε μὲν μηδὲν βελτίω, φήσετε δέ, αἰσχρὸν καὶ τοῦτο τῷδε γίνεσθαι, ὥσπερ φαύλῳ ἀνθρώπῳ ἐπιστάτην αἰρεῖσθαι, ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν οὐδὲν μοι διαφέρει. ἀλλ' οὕτωςί θέλω ποιῆσαι, ἵν' ὁ προθυμείσθε συνουσία τε καὶ διάλογοι ἡμῖν γίνωνται· εἰ μὴ βούλεται Πρωταγόρας ἀποκρίνεσθαι, οὗτος μὲν ἐρωτάτω, ἐγὼ δὲ ἀποκρινούμαι, καὶ ἅμα πειράσομαι αὐτῷ δεῖξαι, ὡς ἐγὼ φημι χρῆναι τὸν ἀποκρινόμενον ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὰν δὲ ἐγὼ ἀποκρίνωμαι ὅπόσ' ἂν οὗτος βούληται ἐρωτᾶν, πάλιν οὗτος ἐμοὶ λόγον ὑποσχέτω ὁμοίως· ἐὰν οὖν μὴ δοκῇ πρόθυμος εἶναι πρὸς αὐτὸ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς κοινῇ δεησόμεθα αὐτοῦ ἅπερ ὑμεῖς ἐμοῦ, μὴ διαφθείρειν τὴν συνουσίαν· καὶ οὐδὲν δεῖ τούτου ἕνεκα ἕνα ἐπιστάτην γενέσθαι, ἀλλὰ πάντες κοινῇ ἐπιστατήσετε. ἐδόκει πᾶσιν οὕτω ποιητέον εἶναι· καὶ ὁ Πρωταγόρας πάνυ μὲν οὐκ ᾔθελεν, ὅμως δὲ ἠναγκάσθη ὁμολογῆσαι.

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

Κεφ. 26—33 (338 E—448 Γ)

Ἀφοῦ συνενφώνησαν ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη προέδρου, ὁ πολυμήχανος Πρωταγόρας διὰ τὰ καλύψῃ τὴν ἠττάν του καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τῆς περὶ τὴν ἐρμηνείαν ποιητῶν ἰκανότητός του, στρέφει τὸν λόγον εἰς τὸ Σιμωνίδειον ᾄσμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κεῖος ποιητῆς ἐποίησε πρὸς τιμὴν τοῦ Σκόπα καὶ εἶχε τὸ αὐτὸ θέμα, τὴν ἀρετὴν τοῦ Σωκράτους δὲ ἐπαινέσαντος τὸ ᾄσμα, ὁ σοφιστῆς λέγει ὅτι ὁ ποιητῆς περιπίπτει εἰς ἀντίφασιν· διότι ἰσχυριζόμενος οὗτος ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ γίνῃ τις ἀνὴρ ἀγαθός, προϊόντος τοῦ ᾄσματος ψέγει τὸν Πιττακὸν λέγοντα τὸ αὐτὸ ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εἶναί τις

ἀν ἢ ε ἄ γ α θ ὄ ς. Ὁ Σωκράτης προσπαθεῖ νὰ ἄσῃ τὴν ἀντίφασιν διαστέλλων τὸ γί γ ν ε σ θ α ι τοῦ εἶ ν α ι καὶ ἐπικαλούμενος τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου, κατὰ τὸ ὅποῖον οἱ θεοὶ πρὸ τῆς ἀρετῆς ἔθηκαν πολὺν πόνον (δύσκολον ἄρα νὰ γίνῃ τις ἀγαθός), ὅταν ὅμως φθάσῃ τις εἰς τὸ ἄκρον, ἤτοι ἀποκτήσῃ τὴν ἀρετὴν, εἶναι εὐκόλον νὰ τὴν διαφυλάξῃ (σφάλλει ἄρα ὁ Πιπτακὸς λέγων ὅτι εἶναι δύσκολον νὰ εἶναι τις ἀγαθός).

Εἰς ταῦτα ὁ Πρωταγόρας ἐπὶ τῆς κοινῆς ὁμολογίας στηριζόμενος παρατηρεῖ ὅτι ὁ Σιμωνίδης θὰ ἦτο ἀμαθέστατος, ἂν κατὰ τὴν σωκρατικὴν ἐρμηνεῖαν ἰσχυρίζετο, ὅτι εἶναι εὐκόλον νὰ μένῃ τις ἀγαθός, ἐνῶ πάντες θεωροῦν τοῦτο δυσκολώτατον. Τότε ὁ Σωκράτης προσφεύγει εἰρωνευόμενος εἰς δευτέραν ἐρμηνεῖαν στηριζομένην εἰς τὰ συνώνυμα τοῦ Προδίκου, κατὰ τὰ ὅποια τὸ χ α λ ε π ὶ ν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κ α κ ὶ ν, καὶ ὁμολογοῦντος τοῦ Προδίκου λέγει ὅτι δικαίως ὁ Σιμωνίδης φέγει τὸν Πιπτακὸν λέγοντα, ὅτι εἶναι κακὸν τὸ νὰ εἶναι τις ἀγαθός! τοῦτο δὲν ἀποδέχεται ὁ Πρωταγόρας καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς μεγάλην ἔκπληξιν τοῦ Προδίκου ἀποσύρει τὴν ἐρμηνεῖαν ταύτην ὡς ἄστειαν.

Μετὰ ταῦτα ὁ Σωκράτης ἐπήνεσε μετὰ θαυμαστοῦ σκώμματος τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Κορίθας ὡς ἀσχολουμένους περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ὡς ἐπιφανεστάτους διὰ τὰ βραχέα καὶ εὐφυῆ ῥήματα, κάμνει διεξοδικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔσματος καὶ ἀποφαίνεται ὅτι δικαίως διαφωνεῖ ὁ Σιμωνίδης πρὸς τὸν Πιπτακόν, διότι τὸ νὰ γίνῃ μὲν τις ἀγαθός εἶναι ὄντως δύσκολον· ἀλλ' ἀφοῦ γίνῃ τοιοῦτος τὸ νὰ παραμένῃ ἀγαθός εἶναι ἀδύνατον καὶ οὐχὶ ἀνθρώπινον, διότι τοῦτο τὸ γέρας ἔχει μόνον ὁ θεός, ὃν ἀναλλοιώτως ἀγαθός.

Ὁ Ἰππίας μετὰ θαυμασμοῦ ἐπιδοκιμάζει τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ Σωκράτους καὶ ζητεῖ τὴν ἄδειαν τῶν ἀκροατῶν νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς ἐπίδειξιν τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἔσματος. Ἀλλὰ τὸν πολὺν κενόδοξον ἄνδρα ἀποτρέπει ὁ Ἀλκιβιάδης ζητῶν νὰ συνεχισθῇ ὁ διακοπεῖς διάλογος. Τότε καὶ ὁ Σωκράτης παραβάλλον τοὺς διαλεγόμενους περὶ ποιημάτων πρὸς φαύλους καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι μὴ δυνάμενοι δι' ἀπαιδευσίαν νὰ διαλέγονται εἰς τὰ συμπόσια μὲ ἰδικὰς τῶν σκέψεις καὶ ἰδικὴν τῶν φωνῆν, ὅπως πράττουν οἱ πεπαιδευμένοι συμπόται, προσκαλοῦν ἀθλητρίδας καὶ δεχηστρίδας διὰ νὰ διασκεδάσουν, προτρέπει τὸν Πρωταγόραν νὰ συνεχίσῃ τὴν διακοπεῖσαν συζήτησιν. Ὁ

σοφιστής βαρέως φέρων ὅτι ἀνεσκευάσθη δὲν ἐπιθυμῆι νὰ συζητήσῃ πλέον πρὸς τὸν Σωκράτη· ἀλλὰ αἱ πολλαὶ παρακλήσεις τοῦ Καλλίου καὶ τῶν λοιπῶν παρόντων ἠνάγκασαν αὐτὸν μετὰ πολλῆς δυσφορίας νὰ δεχθῆ τὴν συνέχειαν τῆς συζητήσεως λαμβάνων τὴν θέσιν τοῦ ἀποκρινομένου.

ΚΕΦ. ΛΓ΄. Εἶπον δὴ ἐγώ· ὦ Πρωταγόρα, μὴ οἶου διαλέγεσθαι μέ σοι ἄλλο τι βουλόμενον ἢ ἃ αὐτὸς ἀπορῶ ἐκάστοτε, ταῦτα διασκέψασθαι. ἡγοῦμαι γὰρ πάνυ λέγειν τι τὸν Ὅμηρον τὸ

σὺν τε δὺ' ἐρχομένῳ καὶ τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν.

εὐπορώτεροι γάρ πως ἅπαντές ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἅπαν ἔργον καὶ λόγον καὶ διανόημα· *μουῦνος δ' εἶπερ τε νοήσῃ*, αὐτίκα περιῶν ζητεῖ ὅτῳ ἐπιδείξῃται καὶ μεθ' ὅτου βεβαιώσῃται, ἕως ἂν ἐντύχῃ. ὥσπερ καὶ ἐγὼ ἔνεκα τούτου σοὶ ἡδέως διαλέγομαι μᾶλλον ἢ ἄλλῳ τινί, ἡγούμενός σε βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι καὶ περὶ τῶν ἄλλων, περὶ ὧν εἰκὸς σκοπεῖσθαι τὸν ἐπιεικῆ, καὶ δὴ καὶ περὶ ἀρετῆς. τίνα γὰρ ἄλλον ἢ σέ : ὅς γε οὐ μόνον αὐτὸς οἶε καλὸς καγαθὸς εἶναι, ὥσπερ τινὲς ἄλλοι αὐτοὶ μὲν ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἄλλους δὲ οὐ δύνανται ποιεῖν· σὺ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς εἶ καὶ ἄλλους οἷός τ' εἶ ποιεῖν ἀγαθούς· καὶ οὕτω πεπίστευκας σαυτῷ, ὥστε καὶ ἄλλων ταύτην τὴν τέχνην ἀποκρυπτομένων σύ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυξάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας, σοφιστὴν ἐπονομάσας σεαυτὸν ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιόσας ἄρτυσθαι. πῶς οὖν οὐ σὲ χρῆν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν τούτων σκέψιν καὶ ἐρωτᾶν καὶ ἀνακοινουῖσθαι ; οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ. καὶ νῦν δὴ ἐγὼ ἐκεῖνα, ἅπερ τὸ πρῶτον ἠρώτων περὶ τούτων, πάλιν ἐπιθυμῶ ἐξ ἀρχῆς τὰ μὲν ἀναμνησθῆναι παρὰ σοῦ, τὰ δὲ συνδιασκέψασθαι. ἦν δέ, ὡς ἐγῶμαι, τὸ ἐρώτημα τόδε· σοφία καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία

καὶ δικαιοσύνη καὶ ὁσιότης, πότερον ταῦτα, πέντε ὄντα ὀνόματα, ἐπὶ ἐνὶ πράγματι ἐστίν, ἢ ἐκάστῳ τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειται τις ἴδιος οὐσία καὶ πρᾶγμα ἔχον ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον, οὐκ ὄν οἷον τὸ ἕτερον αὐτῶν τὸ ἕτερον ; ἔφησθα οὖν σὺ οὐκ ὀνόματα ἐπὶ ἐνὶ εἶναι, ἀλλὰ ἕκαστον ἰδίῳ πράγματι τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπικεῖσθαι, πάντα δὲ ταῦτα μόρια εἶναι ἀρετῆς, οὐχ ὡς τὰ τοῦ χρυσοῦ μόρια ὁμοῖά ἐστιν ἀλλήλοι καὶ τῷ ὄλῳ, οὗ μόριά ἐστίν, ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ προσώπου μόρια καὶ τῷ ὄλῳ, οὗ μόριά ἐστίν, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια ἰδίαν ἕκαστα δύναμιν ἔχοντα. ταῦτα εἰ μὲν σοι δοκεῖ ἔτι ὥσπερ τότε, φάθι, εἰ δὲ ἄλλως πως, τοῦτο διόρισαι, ὡς ἔγωγε οὐδέν σοι ὑπόλογον τίθεμαι, ἐάν πη ἄλλη νῦν φήσης· οὐ γὰρ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τότε ἀπόπειρώμενός μου ταῦτα ἔλεγες.

ΚΕΦ. ΛΔ'. Ἄλλ' ἐγὼ σοι, ἔφη, λέγω, ὦ Σώκρατες, ὅτι ταῦτα πάντα μόρια μὲν ἐστίν ἀρετῆς, καὶ τὰ μὲν τέτταρα αὐτῶν ἐπεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστίν, ἢ δὲ ἀνδρεία πάνυ πολὺ διαφέρει πάντων τούτων. ὧδε δὲ γνώσει ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· εὐρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀνοσιωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δὲ διαφερόντως. Ἔχε δὴ, ἔφη, ἐγὼ ἄξιον γὰρ τοι ἐπισκέψασθαι ὃ λέγεις· πότερον τοὺς ἀνδρείους θαρραλέους λέγεις ἢ ἄλλο τι ; Καὶ ἴτας γ', ἔφη, ἐφ' ἃ οἱ πολλοὶ φοβοῦνται ἰέναι. Φέρε δὴ, τὴν ἀρετὴν καλὸν τι φῆς εἶναι καὶ ὡς καλοῦ ὄντος αὐτοῦ σὺ διδάσκαλον σαυτὸν παρέχεις ; Κάλλιστον μὲν οὖν, ἔφη, εἰ μὴ μαίνομαί γε. Πότερον οὖν. ἦν δ' ἐγὼ, τὸ μὲν τι αὐτοῦ αἰσχρόν, τὸ δὲ τι καλόν, ἢ ὅλον καλόν ; Ὅλον που καλὸν ὡς οἷόν τε μάλιστα. Οἶσθα οὖν τίνες εἰς τὰ φρέατα κολυμβῶσιν θαρραλέως ; Ἐγώ γε, ὅτι οἱ κολυμβηταί.

Πότερον διότι ἐπίστανται ἢ δι' ἄλλο τι ; "Οτι ἐπίστανται. Τί-
 νες δὲ ἀπὸ τῶν ἵππων πολεμεῖν θαρραλέοι εἰσίν ; πότερον οἱ
 ἵππικοὶ ἢ οἱ ἄφιπποι ; Οἱ ἵππικοί. Τίνες δὲ πέλτας ἔχοντες ;
 οἱ πελταστικοὶ ἢ οἱ μὴ ; Οἱ πελταστικοί. καὶ τὰ ἄλλα γε πάν-
 τα, εἰ τοῦτο ζητεῖς, ἔφη, οἱ ἐπιστήμονες τῶν μὴ ἐπισταμένων
 θαρραλεώτεροί εἰσιν, καὶ αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν, ἢ
 πρὶν μαθεῖν. "Ἦδη δέ τινας ἐόρακας, ἔφην, πάντων τούτων
 ἀνεπιστήμονας ὄντας, θαρροῦντας δὲ πρὸς ἕκαστα τούτων ;
 "Ἐγωγε, ἦ δ' ὅς, καὶ λίαν γε θαρροῦντας. Οὐκοῦν οἱ θαρρα-
 λέοι οὗτοι καὶ ἀνδρεῖοι εἰσιν. Αἰσχρὸν μεντᾶν, ἔφη, εἶη ἢ ἀν-
 δρεία· ἐπεὶ οὗτοι γε μαινόμενοί εἰσιν. Πῶς οὖν, ἔφην ἐγώ, λέ-
 γεις τοὺς ἀνδρεῖους ; οὐχὶ τοὺς θαρραλέους εἶναι ; Καὶ νῦν
 γ', ἔφη. Οὐκοῦν οὗτοι, ἦν δ' ἐγώ, οἱ οὕτω θαρραλέοι ὄντες
 οὐκ ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ μαινόμενοι φαίνονται ; καὶ ἐκεῖ αὖ οἱ σο-
 φώτατοι οὗτοι καὶ θαρραλεώτατοί εἰσιν, θαρραλεώτατοί δὲ
 ὄντες ἀνδρεῖότατοι ; καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἢ σοφία ἢ
 ἀνδρεία εἶη ;

Οὐ καλῶς, ἔφη, μνημονεύεις, ὦ Σώκρατες, ἃ ἔλεγόν τε καὶ
 ἀπεκρινόμην σοι. ἔγωγε ἐρωτηθεὶς ὑπὸ σοῦ, εἰ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ
 θαρραλέοι εἰσίν, ὡμολόγησα· εἰ δὲ καὶ οἱ θαρραλέοι ἀνδρεῖοι,
 οὐκ ἠρωτήθην· εἰ γὰρ με τότε ἤρου, εἶπον ἂν ὅτι οὐ πάντες·
 τοὺς δὲ ἀνδρεῖους ὡς οὐ θαρραλέοι εἰσίν, τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα,
 οὐδαμοῦ ἐπέδειξας ὡς οὐκ ὀρθῶς ὡμολόγησα. ἔπειτα τοὺς
 ἐπισταμένους αὐτοὺς ἑαυτῶν θαρραλεωτέρους ὄντας ἀποφαί-
 νεις καὶ μὴ ἐπισταμένων ἄλλων, καὶ ἐν τούτῳ οἶε τὴν ἰν-
 δρείαν καὶ τὴν σοφίαν ταῦτόν εἶναι. τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ με-
 τιῶν καὶ τὴν ἰσχὺν οἰηθείης ἂν εἶναι σοφίαν. πρῶτον μὲν
 γὰρ εἰ οὕτω μετιῶν ἔροιο με εἰ οἱ ἰσχυροὶ δυνατοί εἰσιν, φαίην
 ἂν· ἔπειτα, εἰ οἱ ἐπιστάμενοι παλαίειν δυνατώτεροί εἰσιν τῶν
 μὴ ἐπισταμένων παλαίειν καὶ αὐτοὶ αὐτῶν, ἐπειδὴν μάθωσιν,

ἢ πρὶν μαθεῖν, φαίην ἄν ταῦτα δὲ ἐμοῦ ὁμολογήσαντος ἐξεῖη ἄν σοι χρωμένῳ τοῖς αὐτοῖς τεκμηρίοις τούτοις, λέγειν ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν ὁμολογίαν ἢ σοφία ἐστὶν ἰσχὺς. ἐγὼ δὲ οὐδαμοῦ οὐδ' ἐνταῦθα ὁμολογῶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχυροὺς εἶναι, τοὺς μέντοι ἰσχυροὺς δυνατούς. οὐ γὰρ ταῦτόν ἐστιν δύνάμιν τε καὶ ἰσχύν, ἀλλὰ τὸ μὲν καὶ ἀπὸ ἐπιστήμης γίγνεσθαι, τὴν δύνάμιν, καὶ ἀπὸ μανίας τε καὶ ἀπὸ θυμοῦ, ἰσχύν δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν σωμάτων. οὕτω δὲ κακεῖ οὐ ταῦτόν ἐστιν θάρσος τε καὶ ἀνδρείαν ὥστε συμβαίνει τοὺς μὲν ἀνδρείους θαρραλέους εἶναι, μὴ μέντοι τοὺς γε θαρραλέους ἀνδρείους πάντας· θάρσος μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τέχνης γίγνεται ἀνθρώποις καὶ ἀπὸ θυμοῦ τε καὶ ἀπὸ μανίας, ὥσπερ ἡ δύναμις, ἀνδρεία δὲ ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν ψυχῶν γίγνεται.

ΚΕΦ. ΛΕ'. Λέγεις δὲ τινὰς, ἔφη, ὦ Πρωταγόρα, τῶν ἀνθρώπων εὖ ζῆν, τοὺς δὲ κακῶς ; Ἔφη. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπος ἂν εὖ ζῆν, εἰ ἀνιώμενός τε καὶ ὀδυνώμενος ζῆν ; Οὐκ ἔφη. Τί δ', εἰ ἠδέως βιοὺς τὸν βίον τελευτήσειεν, οὐκ εὖ ἂν σοι δοκεῖ οὕτω βεβιωκέναι ; Ἐμοιγ', ἔφη. Τὸ μὲν ἄρα ἠδέως ζῆν ἀγαθόν, τὸ δ' ἀηδῶς κακόν. Εἴπερ τοῖς καλοῖς γ', ἔφη, ζῆν ἠδόμενος. Τί δὴ, ὦ Πρωταγόρα ; μὴ καὶ σύ, ὥσπερ οἱ πολλοί, ἠδέ' ἅττα καλεῖς κακὰ καὶ ἀνιαρὰ ἀγαθὰ ; ἐγὼ γὰρ λέγω, καθ' ὃ ἠδέα ἐστίν, ἄρα κατὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθὰ, μὴ εἴ τι ἀπ' αὐτῶν ἀποβήσεται ἄλλο ; καὶ αὖτις αὖ τὰ ἀνιαρὰ ὡσαύτως οὕτως οὐ καθ' ὅσον ἀνιαρὰ, κακὰ ; Οὐκ οἶδα, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἀπλῶς οὕτως, ὡς σὺ ἐρωτᾷς, εἰ ἐμοὶ ἀποκριτέον ἐστίν, ὡς τὰ ἠδέα τε ἀγαθὰ ἐστὶν ἅπαντα καὶ τὰ ἀνιαρὰ κακὰ. ἀλλὰ μοι δοκεῖ οὐ μόνον πρὸς τὴν νῦν ἀπόκρισιν ἐμοὶ ἀσφαλέστερον εἶναι ἀποκρίνασθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα τὸν ἄλλον βίον τὸν ἐμόν, ὅτι ἔστι μὲν ἅ τῶν

ἡδέων οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ, ἔστι δ' αὖ καὶ ἅ τῶν ἀνιαρῶν οὐκ ἔστι κακά, ἔστι δ' ἅ ἔστιν, καὶ τρίτον ἅ οὐδέτερα, οὔτε κακὰ οὔτ' ἀγαθὰ. Ἡδέα δὲ καλεῖς, ἦν δ' ἐγώ, οὐ τὰ ἡδονῆς μετέχοντα ἢ ποιῶντα ἡδονήν; Πάνυ γ', ἔφη. Τοῦτο τοίνυν λέγω, καθ' ὅσον ἡδέα ἐστίν, εἰ οὐκ ἀγαθὰ, τὴν ἡδονὴν αὐτὴν ἐρωτῶν, εἰ οὐκ ἀγαθόν ἐστιν. Ὡσπερ σὺ λέγεις, ἔφη, ἐκάστοτε, ὦ Σώκρατες, σκοπώμεθα αὐτό, καὶ ἐὰν μὲν πρὸς λόγου δοκῇ εἶναι τὸ σκέμμα καὶ τὸ αὐτὸ φαίνεται ἡδύ τε καὶ ἀγαθόν, συγχωρησόμεθα· εἰ δὲ μή, τότε ἦδη ἀμφισβητήσομεν. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, σὺ βούλει ἡγεμονεύειν τῆς σκέψεως, ἢ ἐγὼ ἡγῶμαι; Δίκαιος, ἔφη, σὺ ἡγεῖσθαι· σὺ γὰρ καὶ κατάρχεις τεῦ λόγου. Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τῆδέ πη καταφανὲς ἂν ἡμῖν γένοιτο; ὥσπερ εἴ τις ἄνθρωπον σκοπῶν ἐκ τοῦ εἶδους ἢ πρὸς ὑγίειαν ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοῦ σώματος ἔργων, ἰδὼν τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας ἄκρας εἴποι· Ἴθι δὴ μοι ἀποκαλύψας καὶ τὰ στήθη καὶ τὸ μετάφρενον ἐπίδειξον, ἵνα ἐπισκεψόμεθα σαφέστερον· καὶ ἐγὼ τοιοῦτόν τι ποθῶ πρὸς τὴν σκέψιν· θεασάμενος ὅτι οὕτως ἔχεις πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδύ, ὡς φῆς, δέομαι τοιοῦτόν τι εἰπεῖν· Ἴθι δὴ μοι, ὦ Πρωταγόρα, καὶ τόδε τῆς διανοίας ἀποκάλυψον· πῶς ἔχεις πρὸς ἐπιστήμην; πότερον καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ ὥσπερ τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἄλλως; δοκεῖ δὲ τοῖς πολλοῖς περὶ ἐπιστήμης τοιοῦτόν τι, οὐκ σχυρὸν οὐδ' ἡγεμονικὸν οὐδ' ἀρχικὸν εἶναι· οὐδὲ ὡς περὶ τοιοῦτου αὐτοῦ ὄντος διανοοῦνται, ἀλλ' ἐνούσης πολλάκις ἀνθρώπῳ ἐπιστήμης οὐ τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἀρχειν, ἀλλ' ἄλλο τι, ποτὲ μὲν θυμόν, ποτὲ δὲ ἡδονήν, ποτὲ δὲ λύπην, ἐνίοτε δὲ ἔρωτα, πολλάκις δὲ φόβον, ἀτεχνῶς διανοοῦμενοι περὶ τῆς ἐπιστήμης, ὥσπερ περὶ ἀνδραπόδου, περιελκομένης ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ἄρ' οὖν καὶ σοὶ τοιοῦτόν τι περὶ αὐτῆς δοκεῖ, ἢ καλόν τε εἶναι

ἡ ἐπιστήμη καὶ οἷον ἄρχειν τοῦ ἀνθρώπου ; καὶ ἐάν περ γιγνώσκη τις τάγαθὰ καὶ τὰ κακά, μὴ ἂν κρατηθῆναι ὑπὸ μηδενός, ὥστε ἄλλ' ἅττα πράττειν ἢ ἂν ἐπιστήμη κελεύη, ἀλλ' ἱκανὴν εἶναι τὴν φρόνησιν βοηθεῖν τῷ ἀνθρώπῳ ; Καὶ δοκεῖ, ἔφη, ὡσπερ σὺ λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἅμα, εἶπερ τῷ ἄλλῳ, αἰσχρόν ἐστι καὶ ἐμοὶ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην μὴ οὐχὶ πάντων κράτιστον φάναι εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Καλῶς γε, ἔφην, ἐγὼ, σὺ λέγων καὶ ἀληθῆ. οἴσθα οὖν ὅτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμοὶ τε καὶ σοὶ οὐ πείθονται, ἀλλὰ πολλοὺς φασὶ γιγνώσκοντας τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλειν πράττειν, ἐξὸν αὐτοῖς, ἀλλὰ ἄλλα πράττειν καὶ ὅσους δὴ ἐγὼ ἠρόμην ὅ τί ποτε αἰτίον ἐστι τούτου, ὑπὸ ἡδονῆς φασὶν ἠττωμένους ἢ λύπης ἢ ὧν νυνδὴ ἐγὼ ἔλεγον ὑπὸ τίνος τούτων κρατουμένους ταῦτα ποιεῖν τοὺς ποιῶντας. Πολλὰ γὰρ οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἄλλα οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι. Ἴθι δὴ μετ' ἐμοῦ ἐπιχείρησον πείθειν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διδάσκειν ὅ ἐστιν αὐτοῖς τοῦτο τὸ πάθος, ὃ φασὶν ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἠττᾶσθαι, καὶ οὐ πράττειν διὰ ταῦτα τὰ βέλτιστα, ἐπεὶ γιγνώσκειν γε αὐτά. ἴσως γὰρ ἂν λεγόντων ἡμῶν ὅτι, Οὐκ ὀρθῶς λέγετε, ὦ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ψεύδεσθε, ἔρριντ' ἂν ἡμᾶς. ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἐστὶ τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἠττᾶσθαι, ἀλλὰ τί ποτ' ἐστίν, καὶ τί ὑμεῖς αὐτὸ φατε εἶναι ; εἶπατον ἡμῖν. Τί δέ, ὦ Σώκρατες, δεῖ ἡμᾶς σκοπεῖσθαι τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἀνθρώπων, οἱ ὅ τι ἂν τύχωσι τοῦτο λέγουσιν ; Οἶμαι, ἦν δ' ἐγὼ, εἶναι τι ἡμῖν τοῦτο πρὸς τὸ ἐξευρεῖν περὶ ἀνδρείας, πρὸς τὰλλα μόρια τὰ τῆς ἀρετῆς πῶς ποτ' ἔχει. εἰ οὖν σοὶ δοκεῖ ἐμμένειν οἷς ἄρτι ἔδοξεν ἡμῖν, ἐμὲ ἠγήσασθαι, ἢ οἶμαι ἂν ἔγωγε κάλλιστα φανερόν γενέσθαι, ἔπου· εἰ δὲ μὴ βούλει, εἴ

σοι φίλον, ἐὼ χαίρειν. Ἄλλ', ἔφη, ὀρθῶς λέγεις· καὶ πέ-
ραινε ὡσπερ ἦρξω.

ΚΕΦ. ΛΣΤ'. Πάλιν τοίνυν, ἔφην ἐγώ, εἰ ἔροιτο
ἡμᾶς· Τί οὖν φατε τοῦτο εἶναι ὃ ἡμεῖς ἦττω εἶναι τῶν ἡδονῶν
ἐλέγομεν ; εἶποιμ' ἂν ἔγωγε πρὸς αὐτοὺς ὡδί· Ἀκούετε δὴ·
πειρασόμεθα γὰρ ὑμῖν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας φράσαι.
ἄλλο τι γάρ, ὃ ἄνθρωποι, φατὲ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι ἐν
τοῖσδε, οἷον πολλάκις ὑπὸ σίτων καὶ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων
κρατούμενοι ἡδέων ὄντων, γινώσκοντες ὅτι πονηρὰ ἐστίν.
ὅμως αὐτὰ πράττειν ; φαῖεν ἄν. Οὐκοῦν ἐροίμεθ' ἂν αὐτοὺς
ἐγώ τε καὶ σὺ πάλιν· Πονηρὰ δὲ αὐτὰ πῆ φατε εἶναι ; πότερον
ὅτι τὴν ἡδονὴν ταύτην ἐν τῷ παραχρῆμα παρέχει καὶ ἡδί
ἐστίν ἕκαστον αὐτῶν, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον νόσους τε
ποιεῖ καὶ πενίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ παρασκευάζει ; ἢ
κἂν εἴ τι τούτων εἰς τὸ ὕστερον μηδὲν παρασκευάζει, χαίρειν
δὲ μόνον ποιεῖ, ὅμως δ' ἂν κακὰ ἦν, ὃ τι παθόντα χαίρειν
ποιεῖ καὶ ὀπηροῦν ; ἄρ' οἰόμεθ' ἂν αὐτούς, ὃ Πρωταγόρα,
ἄλλο τι ἀποκρίνασθαι, ἢ ὅτι οὐ κατὰ τὴν αὐτῆς τῆς ἡδονῆς
τῆς παραχρῆμα ἐργασίαν κακὰ ἐστίν, ἀλλὰ διὰ τὰ ὕστερον
γινόμενα, νόσους τε καὶ τᾶλλα ; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, ὃ
Πρωταγόρας, τοὺς πολλοὺς ἂν ταῦτα ἀποκρίνασθαι. Οὐ-
κοῦν νόσους ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ καὶ πενίας ποιοῦντα
ἀνίας ποιεῖ ; ὁμολογοῖεν ἄν, ὡς ἐγῶμαι. συνέφη ὃ Πρω-
ταγόρας. Οὐκοῦν φαίνεται, ὃ ἄνθρωποι, ὑμῖν, ὡς φαμεν
ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας, δι' οὐδὲν ἄλλο ταῦτα κακὰ
ὄντα, ἢ διότι εἰς ἀνίας τε ἀποτελεῦτᾶ καὶ ἄλλων ἡδονῶν
ἀποστερεῖ ; ὁμολογοῖεν ἄν ; συνεδόκει ἡμῖν ἀμφοῖν οὐ-
κοῦν πάλιν αὖ αὐτοὺς τὸ ἐναντίον εἰ ἐροίμεθα· Ὡ ἄνθρω-
ποι οἱ λέγοντες αὖ ἀγαθὰ ἀνιαρὰ εἶναι, ἄρα οὐ τὰ τοιάδε

λέγετε, οἷον τά τε γυμνάσια καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπείας τὰς διὰ καύσεών τε καὶ τομῶν καὶ φαρμακειῶν καὶ λιμοκτονιῶν γιγνομένης, ὅτι ταῦτα ἀγαθὰ μὲν ἔστιν, ἀνιαρὰ δέ ; φαῖεν ἄν ; συνεδόκει. Πότερον οὖν κατὰ τόδε ἀγαθὰ αὐτὰ καλεῖτε, ὅτι ἐν τῷ παραχρῆμα ὀδύνας τὰς ἐσχάτας παρέχει καὶ ἀλγηδόνας, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον ὑγίειά τε ἀπ' αὐτῶν γίνονται καὶ εὐεξία τῶν σωμάτων καὶ τῶν πόλεων σωτηρία καὶ ἄλλων ἀρχαὶ καὶ πλοῦτοι ; φαῖεν ἄν, ὡς ἐγῶμαι. συνεδόκει. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ ἔστι δι' ἄλλο τι, ἢ ὅτι εἰς ἡδονὰς ἀποτελεῦσθαι καὶ λυπῶν ἀπαλλαγῆς τε καὶ ἀποτροπῆς ; ἢ ἔχετε τι ἄλλο τέλος λέγειν. εἰς ὃ ἀποβλέψαντες αὐτὰ ἀγαθὰ καλεῖτε, ἀλλ' ἢ ἡδονὰς τε καὶ λύπας ; οὐκ ἄν φαῖεν, ὡς ἐγῶμαι. Οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἡδονὴν διώκετε ὡς ἀγαθὸν ὄν, τὴν δὲ λύπην φεύγετε ὡς κακόν ; συνεδόκει. Τοῦτ' ἄρα ἠγείσθ' εἶναι κακόν, τὴν λύπην, καὶ ἀγαθὸν τὴν ἡδονήν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ χαίρειν τότε λέγετε κακὸν εἶναι, ὅταν μειζόνων ἡδονῶν ἀποστερηῇ ἢ ὅσας αὐτὸ ἔχει, ἢ λύπας μείζους παρασκευάζῃ τῶν ἐν αὐτῷ ἡδονῶν. ἐπεὶ εἰ κατ' ἄλλο τι αὐτὸ τὸ χαίρειν κακὸν καλεῖτε καὶ εἰς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέψαντες, ἔχοιτε ἄν καὶ ἡμῖν εἰπεῖν. ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Οὐδ' ἐμοὶ δοκοῦσιν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Ἄλλο τι οὖν πάλιν καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ λυπεῖσθαι ὁ αὐτὸς τρόπος ; τότε καλεῖτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθὸν ὅταν ἢ μείζους λύπας τῶν ἐν αὐτῷ οὐσῶν ἀπαλλάττῃ ἢ μείζους ἡδονὰς τῶν λυπῶν παρασκευάζῃ ; ἐπεὶ εἰ πρὸς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέπετε, ὅταν καλῆτε αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθόν, ἢ πρὸς ὃ ἐγὼ λέγω, ἔχετε ἡμῖν εἰπεῖν. ἀλλ' οὐχ ἔξετε. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις, ὁ Πρωταγόρας. Πάλιν τοίνυν, ἔφη ἐγὼ, εἰ με ἀνέροισθε, ὧ ἄνθρωποι, Τίνος οὖν δήποτε ἕνεκα πολλὰ περὶ τούτου λέγεις καὶ πολλαχῆ ; Συγγιγνώ-

σκετέ μοι· φαίην ἂν ἔγωγε· πρῶτον μὲν γὰρ οὐ ῥάδιον ἀποδειξαι τί ἐστὶ ποτε τοῦτο, ὃ ὑμεῖς καλεῖτε τῶν ἡδονῶν ἦττω εἶναι· ἔπειτα ἐν τούτῳ εἰσὶ πᾶσαι αἱ ἀποδείξεις· ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναθῆσθαι ἔξεστιν, εἴ πη ἔχετε ἄλλο τι φάναι εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἢ τὴν ἡδονήν, ἢ τὸ κακὸν ἄλλο τι ἢ τὴν ἀνίαν· ἢ ἀρκεῖ ὑμῖν τὸ ἡδέως καταβιῶναι τὸν βίον ἄνευ λυπῶν ; εἰ δὲ ἀρκεῖ καὶ μὴ ἔχετε μηδὲν ἄλλο φάναι εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὃ μὴ εἰς ταῦτα τελευτᾷ, τὸ μετὰ τοῦτο ἀκούετε· φημί γὰρ ὑμῖν τούτου οὕτως ἔχοντος γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι, ὅταν λέγητε, ὅτι πολλάκις γινώσκων τὰ κακὰ ἄνθρωπος, ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως πράττει αὐτά, ἐξὸν μὴ πράττειν, ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἀγόμενος καὶ ἐκπληττόμενος, καὶ αὖθις αὖ λέγετε, ὅτι γινώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰγαθὰ πράττειν οὐκ ἐθέλει διὰ τὰς παραχρημα ἡδονάς, ὑπὸ τούτων ἠττώμενος.

ΚΕΦ. ΛΖ'. Ὡς δὲ ταῦτα γελοῖά ἐστιν, κατάδηλον ἔσται, ἐὰν μὴ πολλοῖς ὀνόμασι χρώμεθα ἄρα ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῶ καὶ ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ δύο ἐφάνη ταῦτα, δυοῖν καὶ ὀνόμασιν προσαγορεύωμεν αὐτά, πρῶτον μὲν ἀγαθῶ καὶ κακῶ, ἔπειτα αὖθις ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῶ. θέμενοι δὴ οὕτω λέγωμεν ὅτι γινώσκων ὁ ἄνθρωπος τὰ κακὰ ὅτι κακὰ ἐστίν, ὅμως αὐτὰ ποιεῖ. ἐὰν οὖν τις ἡμᾶς ἔρηται, Διὰ τί ; Ἡττώμενος, φήσομεν Ὑπὸ τοῦ ; ἐκεῖνος ἐρήσεται ἡμᾶς· ἡμῖν δὲ ὑπὸ μὲν ἡδονῆς οὐκέτι ἔξεστιν εἰπεῖν ἄλλο γὰρ ὄνομα μετείληφεν ἀντὶ τῆς ἡδονῆς τὸ ἀγαθόν· ἐκεῖνῳ δὲ ἀποκρινώμεθα καὶ λέγωμεν, ὅτι Ἡττώμενος—Ὑπὸ τίνος ; φήσει· Τοῦ ἀγαθοῦ, φήσομεν νῆ Δία. ἂν οὖν τύχη ὁ ἐρόμενος ἡμᾶς ὑβριστῆς ὢν, γελᾶσεται καὶ ἐρεῖ· Ἡ γελοῖον λέγετε πρᾶγμα, εἰ πράττει τις κακὰ, γινώσκων ὅτι κακὰ ἐστίν, οὐ δέον αὐτὸ πράττειν, ἠττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν· ἄρα, φήσει, οὐκ ἀξίων ὄντων νικᾶν ἐν ὑμῖν τῶν ἀγα-

θῶν τὰ κακά, ἢ ἀξίων ; φήσομεν δῆλον ὅτι ἀποκρινόμενοι, ὅτι οὐκ ἀξίων ὄντων· οὐ γὰρ ἂν ἐξημάρτανεν ὄν φραμεν ἤττω εἶναι τῶν ἡδονῶν. Κατὰ τί δέ, φήσει ἴσως, ἀνάξιά ἐστιν τάγαθὰ τῶν κακῶν ἢ τὰ κακά τῶν ἀγαθῶν ; ἢ κατ' ἄλλο τι ἢ ὅταν τὰ μὲν μείζω, τὰ δὲ σμικρότερα ᾗ ; ἢ πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω ᾗ ; οὐχ ἔξομεν εἰπεῖν ἄλλο ἢ τοῦτο. Δῆλον ἄρα, φήσει, ὅτι τὸ ἠπτάσθαι τοῦτο λέγετε, ἀντὶ ἐλαττόνων ἀγαθῶν μείζω κακὰ λαμβάνειν. ταῦτα μὲν οὖν οὕτω. μεταλάβωμεν δὴ τὰ ὀνόματα πάλιν τὸ ἡδύ τε καὶ ἀνιαρὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις, καὶ λέγωμεν ὅτι ἀνθρώπος πράττει, τότε μὲν ἐλέγομεν τὰ κακά, νῦν δὲ λέγωμεν τὰ ἀνιαρά, γιγνώσκων ὅτι ἀνιαρά ἐστιν, ἠπτόμενος ὑπὸ τῶν ἡδέων, δῆλον ὅτι ἀναξίων ὄντων νικᾶν. καὶ τίς ἄλλη ἀναξία ἡδονῆ πρὸς λύπην ἐστίν, ἀλλ' ἢ ὑπερβολὴ ἀλλήλων καὶ ἔλλειψις ; ταῦτα δ' ἐστὶ μείζω τε καὶ σμικρότερα γιγνώμενα ἀλλήλων καὶ πλείω καὶ ἐλάττω καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον. εἰ γὰρ τις λέγοι ὅτι Ἄλλὰ πολὺ διαφέρει, ὧ Σώκρατες, τὸ παραχορῆμα ἡδὺ τοῦ εἰς τὸν ὕστερον χρόνον καὶ ἡδέος καὶ λυπηροῦ, Μῶν ἄλλω τω, φαίην ἂν ἔγωγε, ἢ ἡδονῆ καὶ λύπῃ ; οὐ γὰρ ἔσθ' ὅτω ἄλλω. ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς ἰσάναι ἀνθρώπος, συνθεῖς τὰ ἡδέα καὶ συνθεῖς τὰ λυπηρά, καὶ τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόρρω στήσας ἐν τῷ ζυγῷ, εἰπὲ πότερα πλείω ἐστίν. ἐὰν μὲν γὰρ ἡδέα πρὸς ἡδέα ἰστής, τὰ μείζω ἀεὶ καὶ πλείω ληπτέα· ἐὰν δὲ λυπηρά πρὸς λυπηρά, τὰ ἐλάττω καὶ σμικρότερα, ἐὰν δὲ ἡδέα πρὸς λυπηρά, ἐὰν μὲν τὰ ἀνιαρὰ ὑπερεβάλληται ὑπὸ τῶν ἡδέων, ἐὰν τε τὰ ἐγγὺς ὑπὸ τῶν πόρρω, ἐὰν τε τὰ πόρρω ὑπὸ τῶν ἐγγύς, ταύτην τὴν προᾶξιν πρακτέον, ἐν ἣ ἂν ταῦτ' ἐνῆ· ἐὰν δὲ τὰ ἡδέα ὑπὸ τῶν ἀνιαρῶν, οὐ πρακτέα μή πῃ ἄλλη ἔχει, φαίην ἂν, ταῦτα, ὧ ἀνθρώποι ; οἶδ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοιεν ἄλλως λέγειν. συνεδόκει καὶ ἐκείνω. Ὅτε δὴ τοῦτο οὕτως ἔχει, τότε μοι ἀποκρίνασθε, φήσω· φαίνεται ὑμῖν τῇ ὄψει

τὰ αὐτὰ μεγέθη ἐγγύθεν μὲν μείζω, πόρρωθεν δὲ ἐλάττω ἢ οὐ ; Φήσουσι. Καὶ τὰ παχέα καὶ τὰ πολλὰ ὡσαύτως ; καὶ αἰ φωναὶ αἰ ἴσαι ἐγγύθεν μὲν μείζους, πόρρωθεν δὲ σμικρότεροι ; φαῖεν ἄν. Εἰ οὖν ἐν τούτῳ ἡμῖν ἦν τὸ εὖ πράττειν, ἐν τῷ τὰ μὲν μεγάλα μήκη καὶ πράττειν καὶ λαμβάνειν, τὰ δὲ σμικρὰ καὶ φεύγειν καὶ μὴ πράττειν, τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἐφάνη τοῦ βίου ; ἄρα ἡ μετρητικὴ τέχνη ἢ ἡ τοῦ φαινομένου δύναμις ; ἢ αὕτη μὲν ἡμᾶς ἐπλάνα καὶ ἐποίει ἄνω τε καὶ κάτω πολλάκις μεταλαμβάνειν ταῦτα καὶ μεταμέλειν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν καὶ ἐν ταῖς αἰρέσεσιν τῶν μεγάλων τε καὶ σμικρῶν, ἢ δὲ μετρητικὴ ἄκυρον μὲν ἂν ἐποίησε τοῦτο τὸ φάντασμα, δηλώσασα δὲ τὸ ἀληθὲς ἡσυχίαν ἂν ἐποίησεν ἔχειν τὴν ψυχὴν μένουσαν ἐπὶ τῷ ἀληθεῖ καὶ ἔσωσεν ἂν τὸν βίον ; ἄρ' ἂν ὁμολογοῖεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ταῦτα ἡμᾶς τὴν μετρητικὴν σφάζειν ἂν τέχνην, ἢ ἄλλην ; Τὴν μετρητικὴν, ὁμολογεῖ. Τί δ', εἰ ἐν τῇ τοῦ περιττοῦ καὶ ἀρτίου αἰρέσει ἡμῖν ἦν ἡ σωτηρία τοῦ βίου, ὅποτε τὸ πλεον ὀρθῶς ἔδει ἐλέσθαι καὶ ὅποτε τὸ ἔλαττον, ἢ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ ἢ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ ἕτερον, εἴτ' ἐγγύς εἴτε πόρρω εἴη, τί ἂν ἔσφζεν ἡμῖν τὸν βίον ; ἄρ' ἂν οὐκ ἐπιστήμη ; καὶ ἄρ' ἂν οὐ μετρητικὴ τις, ἐπειδὴ περὶ ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας ἐστὶν ἡ τέχνη ; ἐπειδὴ δὲ περιττοῦ τε καὶ ἀρτίου, ἄρα ἄλλη τις ἢ ἀριθμητικὴ ; ὁμολογοῖεν ἂν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι, ἢ οὐ ; ἐδόκουν ἂν καὶ τῷ Πρωταγόρᾳ ὁμολογεῖν. Εἶεν, ὦ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ δὲ ἡδονῆς τε καὶ λύπης ἐν ὀρθῇ τῇ αἰρέσει ἐφάνη ἡμῖν ἡ σωτηρία τοῦ βίου οὕσα, τοῦ τε πλείονος καὶ ἐλάττονος καὶ μείζονος καὶ σμικροτέρου καὶ πορρωτέρου καὶ ἐγγυτέρου, ἄρα πρῶτον μὲν οὐ μετρητικὴ φαίνεται ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας οὕσα καὶ ἰσότητος πρὸς ἀλλήλας σκέψις ; Ἄλλ' ἀνάγκη. Ἐπεὶ δὲ μετρητικὴ, ἀνάγκη δῆπου τέχνη καὶ ἐπιστήμη, συμφήσουσιν. Ἦτις μὲν τοίνυν τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἐστὶν

αὕτη, εἰσαυθίς σκεψόμεθα· ὅτι δὲ ἐπιστήμη ἐστίν, τοσοῦτον ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἣν ἐμὲ δεῖ καὶ Πρωταγόραν ἀποδείξαι περὶ ὧν ἤρεσθε ἡμᾶς. ἤρεσθε δέ, εἰ μένησθε, ἥνικα ἡμεῖς ἀλλήλοις ὁμολογοῦμεν ἐπιστήμης μηδὲν εἶναι κρεῖττον, ἀλλὰ τοῦτο ἀεὶ κρατεῖν, ὅπου ἂν ἐνῆ, καὶ ἡδονῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων· ὑμεῖς δὲ δὴ ἔφατε τὴν ἡδονὴν πολλακίς κρατεῖν καὶ τοῦ εἰδότος ἀνθρώπου, ἐπειδὴ δὲ ὑμῖν οὐχ ὁμολογοῦμεν, μετὰ τοῦτο ἤρεσθε ἡμᾶς· ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μὴ ἔστι τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἠτᾶσθαι, ἀλλὰ τί ποτ' ἐστὶν καὶ τί ὑμεῖς αὐτὸ φατε εἶναι; εἶπατε ἡμῖν, εἰ μὲν οὖν τότε εὐθὺς ὑμῖν εἶπομεν ὅτι ἀμαθία, κατεγελάτε ἂν ἡμῶν· νῦν δὲ ἂν ἡμῶν καταγελάτε, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καταγελάσεσθε. καὶ γὰρ ὑμεῖς ὁμολογήκατε ἐπιστήμης ἐνδεία ἐξαμαρτάνειν περὶ τὴν τῶν ἡδονῶν αἴρεσιν καὶ λυπῶν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας—ταῦτα δὲ ἐστὶν ἀγαθὰ τε καὶ κακά—καὶ οὐ μόνον ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πρόσθεν ἔτι ὁμολογήκατε ὅτι μετρητικῆς· ἡ δὲ ἐξαμαρτανομένη προᾶξις ἄνευ ἐπιστήμης ἴστε που καὶ αὐτοὶ ὅτι ἀμαθία πράττεται. ὥστε τοῦτ' ἐστὶν τὸ ἡδονῆς ἠττω εἶναι, ἀμαθία ἢ μεγίστη· ἥς Πρωταγόρας ὅδε φησὶν ἰατρὸς εἶναι καὶ Πρόδικος καὶ Ἰππίας· ὑμεῖς δὲ διὰ τὸ οἶεσθαι ἄλλο τι ἢ ἀμαθίαν εἶναι οὔτε αὐτοὶ οὔτε τοὺς ὑμετέρους παῖδας παρὰ τοὺς τούτων διδασκάλους τούσδε τοὺς σοφιστὰς πέμπετε, ὡς οὐ διδακτοῦ ὄντος, ἀλλὰ κηδόμενοι τοῦ ἀργυρίου καὶ οὐ διδόντες τούτοις κακῶς πράττετε καὶ ἰδία καὶ δημοσίᾳ.

ΚΕΦ. ΛΗ'. Ταῦτα μὲν τοῖς πολλοῖς ἀποκεκριμένοι ὄν ἤμεν. ἡμᾶς δὲ δὴ μετὰ Πρωταγόρου ἐρωτῶ, ὦ Ἰππία τε καὶ Πρόδικε—κοινὸς γὰρ δὴ ἔστω ὑμῖν ὁ λόγος—πότερον δοκῶ ὑμῖν ἀληθῆ λέγειν ἢ ψεύδεσθαι. Ὑπερφυῶς ἐδόκει ἅπασιν ἀληθῆ εἶναι τὰ εἰρημένα. Ὅμολογεῖτε ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν

ἤδὺ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀνιαρὸν κακόν ; τὴν δὲ Προδίκου τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτοῦμαι· εἴτε γὰρ ἤδὺ εἴτε τερπνὸν λέγεις εἴτε χαρτόν, εἴτε ὀπόθεν καὶ ὅπως χαίρεις τὰ τοιαῦτα ὀνομάζων, ὃ βέλτιστε Πρόδικε, τοῦτό μοι πρὸς ὃ βούλομαι ἀπόκριναι. Γελάσας οὖν ὁ Πρόδικος συνωμολόγησε, καὶ οἱ ἄλλοι. Τί δὲ δή, ὃ ἄνδρες, ἔφην ἐγώ, τὸ τοιόνδε ; αἱ ἐπὶ τούτου πράξεις ἅπασαι, ἐπὶ τοῦ ἀλύπως ζῆν καὶ ἡδέως, ἄρ' οὐ καλαὶ καὶ ὠφέλιμοι ; καὶ τὸ καλὸν ἔργον ἀγαθὸν τε καὶ ὠφέλιμον ; συνεδόκει. Εἰ ἄρα, ἔφην ἐγώ, τὸ ἡδὺ ἀγαθὸν ἐστίν, οὐδεὶς οὔτε εἰδὼς οὔτε οἰόμενος ἄλλα βελτίω εἶναι, ἢ ἃ ποιεῖ, καὶ δυνατά, ἔπειτα ποιεῖ ταῦτα, ἐξὸν τὰ βελτίω· οὐδὲ τὸ ἥττω εἶναι αὐτοῦ ἄλλο τι τοῦτ' ἐστίν ἢ ἀμαθία, οὐδὲ κρείττω ἑαυτοῦ ἄλλο τι ἢ σοφία. συνεδόκει πᾶσιν. Τί δὲ δή ; ἀμαθίαν ἄρα τὸ τοιόνδε λέγετε, τὸ ψευδῆ ἔχειν δόξαν καὶ ἐψεῦσθαι περὶ τῶν πραγμάτων τῶν πολλοῦ ἀξίων ; καὶ τοῦτο πᾶσι συνεδόκει. Ἄλλο τι οὖν, ἔφην ἐγώ, ἐπὶ γε τὰ κακὰ οὐδεὶς ἐκὼν ἔρχεται οὐδ' ἐπὶ ἃ οἶεται κακὰ εἶναι, οὐδ' ἔστι τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἐν ἀνθρώπου φύσει, ἐπὶ ἃ οἶεται κακὰ εἶναι ἐθέλειν ἰέναι ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν, ὅταν τε ἀναγκασθῆ δυοῖν κακοῖν τὸ ἕτερον αἰρεῖσθαι, οὐδεὶς τὸ μείζον αἰρήσεται ἐξὸν τὸ ἔλαττον ; ἅπαντα ταῦτα συνεδόκει ἅπασιν ἡμῖν. Τί οὖν ; ἔφην ἐγώ. καλεῖτέ τι δέος καὶ φόβον ; καὶ ἄρα ὅπερ ἐγώ ; πρὸς σὲ δὲ λέγω, ὃ Πρόδικε. προσδοκίαν τινὰ λέγω κακοῦ τοῦτο, εἴτε φόβον εἴτε δέος καλεῖτε. Ἐδόκει Πρωταγόρα μὲν καὶ Ἰππία δέος τε καὶ φόβος εἶναι τοῦτο, Προδίκω δὲ δέος, φόβος δ' οὐ. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφην ἐγώ, ὃ Πρόδικε, διαφέρει· ἀλλὰ τόδε· εἰ ἀληθῆ τὰ ἔμπροσθέν ἐστιν, ἄρα τις ἀνθρώπων ἐθελήσει ἐπὶ ταῦτα ἰέναι ἃ δέδοικεν, ἐξὸν ἐπὶ ἃ μή ; ἢ ἀδύνατον ἐκ τῶν ὠμολογημένων ; ἃ γὰρ δέδοικεν, ὠμολόγηται ἠγεῖσθαι κακὰ

εἶναι · ἃ δὲ ἡγεῖται κακά, οὐδένα οὔτε ἰέναι ἐπὶ ταῦτα οὔτε λαμβάνειν ἐκόντα. ἐδόκει καὶ ταῦτα πᾶσιν.

ΚΕΦ. ΛΘ'. Οὕτω δὴ τούτων ὑποκειμένων, ἦν δ' ἐγώ, ὃ Πρόδικέ τε καὶ Ἴππία, ἀπολογείσθω ἡμῖν Πρωταγόρας ὅδε, ἃ τὸ πρῶτον ἀπεκρίνατο, πῶς ὀρθῶς ἔχει, μὴ ἃ τὸ πρῶτον παντάπασιν· τότε μὲν γὰρ δὴ πέντε ὄντων μορίων τῆς ἀρετῆς οὐδὲν ἔφη εἶναι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, ἰδίαν δὲ αὐτοῦ ἕκαστον ἔχειν δύναμιν· ἀλλ' οὐ ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἃ τὸ ὕστερον εἶπεν. τὸ γὰρ ὕστερον ἔφη τὰ μὲν τέτταρα ἐπεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις εἶναι, τὸ δὲ ἐν πάνυ πολὺ διαφέρειν τῶν ἄλλων, τὴν ἀνδρείαν, γνώσεσθαι, δέ μ' ἔφη τεκμηρίω τῶδε· εὐρήσεις γάρ, ὃ Σώκρατες, ἀνθρώπους ἀνοσιωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀδικωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δέ· ᾧ γνώσει ὅτι πολὺ διαφέρει ἡ ἀνδρεία τῶν ἄλλων μορίων τῆς ἀρετῆς. καὶ ἐγὼ εὐθύς τότε πάνυ ἐθαύμασα τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπειδὴ ταῦτα μεθ' ὑμῶν διεξηλήθον· ἠρόμην δ' οὖν τοῦτον, εἰ τοὺς ἀνδρείους λέγοι θαρραλέους· ἔ δέ, Καὶ ἴτας γ' ἔφη. μέμνησαι, ἦν δ' ἐγώ, ὃ Πρωταγόρα, ταῦτα ἀποκρινόμενος; Ὁμολόγει. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγώ, εἰπέ ἡμῖν, ἐπὶ τί λέγεις ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους; ἢ ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοί; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν ἐφ' ἕτερα; Ναί, ἦ δ' ὅς. Πότερον οἱ μὲν δειλοὶ ἐπὶ τὰ θαρραλέα ἔρχονται, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἐπὶ τὰ δεινά; Λέγεται δὴ, ὃ Σώκρατες, οὕτως ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῆ, ἔφην ἐγώ, λέγεις· ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλὰ σὺ ἐπὶ τί φῆς ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους; ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινά, ἡγουμένους δεινὰ εἶναι, ἢ ἐπὶ τὰ μὴ; Ἀλλὰ τοῦτό γ', ἔφη, ἐν οἷς σὺ ἔλεγες τοῖς λόγοις ἀπεδείχθη ἄρτι ὅτι ἀδύνατον. Καὶ τοῦτο, ἔφην ἐγώ, ἀληθὲς λέγεις· ὥστε εἰ τοῦτο ὀρθῶς ἀπεδείχθη, ἐπὶ μὲν ἃ δεινὰ ἡγεῖται εἶναι οὐδεὶς ἔρχεται, ἐπειδὴ

τὸ ἦττω εἶναι ἑαυτοῦ ἠρώεθι ἀμαθία οὔσα. ὠμολόγει. Ἄλλὰ μὴν ἐπὶ ἅ γε θαρροῦσι πάντες αὖ ἔρχονται, καὶ δειλοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ ταύτη γε ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἔρχονται, οἱ δειλοὶ τε καὶ ἀνδρεῖοι. Ἄλλὰ μέντοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πᾶν γε τοῦναντίον ἐστὶν ἐπὶ ἅ οἱ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. αὐτίκα εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δὲ οὐκ ἐθέλουσιν. Πότερον, ἔφην ἐγώ, καλὸν ὄν ἰέναι ἢ αἰσχρόν ; Καλόν, ἔφη. Οὐκοῦν εἴπερ καλόν, καὶ ἀγαθὸν ὠμολογήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν· τὰς γὰρ καλὰς πράξεις ἀπάσας ἀγαθὰς ὠμολογήσαμεν. Ἀληθῆ λέγεις, καὶ αἰεὶ ἔμοιγε δοκεῖ οὕτως. Ὁρθῶς γε, ἔφην ἐγώ. ἀλλὰ ποτέρους φῆς εἰς τὸν πόλεμον οὐκ ἐθέλειν ἰέναι, καλὸν ὄν καὶ ἀγαθόν. Τοὺς δειλοὺς, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, εἴπερ καλὸν καὶ ἀγαθόν, καὶ ἡδύ ; Ὁμολόγηται γοῦν, ἔφη. Ἄρ' οὖν γιγνώσκοντες οἱ δειλοὶ οὐκ ἐθέλουσιν ἰέναι ἐπὶ τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδιον ; Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ἐὰν ὀμολογῶμεν, ἔφη, διαφθεροῦμεν τὰς ἔμπροσθεν ὀμολογίας. Τί δ' ὁ ἀνδρεῖος ; οὐκ ἐπὶ τὸ κάλλιον τε καὶ ἄμεινον καὶ ἡδιον ἔρχεται ; Ἀνάγκη ἔφη, ὀμολογεῖν. Οὐκοῦν ὅλως οἱ ἀνδρεῖοι οὐκ αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται, ὅταν φοβῶνται, οὐδὲ αἰσchrὰ θάρρη θαρροῦσιν ; Ἀληθῆ, ἔφη. Εἰ δὲ μὴ αἰσchrά, ἄρ' οὐ καλὰ ; ὠμολόγει. Εἰ δὲ καλὰ, καὶ ἀγαθὰ ; Ναί. Οὐκοῦν καὶ οἱ δειλοὶ καὶ οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι τοῦναντίον αἰσchrοὺς τε φόβους φοβοῦνται καὶ αἰσchrὰ θάρρη θαρροῦσιν ; ὠμολόγει. Θαρροῦσι δὲ τὰ αἰσchrὰ καὶ κακὰ δι' ἄλλο τι ἢ δι' ἄγνοιαν καὶ ἀμαθίαν ; Οὕτως ἔχει, ἔφη. Τί οὖν ; τοῦτο, δι' ὃ δειλοὶ εἰσιν οἱ δειλοὶ, δειλίαν ἢ ἀνδρείαν καλεῖς ; Δειλίαν ἔγωγ', ἔφη. Δειλοὶ δὲ οὐ διὰ τὴν τῶν δεινῶν ἀμαθίαν ἐφάνησαν ὄντες ; Πάνυ γ', ἔφη. Διὰ ταύτην ἄρα τὴν ἀμαθίαν δειλοὶ εἰσιν ; ὠμολόγει. Δι' ὃ δὲ δειλοὶ εἰσιν, δειλία ὀμολογεῖται παρὰ σοῦ ; συνέφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν

ἀμαθία δειλία ἂν εἴη ; Ἐπένευσεν. Ἄλλὰ μὴν, ἦν δ' ἐγώ, ἐναντίον ἀνδρεία δειλία. Ἔφη. Οὐκοῦν ἢ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν σοφία ἐναντία τῇ τούτων ἀμαθία ἐστίν ; Καὶ ἐνταῦθα ἔτι ἐπένευσεν. Ἡ δὲ τούτων ἀμαθία δειλία ; Πάνυ μόγις ἐνταῦθα ἐπένευσεν. Ἡ σοφία ἄρα τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀνδρεία ἐστίν, ἐναντία οὔσα τῇ τούτων ἀμαθία ; οὐκέτι ἐνταῦθα οὔτ' ἐπινεῦσαι ἠθέλησεν εἰσίγα τε. καὶ ἐγὼ εἶπον. Τί δή, ὦ Πρωταγόρα, οὔτε σὺ φῆς ἅ ἐρωτῶ οὔτε ἀπόφης ; Αὐτός, ἔφη, πέρανον. Ἐν δ', ἔφην ἐγώ, μόνον ἐρόμενος ἔτι σέ, εἴ σοι ὡσπερ τὸ πρῶτον ἔτι δοκοῦσιν εἶναι τινες ἀνθρώποι ἀμαθίστατοι μὲν, ἀνδρειότατοι δέ. Φιλονικεῖν μοι ἔφη, δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐμὲ εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον· χαρισθῆναι οὖν σοι, καὶ λέγω ὅτι ἐκ τῶν ὁμολογημένων ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι.

ΚΕΦ. Μ'. Οὔτοι, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλου ἕνεκα ἐρωτῶ πάντα ταῦτα, ἢ σκέψασθαι βουλόμενος, πῶς ποτ' ἔχει τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτό, ἢ ἀρετή. οἶδα γὰρ ὅτι τούτου φανεροῦ γενομένου μάλιστ' ἂν κατάδηλον γένοιτο ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἐγὼ τε καὶ σὺ μακρὸν λόγον ἐκάτερος ἀπετείναμεν, ἐγὼ μὲν λέγων ὡς οὐ διδακτὸν ἀρετή, σὺ δ' ὡς διδακτόν, καὶ μοι δοκεῖ ἡμῶν ἢ ἄρτι ἔξοδος τῶν λόγων ὡσπερ ἀνθρώπος κατηγορεῖν τε καὶ καταγελαῖν, καὶ εἰ φωνὴν λάβοι, εἰπεῖν ἂν ὅτι Ἄτοποι γ' ἐστέ, ὦ Σώκρατες τε καὶ Πρωταγόρα· σὺ μὲν λέγων ὅτι οὐ διδακτόν ἐστιν ἢ ἀρετή ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, νῦν σεαυτῷ τάναντία σπεύδεις, ἐπιχειρῶν ἀποδείξαι ὡς πάντα χρήματά ἐστιν ἐπιστήμη, καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία, ὧ τρόπῳ μάλιστ' ἂν διδακτὸν φανεῖν ἢ ἀρετή· εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι ἦν ἢ ἐπιστήμη ἢ ἀρετή, ὡσπερ Πρωταγόρας ἐπεχείρει λέγειν, σαφῶς οὐκ ἂν ἦν διδακτόν· νῦν δὲ εἰ φανήσεται ἐπιστήμη ὅλον, ὡς σὺ σπεύδεις, ὦ

Σώκρατες, θαυμάσιον ἔσται μὴ διδακτὸν ὄν. Πρωταγόρας δ' αὖ διδακτὸν τότε ὑπεθέμενος νῦν τοῦναντίον ἔοικε σπεύδοντι, ὀλίγου πάντα μᾶλλον φανῆναι αὐτὸ ἢ ἐπιστήμην· καὶ οὕτως ἂν ἦκιστα εἴη διδακτὸν. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, πάντα ταῦτα καθορῶν ἄνω κάτω ταραπτόμενα δεινῶς, πᾶσαν προθυμίαν ἔχω καταφανῆ αὐτὰ γενέσθαι, καὶ βουλοίμην ἂν ταῦτα διεξιελθόντας ἡμᾶς ἐξελεθῆναι καὶ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὅτι ἐστίν, καὶ πάλιν ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτοῦ, εἴτε διδακτὸν εἴτε μὴ διδακτὸν, μὴ πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος καὶ ἐν τῇ σκέψει σφήλῃ ἐξαπατήσας, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ διανομῇ ἠμέλησεν ἡμῶν, ὡς φῆς σύ· ἤρυσεν οὖν μοι καὶ ἐν τῷ μύθῳ ὁ Προμηθεὺς μᾶλλον τοῦ Ἐπιμηθέως· ὃ χρώμενος ἐγὼ καὶ προμηθεύμενος ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ ἑμαντοῦ παντὸς πάντα ταῦτα πραγματεύομαι, καὶ εἰ σὺ ἐθέλοις, ὅπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἔλεγον, μετὰ σοῦ ἂν ἦδιστα ταῦτα συνδιασκοποίην· καὶ ὁ Πρωταγόρας, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπαινῶ σου τὴν προθυμίαν καὶ τὴν διέξοδον τῶν λόγων. καὶ γὰρ οὔτε τᾶλλα οἶμαι κακὸς εἶναι ἄνθρωπος, φθονερός τε ἦκιστ' ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ περὶ σοῦ πρὸς πολλοὺς δὴ εἶρηκα ὅτι ὢν ἐντυγχάνω πολὺ μάλιστα ἄγαμαί σε, τῶν μὲν τηλικούτων καὶ πάντων· καὶ λέγω γε ὅτι οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τῶν ἐλλογίμων γένοιτο ἀνδρῶν ἐπὶ σοφίᾳ· καὶ περὶ τούτων δὲ εἰσαυθίς, ὅταν βούλῃ, διεξιμεν· νῦν δ' ὥρα ἤδη καὶ ἐπ' ἄλλο τι τρέπεσθαι. Ἄλλ', ἦν δ' ἐγώ, οὕτω χρὴ ποιεῖν, εἴ σοι δοκεῖ. καὶ γὰρ ἐμοὶ οἵπερ ἔφην ἰέναι πάλαι ὥρα, ἀλλὰ Καλλία τῷ καλῷ χαριζόμενος παρέμεινα.

Ταῦτ' εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες ἀπῆμεν.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Κεφ. Β'.

βαθέος ὄρθρου: βλ. Πλάτ. Κρίτ. (43 Α, Κεφ. Α΄.) — *Ἴπποκράτης*: νέος πλούσιος, ὀρεγόμενος ἀνωτέρας μορφώσεως· ὁ Ἴπποκράτης ὡς καὶ ὁ Φάσων δὲν εἶναι ἄλλοθεν γνωστοί. — *τὴν θύραν* . . . *ἔκρουε*: αἱ οἰκίαι τῶν πλουσίων, ὅποια ἢ τοῦ Καλλίου, εἶχον θυρωροὺς δούλους, συνήθως δὲ πρὸς φύλαξιν τῆς εἰσόδου καὶ κύνας· ἀλλ' ἢ οἰκία τοῦ Σω. ἦτο εὐτελεστάτη, ὁ ἴδιος δὲ ἐξετίμα αὐτὴν πέντε μνᾶς· δὲν ἔχει οὐδὲ ῥόπτρον, διὸ ὁ Ἴππ. κρούει μὲ τὴν βακτηρίαν. — *νεώτερον* (εὐφημ.) = δυσάρεστον. — *εὖ ἂν λέγοις* (ἐνν. *εἰ ἀγαθὰ ἀγγέλοις*) = καλὰ, ὠραῖα! — *ἦν* (ἀ' πρόσ.), *ἦ* (γ'), πρτκ. τοῦ *ἦμι* (=λέγω), ἐν χρήσει εἰς τὰς παρενθετικὰς φράσεις *ἦν δ' ἐγώ*, (=εἶπον ἐγώ), *ἦ δ' ὅς* (=εἶπεν οὗτος). — *πρώην* = προχθές. — *ἐσπέρας γε* = ναί, χθές βράδυ. Δὲν λέγει *χθές ἐσπέρας*, διότι παρ' Ἀθηναίους μία ἡμέρα ἐλογίζετο ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς δύσεως τῆς ἐπομένης ἡμέρας. — *ἐπιψηλαφήσας*: ἔνεκα τοῦ σκοτόους ἀναζητεῖ ψηλαφητί· διὰ τὴν πενίαν ὁ Σω. δὲν ἀνάπτει τὴν αὐγὴν λύχνον. — *σκίμπους* = κλίνη εὐτελής καὶ χαμηλή, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεπαύετο ὁ Σω. — *δῆτα* = ναί. — *Οἰνότη*: δύο δῆμοι τῆς Ἀττικῆς εἶχον τὸ ὄνομα τοῦτο, ὁ μὲν περὰ τὸν Μαραεῶνα, ὁ δὲ περὰ τὰς Ἐλευθερὰς ἐπὶ τοῦ Κιθαιρώνος, περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα, διότι ἐντεῦθεν εὐκόλως οἱ δεῦλοι κατέφευγον εἰς τὴν Βοιωτίαν. — *καὶ δῆτα* = καὶ λοιπόν. — *ὑπὸ τινος ἄλλου* = ἔνεκα ἄλλης τινὸς αἰτίας. — *καὶ ἔτι* = καὶ πάλιν, δηλ. ἂν καὶ ἦτο περασμένη ἢ ὦρα. — *Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης*, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔσχεν ὁ διάλογος, ἐγεννήθη περὶ τὸ 480 π.Χ. Οὗτος πρῶτος ὀνομάσας τὸν ἑαυτὸν του σοφιστὴν (Πρωταγ. 349 Α) περιήρχετο τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος διδάσκων ἐπὶ μισθῷ¹ τοὺς πλουσιωτέρους τῶν νέων

1. Συνήθως ἐλάμβανε παρ' ἐκάστου μαθητοῦ ἑκατὸν μνᾶς.

καί συναναστρεφόμενος ἄνδρας κατέχοντας ἑξοχον θέσιν ἐν τῇ κοινῳνίᾳ. Τὸ 432 π.Χ. διατρίβων ἐν Ἀθήναις καί εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλουσίου Καλλίου συνδιελέχθη μετὰ τοῦ Σωκράτους. Εἰς τὰς δυσμὸς δὲ τοῦ βίου του καταγγεληθεὶς ἐπὶ ἀσεβείᾳ, διότι εἰς τὸ σύγγραμμά του *περὶ Θεῶν* ἐξέφραζεν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν, ἐζήτησε τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς φυγῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν, ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ἐπνίγη εἰς ἡλικίαν 70 ἐτῶν περίπου, ἀφοῦ ἐπὶ 40 ἔτη συνεχῶς ἐδίδασκε.

Πλὴν τοῦ περὶ Θεῶν συγγράμματος ἔγραψε πολλὰ ἄλλα τῶν ὁποίων μόνον τὰς ἐπιγραφὰς γνωρίζομεν (περὶ τοῦ ὄντος, περὶ ἀρετῶν, περὶ ὀρθοεπείας, ἐν τῷ ὁποίῳ ἠσχολεῖτο μὲ τὴν γραμματικὴν, περὶ τεχνῶν κλπ.). Ἐδέχετο τὸ τοῦ Ἡρακλείτου *πάντα ῥεῖ* καὶ ἐδίδασκε τὸ περιβόητον «*πάντων χρημάτων μέτρον ὁ ἀνθρώπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστι*». Κατὰ ταῦτα ἀλήθειαν ἐξ ἀντικειμένου δὲν ἐδέχετο, ἀλλὰ μόνον ὑποκειμενικὴν. Περὶ τοῦ αὐτοῦ δηλ. ἀντικειμένου δύνανται νὰ ὑπάρχουν δύο ὄλως ἀντίθετοι γνῶμαι, ὅμως ἐξ ἴσου ἀληθεῖς· σοφὸς δὲ εἶναι ὁ δυνάμενος νὰ μεταβάλλῃ διὰ τοῦ λόγου τὴν γνώμην τῶν ἄλλων ὡς πρὸς τὰ φαινόμενα καὶ ὄντα κακὰ, ὥστε νὰ πιστεύουν ὅτι ταῦτα εἶναι ἀγαθὰ καὶ ἀντιστρόφως.—*πύρρω τῶν νυκτῶν* (γεν. διαιρ.) *εἶναι* = ὅτι εἶχε πολὺ προχωρήσει ἡ νύκτα. — *ἐπειδὴ τάχιστα* = εὐθύς μόλις.— *ὁ ὕπνος ἐκ τοῦ κόπου* = ὁ ἐκ τοιοῦτου κόπου ὕπνος.— *ἀνίημι* = ἀφήνω.— *ἀνδρεία* = προθυμία, ζῆλος — *πτοίησις* (πτόησις) = σφοδρὰ ἐπιθυμία, λαχτάρα.— *μῶν;* = *μὴ οὖν;* = μήπως;— *εἰ γὰρ ἐν τούτῳ εἴη* = εἴθε τῷ ὄντι νὰ ἐξηρτάτο ἐκ τούτου μόνον, εἴθε αὕτη νὰ ἦτο ἡ δυσκολία.— *ἐπιλείπω* = ἀφήνω.— *αὐτὰ ταῦτα* = ἀκριβῶς διὰ τοῦτο.— *νεώτερος* = ὀλίγον νέος.— *ἦ, α'* πρόσ. παρτκ. *τοῦ εἰμί.*— *τὸ πρότερον* = τὴν προηγουμένην φορὰν· πιθανῶς τὸ 444 π.Χ.— *γάρ*, βεβαιωτικός.— *καταλαμβάνω* = εὐρίσκω.— *καταλύει* = φιλοξενεῖται.— *Καλλίας ὁ Ἰππονίκου*: κατήγετο ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κηρύκων, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλαμβάνοντο οἱ Κήρυκες καὶ οἱ Δαδοῦχοι τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Ὁ πατήρ του Ἰππόνικος νικήσας τὸ 426 π.Χ. τοὺς Βοιωτοὺς παρὰ τὴν Τανάγραν ἔπεσε δύο ἔτη βραδύτερον εἰς τὸ Δῆλιον ἀφήσας εἰς τὸν υἱόν του μεγάλην περιουσίαν (200 ταλάντων), τὴν ὁποίαν διὰ τὴν ἀκόρεστον φιλομάθειαν καὶ τὴν μεγάλην κενοδοξίαν κατεσπατά-

λησε. Τὸ 390 π.Χ. ἦτο στρατηγὸς εἰς τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον καὶ τὸ 372 π.Χ. ἦλθε πρεσβευτὴς εἰς Σπάρτην. Ἡ μήτηρ του διαζευχθεῖσα τὸν Ἰππόνικον συνεζεύχθη τὸν Περικλέα.— *θάρρει* = μένε ἤσυχος.—

— *Ἐκτιμήσατε τὸν δραματικὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποῖου ὁ Πλάτων παριστᾷ τὴν πρὸς μάθησιν ὁρμὴν τοῦ Ἰπποκράτους.*

Κεφ. Γ'.

ἀποπειρώμενος = θέλων νὰ δοκιμάσω.— *ῥώμη* = ἰσχύς θελήσεως, ἀποφασιστικότης.— *τελῶν* = πληρώνων.— *διασκοπῶ* = βολιδοσκοπῶ.— *μισθόν*, κτγρμ.— *ὡσπερ ἄν εἰ* = ὡς λ.χ. ἄν.— *ἐπινοῶ* = σκέπτομαι.— *Ἰπποκράτη τὸν Κῶον* : κατήγετο ἐκ τοῦ περιφήμου (ἰατρικοῦ) γένους τῶν Ἀσκληπιαδῶν καὶ ἐγεννήθη περὶ τὸ 460 π.Χ. Ἐδιδάχθη τὴν ἰατρικὴν παρὰ τοῦ πατρός του καὶ τοῦ ἐκ Σηλυμβρίας Ἡροδίκου καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐπιστημονικῆς ἰατρικῆς (*πατὴρ τῆς ἰατρικῆς*) συγγράφας πολλὰ ἰατρικὰ συγγράμματα.— *Πολύκλειτον* : οὗτος γεννηθεὶς ἐν Σικυῶνι ἐπολιτογραφήθη εἰς τὸ Ἄργος, διὸ καὶ Ἀργεῖος ἐνταῦθα ὀνομάζεται. Ἦτο σύγχρονος τοῦ Περικλέους καὶ ἐγένετο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἀργεῖου Ἐργαστηρίου τῶν γλυπτῶν. Πρῶτος ὑπέβαλεν εἰς σταθεροὺς κανόνας τὰς ἀναλογίας τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, κατὰ προτίμησιν δὲ εἰκόνιζε νεαροὺς ἀθλητάς, ὡς τὸν δορυφόρον, τὸν ἀποξυόμενον κλπ.— *Φειδιαν* : οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 488 π.Χ. καὶ ἀπέθανε τὸ 432 π.Χ. Ὑπῆρξεν ὁ περιφημότετος γλύπτῆς τῆς ἀρχαιότητος, εἰς αὐτὸν δὲ εἶχεν ἀναθέσει ὁ Περικλῆς τὴν ἐποπτεῖαν τῶν ἔργων κατὰ τὴν διακόσμησιν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

ἐξικνοῦμαι = ἐξαρκῶ.— *οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας* = μὲ τόσον μέγαν ζῆλον σπεύδοντας.— *ἄλλο*, ἐκτὸς δηλ. τοῦ κυρίου ὀνόματος.— *δὴ τοι* = ὡς γνωστόν.— *ὑπέφαινε* = ἐγλυκοχάραζε.— *εἰ ἔοικε* (= ἔὰν τοῦτο ὁμοιάζει πρὸς τὰ προηγούμενα) = ἔὰν ἡ ἀπόκρισίς μου δέον νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰ προηγούμενα.— *παρέχων σαυτὸν* = παρυσιαζόμενος.— *γραμματιστῆς* = ὁ διδάσκων ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν.— *ἐπὶ τέχνῃ* = διὰ νὰ ἐξασκήσῃς αὐτὴν ὡς ἐπάγγελμα.— *παιδεία* = μόρφωσις.— *δημιουργὸς* = τεχνίτης, ἐπαγ-

γελματίας. — *ἐλεύθερος* = ὁ τεχνίτης ὁ μὴ ἔχων τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κοινοῦ, ἐρασιτέχνης.

Κεφ. Δ'.

θεραπεύω = 1) περιποιῶμαι 2) μορφώνω (τὸ ἀπρμφ. σημαίνει σκοπόν). — *ὅ,τι δῆποτε... οἶσθα* = *εἰ οἶσθα, ὅ,τι... θαυμάζοιμ' ἄν.* — *παραδίδω* = προτίθεσαι νὰ παραδώσης. — *σοφιστής* = κάτοχος σοφίας, γνώσεων (σφὰ = γνώσεις — εἰδέναι, ἴστωρ). — *τῶν τί σοφῶν* = τῶν γνώσεων εἰς τί, (εἰς τί ἀφορῶσιν αἱ γνώσεις, τὰς ὁποίας γνωρίζουν οἱ ζωγράφοι;). — *ἀπεργασία* = κατεργασία, ἐκτέλεσις. — *ἐκεῖνο*: ἀναφέρεται εἰς τὰ ἐπόμενα. — *ἐπιστάτης* = ἐπιστήμων. — *δεινόν*, κτγρμ. εἰς τὸ ἐννοούμενον τινά. — *ἢ γάρ;* = δὲν εἶναι ἔτσι; — *οὐκέτι ἔχω* = δὲν δύναμαι πλέον.

— *Πῶς τίθεται ὑπὸ τοῦ Σωκράτους τὸ ζήτημα περὶ τῆς ἀξίας τῆς σοφιστικῆς.*

— *Ποῖα σφάλματα περιέχουν οἱ δύο ὀρισμοὶ τοῦ Ἱπποκράτους ὡς πρὸς τὴν ιδιότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ σοφιστοῦ.*

Κεφ. Ε'.

οἶόν τινα: ἐπιτείνει τὸν κίνδυνον. — *ὑποτίθημι* = ὑποθηκέω, ἐκθέτω (εἰς κίνδυνον). — *ἐπιτρέπω* = ἐμπιστεύομαι. — *χρηστὸν* = ὑγιές, ἰσχυρόν. — *πονηρὸν* = ἀσθενικόν. — *περισκοπῶ* = ἐξετάζω πρσσεκτικά. — *εἰς συμβουλήν παρακαλῶ* = προσκαλῶ διὰ νὰ συμβουλευθῶ. — *περὶ πλείονος ἡγοῦμαι* = θεωρῶ ἀνώτερον, τιμῶ περισσότερον. — *ἐν ᾧ πάντα ἐστί... πράττειν* = ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται (πάντα τὰ σὰ νὰ ἔχουν καλῶς, ἢ κακῶς), ὅλη σου ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία. — *ἐπικοινωνῶμαι* = συμβουλεύομαι, συνών. τὸ κατωτέρω *συμβουλήν ποιῶμαι*. — *διεγνωκῶς* = ἀποφασισμένος. — *συνεστέον* = δεῖ συνεῖναι: τὸ *συνεῖναι*, *συγγίγνεσθαι* καὶ *ὀμιλεῖν* μεταχειρίζονται οἱ ἀττικοὶ πρὸς δῆλωσιν τῶν σχέσεων τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον. — *ἔοικεν*, ἐνν. *ἀγνοεῖν με*. — *ἐμπορος* = μεγαλέμπορος. — *κάπηλος* = μικρέμπορος, μεταπράτης. — *ἀγώγιμα* = φορτία, ἐμπορεύματα. — *ὦν... ἀγωγίμων... ὅ,τι* = *ὅ,τι*

τῶν ἀγωγίμων ἃ ἄγουσι. — *χρηστὸς* = χρήσιμος, ὠφέλιμος. — *καὶ τούτων* : ἐκ τοῦ *τινές*. —

κυβεύω περὶ τοῖς φιλιάτοις = διακινδυνεύω διὰ τὰ πολυτιμώτατα, (ψυχὴν καὶ εὐεξίαν αὐτῆς). — *κινδυνεύης*: ἐρμηνεύει καὶ ἐπεξηγεῖ τὸ *κυβεύης*. — *σιτία* = τροφαί. — *ἀποφέρω* = μεταφέρω. — *ἐν ἄλλοις ἀγγελίοις*, οὐχὶ δηλ. *τῷ σώματι*. — *ἐπαίων* = ὁ εἰδήμων, ὁ εἰδικός. — *τιμῇ* = ἀμοιβή, δίδακτρα. — *ἡμῶν*, β' ὄρος τῆς συγκρίσεως. — *νέοι* = πολὺ νέοι. — *τοσοῦτο πρᾶγμα* = τόσον σοβαρὸν ζήτημα. — *δαιροῦμαι* = χωρίζω, κρίνω, λαμβάνω ἀπόφασιν.

Κεφ. ΣΤ'.

δόξαν (ἡμῖν ταῦτα), αἰτ. ἀπόλ. ἀντὶ *δόξαντα ταῦτα*. — *προθύρον* = ὁ πρὸ τῆς θύρας ἐστεγασμένος χώρος ἔχων καὶ ἐδώλια. (Βλ. εἰκ. ὑπ' ἄρ. 1). — *λόγος* = ζήτημα. — *οὕτως* (= τότε μόνον): ἀνακεφαλαιώνει τὸ περιεχόμενον τῆς μτχ. — *κατακούω* = ἀκούω ἀκριβῶς, καλά. — *κινδυνεύω* (+ ἀπρμφ) = δοκῶ, φαίνομαι. — *γοῦν* = τοῦλάχιστον, τέλος πάντων. — *ἔα* (ἐπιφώνημα ἐκπλήξεως καὶ ἀγανακτήσεως) = οὐφ! — *σοφισταί τινες*: ἡ ἀντων. *τινές* ἐπέθη πρὸς περιφρόνησιν. — *οὐ σχολὴ αὐτιῷ* = δὲν εὐκαιρεῖ ὁ κύριός μου. Ὁ εὐνοῦχος παρατηρῶν ὅτι οἱ σοφισταὶ ἐποιοῦν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ Καλλίου μισεῖ καὶ ἀποδιώκει αὐτοὺς φροντίζων διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ δεσπότη του. Διὰ δὲ τῆς ἀντων. *αὐτὸς* ἐκάλουν οἱ δοῦλοι τὸν δεσπότην καὶ οἱ μαθηταὶ τὸν διδάσκαλον. — *ἐπήραξε*, τοῦ ῥ. *ἐπαράσσω* = κλείω τὴν θύραν μὲ πάταγον. — *προθύμως* = μὲ ὀρμήν. — *ᾧ ἄνθρωποι* (ἀντὶ *ἄνδρες*), πρὸς περιφρόνησιν. — *εἰσαγγέλλω* = ἀναγγέλλω μέσα· λέγεται ἐπὶ τοῦ θυρωροῦ ἀναγγέλοντος εἰς τὸν οἰκοδεσπότην τὴν ἄφιξίν τινος. — *μόλις ποτὲ* = μόλις καὶ μὲ δυσκολίαν τέλος πάντων.

Κατὰ τί συμβάλλει εἰς τὴν τεχνικὴν τελειότητα τοῦ ἔργου ὁ ὡς ἄνω ῥόλος τοῦ θυρωροῦ;

Κεφ. Ζ'.

πρόσιτων = τὸ περιστύλιον τὸ περιβάλλον τὴν τετράγωνον αὐλὴν τῆς οἰκίας (Βλ. εἰκ. ὑπ' ἄρ. 2). — *ἐξῆς* (ἔχομαι) = εἰς τὴν αὐτὴν σειράν. — *ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα* = ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

Φιλιππίδης, ἀνῆκεν εἰς γνωστὸν καὶ ἀρχαῖον γένος τῶν Ἀθη-
νῶν — **Μενδαῖος**, ὁ ἐκ Μένδης, ἀποικίας τῶν Ἑρετριέων ἐπὶ τῆς
χερσονήσου Παλλήνης. — **εὐδοκιμῶ** = διακρίνομαι, φημίζομαι. —
ἐπακούω = ἀκούω μὲ προσοχήν. — **τὸ πολὺ** = ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον. — **οὗς ἄγει**: νέοι θέλοντες νὰ διδαχθῶν ἐπὶ μακρότερον χρό-
νον πλησίον τῶν σοφιστῶν ἠκολούθουν τούτους καὶ εἰς τὰς ἀπο-
δημίας. — **κηλέω-ῶ** = θέλω, καταγοητεύω. — **φωνή** = διδασκα-
λία, ὁμιλία. — **Ἵορφεύς**: υἱὸς τῆς Μούσης Καλλιόπης· διὰ τῆς
λύρας καὶ τοῦ ἄσματος ἔθελε καὶ αὐτὰ τὰ ἄγρια θηρία, ἐκίνει τὰ
δένδρα καὶ τοὺς λίθους, ἀνεχαίτιζε τὸν ῥοῦν τῶν ποταμῶν καὶ
ἐμάλαξε καὶ αὐτὸν τὸν ἀμείλικτον Πλούτωνα. — **κατὰ τὴν φωνὴν** =
πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς φωνῆς. — **ὡς καλῶς** = πόσον καλῶς.

εὐλαβοῦμαι = προσέχω. — **εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ** = λίαν εὐπρε-
πῶς καὶ ἐν στρατιωτικῇ τάξει. — **καθίσταντο** = ἐλάμβανον θέσιν, ἐτο-
ποθετοῦντο. Πάντα ταῦτα γίνονται πρὸς τιμὴν τοῦ Πρωταγόρου,
περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Πλάτων ἐνταῦθα ὁμιλεῖ μὲ λεπτήν εἰρωνείαν. —
τὸν δὲ μετ' (ἀναστροφῇ) = μετὰ τὸν Σίσυφον. Ἐνταῦθα παρα-
βάλλει τὸν Πρωταγόραν πρὸς τὸν Σίσυφον, τὸν δὲ Ἰππίαν
πρὸς τὸν Ἡρακλέα. — **Ἰππίας ὁ Ἡλείος**. Οὗτος ἦτο σύγχρο-
νος τοῦ Προδίκου καὶ κατεῖχεν ἕξοχον θέσιν εἰς τὴν πατρίδα
του. Περιερχόμενος τὸς πόλεις ἐδίδασκεν ἐπὶ μισθῷ, σεμνυό-
μενος δὲ ἔλεγεν ὅτι ἀπέκτησε περισσότερα χρήματα ἢ δύο ἄλ-
λοι τῶν σοφιστῶν ὁμοῦ λαμβανόμενοι. Ἦτο πολυμαθέστατος καὶ
ἐδίδασκε τοὺς νέους πάντα τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, εἰς δὲ τὰς ἐπι-
δείξεις του μετεχειρίζετο γλῶσσαν πλήρη συνωνύμων, σγημάτων
καὶ ἀλληγορικῶν φράσεων. — **εἰσνοῶ** = ἀντιλαμβάνομαι. Ἡ φράσις
ἐλήφθη ἐκ τῆς Ὁμ. Ὀδ. Α 601, ὅπου ὁ Ὀδυσσεὺς κατελθὼν εἰς τὸν
Ἄδην περισκοπεῖ τὰς ἐν αὐτῷ ψυχάς. Ὁ φιλόσοφος σατυρίζων
τοὺς σοφιστὰς παραβάλλει πρὸς τὰς ἐν τῷ Ἄδῃ σκιάς. — **θρόνος** =
ἔδρα ἔχουσα ἐρείσματα καὶ ὑποπόδιον. — **βάθρα** = θρανία τῶν
μαθητῶν.

Ἐρυξίμαχος, διαπρεπὴς ἰατρός, ὡς καὶ ὁ πατήρ του Ἀκουμένος. —
Φαῖδρος, ἐξ οὗ ὁ ὁμώνυμος πλατωνικὸς διάλογος, φίλος τοῦ Ἐρυξι-
μάχου. — **Μυρρινοῦς**, δῆμος τῆς Ἀττικῆς ἀνήκων εἰς τὴν Πανδιο-
νίδα φυλὴν. — **πολιταί** = συμπολιταί. — **διερωτῶ** = κάμνω λεπτο-
μερεῖς ἐρωτήσεις. — **διακρίνω** = 1) ἐκδίδω ἀπόφασιν ὡς δικαστής·

2) λύω ἀπορίας. — *καὶ μὲν δή...* = ἀλλ' ἀλήθεια εἶδον ἀκόμη καὶ (Ὅμ. Ὀδ. Λ 582). Τὸν Πρόδικον παραβάλλει πρὸς τὸν Τάνταλον διὰ τὸ ἀσθενικὸν αὐτοῦ παρῳδῶν οὕτω τὸ «*χαλέπ' ἄλγε' ἔχων*». — *Πρόδικος ὁ Κεῖτος*: Οὗτος ἐγεννήθη περὶ τὸ 470 π. χ. Νέος ἔτι ἐπέμφθη εἰς Ἀθήνας διὰ πολιτικὰς ὑποθέσεις, ὅπου ἀπαγγεῖλας λόγον διήγειρε τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων, ὡς ἄλλοτε ὁ Γοργίας. Εἰς τὰς Ἀθήνας εὔρε πολλοὺς μαθητὰς καὶ ἀκροατὰς, τὴν δὲ διδασκαλίαν του καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης δὲν ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνον· διὰ τοῦτο εἰς αὐτὸν παρέπεμπε τοὺς νέους, ὅσοι δὲν ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσουν εἰς τὴν διαλεκτικὴν.

Ὁ Πρόδικος ἔγραφε πολλὰ, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος, ἤτοι περὶ συνωνύμων, καὶ τὰς ὥρας, σύγγραμμα, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐλήφθη ὁ καλὸς περὶ Ἡρακλέους μῦθος, τὸν ὁποῖον συχνὰ οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουν.

Αἱ ἐπιδείξεις τοῦ σοφιστοῦ τούτου ἦσαν μὲν ἠθικαί, ἀλλὰ δὲν εἶχον φιλοσοφικὴν σπουδαιότητα. — *ἄρα* = πράγματι ὅπως εἶχον εἰκάσει (314 Γ). — *οἴκημα* = δωμάτιον. — *ταμιεῖον* = ἀποθήκη. — *κατάλυσις* = κατάλυμα. — *κῶδιον* = προβεῖα. — *στρώματα* = σκεπάσματα. — *Πανσανίας*, γνωστότατον πρόσωπον τῆς τότε ἀνεπτυγμένης κοινωνίας τῶν Ἀθηναίων, μετασχὼν τοῦ συμποσίου τοῦ Πλάτωνος. — *Κεραμεῖς*, δῆμος τῆς Ἀττικῆς, Β. Δ. τῆς πόλεως καὶ ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου ὠνομάσθησαν ἀμφότεροι οἱ Κεραμεικοί, ὁ ἐντὸς τοῦ Διπύλου καὶ ὁ ἔξω. — *Ἀγάθων*, γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις (448 π. Χ.) ἐγένετο τραγικὸς ποιητὴς μετασχὼν καὶ τοῦ συμποσίου τοῦ Πλάτωνος· ἀπέθανε δὲ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀρχελάου τῆς Μακεδονίας τὸ 401 π. Χ. — *Ἀδείμαντος* ὁ Κήπιδος, ἄλλοθεν ἄγνωστος, ὁ δὲ Λευκολοφίδου φανατικὸς ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας, στρατηγῶν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἠχμαλωτίσθη καὶ κατηγορήθη ὡς προδότης τῆς πατρίδος. — *μαθεῖν* = νὰ ἐννοήσω. — *λιπαρῶς ἔχω* = ἐπιθυμῶ πολὺ (λιπαρῆς = πρόθυμος). — *Κριτίας*, συγγενὴς τῆς μητρὸς τοῦ Πλάτωνος, φανατικὸς ὀλιγαρχικὸς. Ὁ πατὴρ του Κάλλαισχος μετέσχε τῆς ὀλιγαρχίας τῶν 400, ὁ ἴδιος δὲ ἦτο ἐπιφανέστατος τῶν τυράννων καὶ ἐφονεύθη εἰς τὸν πρὸς τὸν Θρασύβουλον ἀγῶνα.

— Πῶς δικαιολογεῖτε τὸν ὑπαιτιγμὸν τοῦ Σωκράτους ὅτι ἡ ἐμφά-

μισὶς τοῦ Ἰππίου καὶ τοῦ Προδίκου ὑπενθύμιζε τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸν Τάγταλον;

— Ποῖαι ἐκδηλώσεις τοῦ πνευματικοῦ βίου ἐν Ἀθήναις διαφαίνονται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ;

Κεφ. Η'.

σμίκοι ἅττα διατρέψαντες = ἀργοπορήσαντες πολὺ λίγο. — *πρὸς σέ τοι*: τό τοι ἐξαίρει τὴν ἀντωνυμίαν. — *οἰκία* (ἐνταῦθα) = οἰκογένεια. — *φύσις* = εὐφυΐα. — *ἐνάμιλλος* = ὁμοιος, ἴσος. — *ἐλλόγιμος* = ὁ ἐν λόγῳ ὢν, σπουδαῖος, ἔνδοξος. — *οἱ* (= *οἱ*) = ἑαυτῶ. — *προμηθοῦμαι* = λαμβάνω πρόνοιαν. — *συννοσία* = συναναστροφή, ἀκρόασις. — *ὄθνεϊος* = ξένος. — *εὐλαβεῖσθαι* = προσέχειν· ὑποκμ. Δὲ αὐτοῦ εἶναι τὸν ταῦτα πράττοντα. — *δυσμένειαι* = προσωπικαὶ ἔχθραι. — *ἐπιβουλαί* = ἐπίσημοι τῆς πολιτείας ἐπιθέσεις· ὡς λ. χ. δίκαι ἀσεβείας — *τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς* = τὰ ἐκ ταύτης προκαλούμενα δυσάρεστα (φθόνοι καὶ μίση). — *πρόσχημα* = προκάλυμμα. Κατωτέρω λέγει *παραπετάσμασι*. — *τελεταί* = τελεταὶ μυστηρίων· τοιαύτας ἐδίδαξεν ὁ Ὀρφεὺς καὶ οἱ ὀπαδοὶ του (*οἱ ἀμφὶ Ὀρφέα*), ὡς ἐπίσης καὶ ἀπέχεσθαι φόνων· ὁ δὲ Μουσαῖος ἐδίδαξε θεραπείας νόσων καὶ χρησμούς. — *Ἴκκος*, ἀθλητὴς ἐκ Τάραντος, σύγχρονος τοῦ Θεμιστοκλέους, νικήσας ἐν Ὀλυμπίᾳ πένταθλον. Ὁ Πλάτων ἀναφέρει αὐτὸν ὡς ὑπόδειγμα σωματικῆς ἐγκρατείας. — *Ἡρόδικος*, ἰατρός, ἰδρυτὴς τῆς διαιτητικῆς, ἥτοι τῆς θεραπευτικῆς γυμναστικῆς. — *τὸ ἀρχαῖον Μεγαρέυς*, διότι πιθανῶς ἐγεννήθη εἰς τὰ Μέγαρα, μετοικήσας κατόπιν εἰς Σηλυμβρίαν τῆς Προποντίδος. — *Ἀγαθοκλῆς καὶ Πυθοκλείδης*, διδάσκαλοι τοῦ Περικλέους, ἦσαν θεωρητικοὶ μουσικοί. — *ὥσπερ λέγω* (= εἶπον), ἀναφέρεται εἰς τὸ *φημὶ μὲν* (316 Δ). — *κατὰ τοῦτο εἶναι* = ὡς πρὸς τοῦτο.

ξυμφέρομαι = συμφωνῶ.

οὐ τι: ἡ ἀντων. *τι* ἐπιτείνει τὴν ἄρνησιν. — *τούς δυναμένους πράττειν*, ἐνν. *τὰ πολιτικὰ* (ἢ ὅπως κατωτ. 319 Α *τὰ τῆς πόλεως*) = τοὺς ἔχοντας μεγάλην πολιτικὴν ἐπιρροήν. — *οἱ πολλοὶ* = τὸ πλῆθος. — *οὗτοι*, δηλ. οἱ δυνάμενοι πράττειν. — *διαγγέλλω* = θέτω εἰς κυκλοφορίαν. — *ἀποδιδράσκοντα* (μτχ. ἐνδοτ.): ὁ ἐνοστ. σημαίνει ἀπόπειραν. — *τὸ μὴ δύνασθαι*, ἐνν. *τινά*. — *καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος*

(γεν. ὑποκμ. ὁ δὲ καὶ ἐπιδοτικός): τοῦτο λέγει ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν δραπετεύσαντα μὲν, ἀλλὰ συλληφθέντα. — καὶ πολὺ... ἀνάγκη = καὶ πολὺ ἀναγκαῖα συνέπεια εἶναι. — παρέχομαι = φέρομαι. — πρὸς τοὺς ἄλλους = ἐκτὸς τῶν ἄλλων (δυσμένειαι, ἐπιβουλαί, τὸ ἐπαχθές, σλ. 316 Δ). — ἅπασαν (ἐπιτείνει τὸ ἐναντίαν) = ὅλος διόλου. — σοφιστῆς = (κατὰ τὸν Πρωτ.) σοφός, ὁ ὑπερέχων τῶν ἄλλων εἰς τέχνην ἢ ἐπιστήμην. — εὐλάβεια = τρόπος προφυλάξεως. — ἐκείνης, δηλ. τοῦ ἔξαργον εἶναι, ὅπως ἔπραττον οἱ πρὸ αὐτοῦ μεταχειριζόμενοι προσχήματα. — ἄλλας εὐλαβείας = ἄλλα μέτρα προφυλακτικά. — σὺν θεῷ εἰπεῖν = μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι ὁσάκις ἐπήνουν ἑαυτούς, θέλοντες νὰ ἀποφύγουν τὸν φθόνον τῶν θεῶν μετεχειρίζοντο τοιαύτας εὐσεβεῖς φράσεις. — εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ = ἀσκῶ τὴν τέχνην. — τὰ ξύμπαντα = τὸ σύνολον τῶν ἐτῶν τῆς ἡλικίας μου. — οὐδενὸς ὅτου οὐ: ἔλξης, ἀντὶ νὰ εἴπη οὐδεὶς (ἔστιν) ὅτου οὐ. — ἀπάντων ἐναντίον (= ἐνώπιον)... = ἐναντίον ἀπάντων τῶν ἔνδον ὄντων. — ἐνδείκνυμαι = ἐπιδεικνύομαι. — καλλωπίζομαι = καμαρώνω. — ὅτι ἐρασταί: ἐκ τοῦ ἐνδείξασθαι. — ἐραστής = θαυμαστής. = τί.. οὐ.. ἐκαλέσαμεν...: διὰ τοῦ τί οὐ μετὰ ἀορ. ὀριστ. ἐρωτῶμεν ἀνυπόμονοι, διατὶ δὲν ἔγινέ τι, τὸ ὁποῖον ἤδη ἔπρεπε νὰ εἶχε γίνει· σημαίνει λοιπόν: καλέσωμεν τάχιστα. — καὶ αὐτοὶ = καὶ μόνοι μας (χωρὶς νὰ ἀναμένωμεν τοὺς δούλους). — ἀντιλαμβάνομαι = πιάνω.

κατεσκευάζομεν,* ἐνν. συνέδριον = ἐτακτοποιοῦμεν (βάθρα καὶ κλίνας).

Κεφ. Θ'.

νῦν δὴ ἂν λέγοις = τώρα λοιπόν δύνασαι νὰ λέγῃς. — ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου = ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ν. — ἡ αὐτὴ μοι ἀρχή.. ἀφικόμην = ἡ ἀρχὴ τοῦ λόγου μου, περὶ ἐκείνων διὰ τὰ ὁποῖα ἦλθον, εἶναι ἡ ἴδια πρὸς τὴν πρὸ ὀλίγου (= διὰ ποῖαν αἰτίαν ἦλθον ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα τὰ αὐτὰ ὅσα εἶπον πρὸ ὀλίγου). — βελτίων = ἰκανώτερος (θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς). — ταῦτα ταῦτα = ὁμοίως. — τοῦτο οὐδὲν θαυμαστὸν λέγεις = οὐδὲν θαυμαστὸν ἐστὶ τοῦτο, ὃ λέγεις. — εἰκὸς = φυσικόν. — μὴ οὕτως, ἐνν. ἀποκρίνου ἢ λέγε. — αὐτίκα, χρν. — νῦν νεωστὶ = τώρα πρὸ ὀλίγου. — Ζεῦ-

ξίππος. Δὲν εἶναι ἄλλοθεν γνωστός· πιθανῶς εἶναι τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ περιφήμου ζωγράφου τῆς ἀρχαιότητος Ζεύξιδος ἐξ Ἡρακλείας τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ Ε΄ αἰῶνος π. Χ. — **βελτίω ἔσεσθαι**, ἔνν. **με.** — **κᾶν** = καὶ (ὡσπερ) ἄν. — **᾽Ορθογώρας**, Θηβαῖος ἀυλητής, διδάξας καὶ τὸν Ἑπαμεινώνδαν τὴν ἀυλητικὴν. — **ἐκάστης**: γεν. χρν. — **εἰς τί.. καὶ περὶ τοῦ** = εἰς ποῖον ἐπάγγελμα καὶ εἰς ποῖαν εἰδικότητα (λ. χ. ἰατρὸς νευρολόγος). — **γὰρ** (διασαφ.) = λοιπόν. — **λωβῶμαι** = λυμαίνομαι, βασανίζω. — **πεφευγότας** (ἐνδοτ. μτχ.), τοῦ ῥ. **φεύγω** = ἀπαλλάττομαι. — **τέχναι** = τὰ σχολικὰ μαθήματα. — **λογισμοὶ** = λογαριασμοί, λογιστικὴ. — **μουσικὴ** = ἡ ὄλη ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσις. — **ἀπέβλεψεν** = ἔρριψε βλέμμα· διότι ἡ γενικὴ αὕτη παρατήρησις ἐφαρμόζεται κατ' ἔξοχὴν εἰς τὸν Ἱππίαν. — **εὐβουλίᾳ** = σύνεσις. — **ἄρα ἐπομαί σοι τῷ λόγῳ** = ἄρα γε παρακολουθῶ τὸν λόγον σου, ἔννοῶ ὅ,τι λέγεις; Ἡ φράσις περιέχει ἐλαφρὰν μομφήν, ὅτι ὁ Πρωτ. δὲν ἐξεφράσθη σαφῶς. — **ποιεῖν**, ἔνν. τοὺς συνόντας. — **μὲν οὖν** = βεβαιότατα. — **τὸ ἐπάγγελμα, δ' ἐπαγγέλλομαι** (σχῆμα ἐτυμολογικόν) = τὸ ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖον ἔχω.

— *Κρίνατε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Πρωταγόρου:*

α) *Κατὰ πόσον ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν ἀκροβολογίαν τοῦ Σωκράτους.*

β) *Κατὰ τὴν ἐκφραζομένην ὑπὸ τοῦ σοφιστοῦ αὐτοπεποίθησιν.*

Κεφ. Ι΄.

ἦ, ἐξαίρει τὴν ἔννοιαν τοῦ **καλόν**. — **τέχνημα** = τέχνη, ἐπιστήμη. — **γὰρ**, αἰτιολογεῖ τὴν ἐν τῷ εἵπερ **κέκτησαι** ἀμφιβολίαν. — **οὐκ ἔχω ὅπως** = ἀδυνατῶ νά. — **ὄθεν** = **διατί**. — **παρασκευάζω** = μεταδίδω. — **δίκαιός εἰμι** = εἶμαι ὑποχρεωμένος. — **πρᾶξι** = νὰ διαπραγματευθῆ. — **περὶ τῶν οἰκοδομημάτων**, δηλ. τοῦ σχεδίου, τῆς δαπάνης κλπ. οὐχὶ ὅμως καὶ περὶ τῆς σκοπιμότητος αὐτῶν, ὅποτε ἀρμοδιώτεροι νὰ συμβουλευθῶν ἦσαν οἱ πολιτικοὶ (πρβλ. Γοργ., κεφ. Ι΄). — **οὕτως**, δηλ. ποιοῦντας. — **δημιουργός** = ὁ μετερχόμενος ἔργον ὠφέλιμον εἰς ὅλον τὸν λαόν, δημόσιος (ἰατρός, μάντις κλπ.), τεχνίτης, (ἐνταῦθα) εἰδικός. — **θοροβῶ** = ἀποδοκιμάζω διὰ θορύβου. — **οἱ τοξόται**, ἦσαν δοῦλοι τῆς πολιτείας, ἀπο-

τελοῦντες ἀστυνομικὸν σῶμα (ἐκ 1200 ἀνδρῶν). ὑπὸ τὰς διατογὰς τῶν πρυτάνεων ἐτήρουν τὴν τάξιν κατὰ τὰς συνεδρίας τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἐκκλησίας. — *ἐξαίρωνται* = ἀποβάλλουν (τῆς ἐκκλησίας σηκώνοντες ἐπ' ὤμου). — *ἐν τέχνῃ ἐστίν* = στηρίζεται ἐπὶ τεχνικῶν γνώσεων, εἶναι ζήτημα τεχνικόν. — *διαπράττομαι* = διενεργῶ. — *ναύκληρος* = πλοιοκτήτης, πλοίαρχος. — *ὄτι*, ἔπεξ. τοῦ *τούτο*. — *τούτους... μαθῶν* ἐκ τοῦ πληθ. ἦλθεν εἰς τὸν ἐνικόν, διότι ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὁ λέγων τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐνὸς τοῦ ὀμιλοῦντος ἀπὸ τοῦ βήματος. — *ἔπειτα* = ἐν τούτοις· ἐξαίρει τὰς ἐνδοτικὰς μτχ. *μαθῶν-ὄντος*. — *μὴ τοίνυν* (ἐνν. *εἴπῃς ἢ λέγῃς*) *ὄτι... ἀλλὰ* = οὐ μόνον... ἀλλὰ. — *ἰδίᾳ* = ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ. — *οὕτως ἔχει* = οὕτω φρονεῖ. — *ἐπεὶ* = π.χ. — *ἃ διδασκάλων εἴχετο* = ὅσα ἐξηρτῶντο ἀπὸ διδασκάλου, δι' ὅσα ὑπῆρχον διδάσκαλοι. — *ἐπαίδευσε*, ἐνεργ. διάμεσον. — *αὐτοὶ* = μόνοι των (ἄνευ τινὸς ἐποπτείας). — *περιμόντες νέμονται* = περιφερόμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βόσκουν. — *ἄφροτος* = ὁ μὴ δεδεμένος, ἐλεύθερος (νὰ πηγαίνει ὅπου θέλει). Ἡ μεταφορὰ ἐκ τῶν ἱερῶν κτηνῶν ἀφιεμένων ἐλευθέραν (ἄνευ ποιμένος) νὰ βόσκουν, ὅπου θέλουν. — *ἐάν ποῦ...* (πλαγία ἐρώτ. μετὰ πρότασιν ἀπορίας) = ζητοῦντες μήπως. — *αὐτόματοι* = τυχαίως. — *ἀρετὴ* = πολιτικὴ τέχνη (πρβλ. 319 A). — *εἰ δὲ βούλει*, ἐνν. *ἄλλο παράδειγμα εἰπεῖν*. — *κατατίθεμαι* = τοποθετῶ πρὸς φύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν. — *ἐν Ἀρίφρονος*, ἐνν. οἰκία. — *Ἀρίφρων*, ἀδελφὸς τοῦ Περικλέους. — *οὐκ ἔχων ὄ,τι χρῆσαιτο αὐτῷ* = ὡς τελείως ἀνοικονόμητον. — *κάμπτομαι* = κλονίζομαι (εἰς τὴν γνώμην μου). — *οἷμαί τί σε λέγειν* = νομίζω ὅτι αὐτὸ ποῦ λέγεις εἶναι ἄξιον προσοχῆς. — *μὴ φθονήσης* = ἀπὸ φθόνου μὴ στερήσης τῆς ἐπιδείξεως (μὴ ἀρνηθῆς). — *ἐπίδειξον*: ἡ ἐπίδειξις ἦτο τεχνικὸς ὄρος δηλῶν τὰς ὀμιλίας τῶν σοφιστῶν. — *μῦθος* = πλαστὴ διήγησις· *λόγος* = ἀληθινὴ ἱστορία. — *μῦθον*: ὅπως οἱ ἀρχαιότεροι φιλόσοφοι (Ἐμπεδοκλῆς, Ξενοφάνης κτλ.) ἐξέθηκάν ἐν ποιήσει τὰ δόγματα καὶ παραγγέλματα τῆς σοφίας των, οὕτω καὶ οἱ νεώτεροι φιλόσοφοι μετεχειρίζοντο μῦθους πρὸς ἐρμηνείαν τῶν γνωμῶν των μετριάζοντες οὕτω τὴν αὐστηρότητα τῆς σοφίας διὰ τῆς χάριτος καὶ τερπνότητος τῶν μῦθων. Τὸ ἴδιον ἔπραττον καὶ οἱ σοφισταί, ἵνα διὰ τῶν θελγῆτρων τοῦ μῦθου, τῆς εὐγλωττίας καὶ τῶν ποιητικῶν κοσμημάτων γοητεύουν καὶ κατακτοῦν τὰς ψυχὰς τῶν ἀκρατῶν.

Κεφ. ΙΑ'.

θνητὰ γένη = ζῶα.— *καὶ τούτοις* : ὅπως δηλ. καὶ διὰ τοῦς θεούς.— *τυπῶ* = δίδω τύπον (μορφήν), πλάττω.— *γῆς ἔνδον* = ἐντὸς τῆς γῆς· αὕτη κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁ μητρικὸς κόλπος, ἐν τῷ ὁποίῳ τελεῖται μυστηριωδῶς ἡ κατεργασία παντὸς ὀργανισμοῦ (*γῆ παμμήτωρ*).— *ἐκ γῆς καὶ πυρός* : κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Παρμενίδου· κατὰ δὲ τὴν θεωρίαν τοῦ Ἐμπεδοκλέους, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ καὶ ὁ Πρωταγόρας, ὁ κόσμος ἐγίνεν ἐκ *γῆς, ὕδατος, πυρός καὶ ἀέρος*.— *τῶν ὄσα* : τὸ ἄρθρον ἔχει δεικτικὴν σημασίαν.— *ὄσα κεράννυται* : τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν γῆν καὶ ὁ ἀήρ πρὸς τὸ πῦρ.— *πρὸς φῶς* = εἰς τὴν ζώην.— *κοσμήσαι τε καὶ νεῖμαι* : πρωθύστ.— *Προμηθεὺς καὶ Ἐπιμηθεὺς* : ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ἰαπετοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἐκαλεῖτο ὁ *σοφώτατος τῶν Τιτάνων*, ὁ δὲ Ἐπιμηθεὺς *ἀμαρτίνοος*.— *παραιτοῦμαι* = παρακαλῶ.— *αὐτὸς* = μόνος.— *προσάπτω* = ἀπονέμω.— *φύσις* = ὀργανισμός.— *ἀμπίσχω* = περιβάλλω.— *πτηνὸς φυγή* = πτερωτὴ φυγή, πτερὰ πρὸς φυγὴν.— *κατάγειος* = ὑπόγειος.— *τῷδε αὐτῷ* = δι' αὐτοῦ τούτου (τοῦ μεγέθους).— *οὔτως ἐπανισῶν* = ἐξισῶνων μετ' αὐτὴν σύμμετρον ἀναλογίαν.— *εὐλάβειαν ἔχω* = προσέχω.— *ἀϊστόω* = καθιστῶ τι ἀφανές, ἐξαφανίζω.— *αὐτοῖς ἀλληλοφθοριῶν διαφυγὰς ἐπήρηκεσε* = ἐχορήγησεν ἐπαρκῶς εἰς αὐτὰ τὰ μέσα τοῦ νὰ διαφεύγουν τὸ ἀλληλοφάγωμα.— *αἱ ἐκ Διὸς ὄραι* — αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ μεταβολαί. Ὁ Ζεὺς ὡς θεὸς τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ὁ αἷτιος πάντων τῶν φυσικῶν φαινομένων.— *εὐμάρεια* = διάφορα προστατευτικὰ μέσα.— *καὶ καύματα*, ἐνν. ἀμῦναι.— *εὐνή* = κλίνη, φωλεά.— *στρωμνὴ* = στρῶμα καὶ σκέπασμα.— *αὐτοφυῆς* = φυσικὴ.— *ὑποδέω-ῶ* = ὑποδένω.— *ἀναιμος* = ἄνευ αἵματος, ἀνάσθητος.— *τοῦντεῦθεν* = μετὰ ταῦτα.— *βορὰν* (ἄλλων ζῴων), ὑπκμ. *τροφήν*, κτρμ.— *τῷ γένει* : ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐσκόπει νὰ σώσῃ τὸ γένος καὶ οὐχὶ τὰ ἄτομα.— *οὐ πάνυ τι σοφὸς* (λιτότης) = παντελῶς μωρός.

λοιπὸν ἦν = ὑπελείπετο.— *ὅ,τι χρῆσαιτο* (δηλ. τῷ ἀνθρώπων γένει) = πῶς νὰ τὸ οἰκονομήσῃ.— *ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα* = ὅτι ἦσαν ἐφωδιασμένα ἀπὸ ὄλα, ὅπως ἤρμοζε.— *ἄστρωτος* = ἄνευ στρωμνῆς.— *τὴν ἔντεχνον σοφίαν* = τὰς τεχνικὰς γνώσεις

(αἴτινες εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ ὕλικου πολιτισμοῦ). Ἐμέσως κατωτέρω λέγει *τὴν περὶ τὸν βίον σοφίαν*.— *ἀμήχανον* = ἀδύνατον.— *ταύτη* = ἔτσι.— *τὴν πολιτικὴν* (ἐνν. τέχνην, ἀρετὴν) = τὰς πολιτικὰς γνώσεις (αἴτινες εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου).— *ἐνεχώρει* = ἦτο δυνατόν.— *οὐκέτι*: διότι ἐπλησίαζεν ἤδη ἡ ὥρα νὰ ἐξέλθῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὸ φῶς.— *αἱ φυλακαὶ τοῦ Διὸς* = αἱ ὑπὸ τοῦ Διὸς τεταγμένα φρουραὶ (ἦτοι τὸ Κράτος καὶ ἡ Βία).— *τὸ κοινόν*: ἐν τῷ Ἀττικῷ μύθῳ, ὁ Ἡφαιστος καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἦσαν στενῶς συνδεδεμένοι, ὡς μαρτυρεῖ ἡ διήγησις περὶ Ἐριχθονίου, ὅστις ἐγεννήθη ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Αἱ δύο θεότητες εἶχον κοινὰς ἑορτὰς (τὰ Χαλκεῖα καὶ τὰ Ἀπατούρια), κοινὸν ἱερόν παρὰ τὴν ἀγορὰν καὶ κοινὸν οἶκημα ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου.— *ἐφιλοτεχνήτην* = μετὰ σπουδῆς κατεγίνοντο εἰς τὴν τέχνην.— *ἔμπυρος τέχνη* = ἡ διὰ τοῦ πυρὸς ἐργαζομένη τέχνη.— *εὐπορία τοῦ βίου* = ἄφθονα τὰ μέσα πρὸς εὐζωίαν.— *δίκη μετέρχεται τινα* = καταδιώκεται τις δικαστικῶς. Ὁ Προμηθεὺς καθηλώθη ἐπὶ τοῦ ὄρους Καυκάσου, ὅπου ἀετὸς κατέτρωγε τὴν ἡμέραν τὸ ἦπαρ αὐτοῦ, τὸ ὅποιον ἀνεφύετο τὴν νύκτα.

Κεφ. IB'.

Θεία μοῖρα = θεία φύσις (ἡ ἔντεχνος σοφία)· μετασχὼν ταύτης ὁ ἄνθρωπος ἐγίνε συγγενὴς τῶν θεῶν.— *πρῶτον μὲν... ἔπειτα...* *καί*: δὲν σημαίνουν χρονικὴν ἀκολουθίαν, ἀλλ' ἀπλὴν ἀπαρίθμησιν.— *νομίζω θεοὺς* = πιστεύω θεοὺς.— *φωνή* = γλῶσσα.— *δνόματα* = λέξεις.— *διαρθροῦμαι* = συναρμώζω πρὸς ἄλληλα τὰ ἄρθρα, διαρθρώνω τὰς φωνὰς καὶ σχηματίζω συλλαβὰς καὶ λέξεις, σχηματίζω ἔναρθρον γλῶσσαν. Οἱ ἀρχαῖοι διεφώνουν περὶ τῆς γενέσεως τῆς γλώσσης· ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι ἐγεννήθη *φύσει*, ἄλλοι δὲ *θέσει*. Ἐνταῦθα λέγων τὴν γλῶσσαν ἐπινόημα τοῦ ἀνθρώπου δέχεται τὸ δεύτερον. Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπροικίσθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ διὰ καταλλήλων θεῶν δώρων πρὸς δημιουργίαν τῆς γλώσσης καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπλασε καὶ διεμόρφωσεν αὐτὴν κατόπιν μακρῶν προσπαθειῶν πολλῶν γενεῶν. Ἀφορμὴν δὲ πρὸς δημιουργίαν αὐτῆς ὑπέρβεν ὁ

κοινωνικός βίος τοῦ ἀνθρώπου.— *πανταχῇ* = ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν.— *ἡ δημιουργικὴ τέχνη* = αἱ τεχνικαὶ γνώσεις.— *πολιτικὴν τέχνην* = κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ὀργάνωσιν.— *ἐξήτουν* = ἐπεθύμουν.— Ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ κοινωνικοῦ βίου ἐγκτεται κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη ἐν τῇ ὀρμῇ πρὸς κοινωνίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος εἶναι φύσει κοινωνικὸν ζῶον.— *αἰδῶς* = ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἀγράφους νόμους.— *δίκη* = ὁ σεβασμὸς τῶν γραπτῶν νόμων.— *συναγωγοὶ* = συνδετικοί. *Ἰν' εἶεν... συναγωγοὶ* = ἵνα παρέχουν εἰς τὰς πόλεις εὐκοσμίαν καὶ δεσμούς συνδετικούς φιλίας.

οὖν = τέλος πάντων.— *ιδιώτης* = ὁ ἀπειρὸς τινος.— *καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί*, ἔνν. ἔχοντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ τέχνην ἱκανοὶ πολλοῖς ἰδιώταις.— *καί... γε* = καὶ μάλιστα.— *νόμον θεός*: τὸ *τιθέναι νόμον* λέγεται ἐπὶ ἀπολύτου ἀρχοντος, ὁ ὅποιος νομοθετεῖ διὰ τοὺς ἄλλους, τὸ δὲ *τίθεσθαι νόμον* λέγεται ἐπὶ ἐλευθέρων πολιτῶν, οἱ ὅποιοι νομοθετοῦν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς τῶν.

ἀρετὴ τεκτονικὴ = ζητήματα εἰδικότητος ἀρχιτεκτονικῆς.— *λόγος* = συζήτησις.— *μέτεστί μοι τινος* = μετέχω τινός.— *συμβουλή* = 1) ἱκανότης πρὸς τὸ συμβουλεῦειν (*μετεῖναι συμβουλής*). 2) σύσκεψις: *εἰς συμβουλήν* = εἰς σύσκεψιν.— *πολιτικῆς ἀρ.* = περὶ πολιτικῆς ἀρετῆς.— *διὰ δικαιοσύνης πᾶσα ἔρχεται* = ἅπαντα κινεῖται ἐν τῇ περιοχῇ τῆς δικαιοσύνης.— *ἢ* (ἔνν. ἐκ τοῦ *προσηκόν* τὸ *ἀναγκαῖον* ὄν, κατὰ ζεῦγμα) *μὴ εἶναι* = εἰ δὲ μή, εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ ὑπάρχουν πόλεις. Εἰς ἀναρχομένην πολιτείαν τὸ ἄτομον ὑφίσταται μέγιστα κακά.— *ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται*: ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *λαβὲ τεκμήριον* (ἵνα μὴ οἴη... *λαβὲ τεκμήριον*... ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται...).— *γάρ*, ἔπεξ.— *ἢ ἄλλην... ἐστίν* = ἢ (ἔνν. ἀγαθός) ἄλλην... *τέχνην, ἣν μὴ ἐστίν* (ἔνν. ἀγαθός).— *ἐάν τινα καὶ* = καὶ *ἐάν τινα εἰδῶσι* (ἔνν. οἱ οἰκεῖοι).— *ἐάν οὗτος... ἢ β' ὑπόθ.* προσδιορίζει τὴν πρώτην.— *καθ' αὐτοῦ* = εἰς βᾶρος του.— *ἐκεῖ*, δηλ. ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις.— *ἐνταῦθα*, δηλ. ἐν τῇ πολιτικῇ ἀρετῇ.— *μανίαν*, ἔνν. ἡγοῦνται.— *ἢ μαίνεσθαι*: τὸ *ἢ* = εἰδεμὴ, ἄλλως τὸ δὲ *μαίνεσθαι* ἐκ τοῦ *φασί*.— *προσποιοῦμαι* = οἴκε οποιοῦμαι.— *ὡς ἀναγκαῖον*, ἔνν. ὄν = μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι.— *οὐδένα ὄν τινα οὐχί* = πάντα.— *ἀμῶς γέ πως* = καθ' ἕνα οἰονδήποτε τρόπον.— *ἢ* (= ἄλλως) *μὴ εἶναι*: ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ *ἀναγκαῖον ὄν*.

Κεφ. ΙΓ'.

ἀποδέχονται, ἔνν. οἱ τε ἄλλοι καὶ Ἀθηναῖοι.— οὐ φύσει = οὐχὶ ἔμφυτον.— ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου = ἄνευ ἐξωτερικῆς ἐπενεργείας.— ἐξ ἐπιμελείας = με φροντίδας καὶ κόπους.— παραγίγνομαι = γίνομαι κτῆμα.— ἀλλήλους (ἀντικειμ. τοῦ ἡγοῦνται καὶ ὑποκμ. τοῦ ἔχειν) = οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους.— ἡ τύχη: ὁ Πρωταγόρας δέχεται μὲν σκοπιμότητα ἐν τῇ φύσει οὐχὶ ὅμως καὶ θείαν πρόνοιαν.— διδάσκω = μετρίως ἐλέγχω, σωφρονίζω.— οὐδείς κολάζει . . . ἵνα μὴ τοιοῦτοι ὦσι: ὁ Πρωτ. ἐνταῦθα (πρβλ. καὶ κατωτ. 324B) θεωρεῖ τὴν ποινὴν ὡς μέσον βελτιώσεως καὶ ἀποτροπῆς ἀπὸ τοῦ κακοῦ. Ἀνωτέρω δὲ (Κεφ. ΙΒ' 322E) διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ φονεύεται ὡς νόσος τῆς κοινωνίας ὁ μὴ δυνάμενος «αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν».— αἰσχροῦς = ἄσχημος.— μικρός = μικρόσωμος. Οἱ Ἕλληνες στενωῶς συνέδεον τὸ κάλλος μὲ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος.— ὥστε τι τούτων, δηλ. τοῦ θυμοῦσθαι, νουθετεῖν.— τὰ καλὰ = καλλονή, ὑγεία.— ἐπὶ τούτοις = διὰ ταῦτα.— ὦν, δηλ. κακῶν.— ὡς . . . οὔσης, ἔνν. αὐτῆς (δηλ. τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς).— δύναται = σημαίνει.— αὐτὸ = αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ (τὸ κολάζειν), ἄνευ ἄλλου τινός.— οἱ γε ἄνθρωποι: ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλα ὄντα, ὡς τὰ θηρία (πρβλ. κατωτ. ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον).— πρὸς τούτω τὸν νοῦν ἔχων = προσέχων (τὸν νοῦν) τούτω.— ἡδίκησεν, ἔνν. ὁ ἀδικῶν.— ὅστις μὴ = ἕκτος ἑάν τις.— ἀγένητον θείη = οὐ πραχθὲν (ἄπρακτον) ποιήσσει.— διανοεῖται = νομίζει, πιστεύει.— γοῦν = τοῦλάχιστον.— δόξαν = ἰδέαν, γνώμην.— τιμωροῦνται . . . κολάζονται: Ὁ Ἀριστοτέλης Ῥητορ. 10, 17 «διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἐνεκά ἐστιν, ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιούντος, ἵνα ἀποπληρωθῆ». Ὁ Πρωτ. ἀδιακρίτως ἔθηκε δύο φορὰς τὸ κολάζει καὶ ἅπαξ τὸ κολάζονται. Ὑποθέτει δὲ ὡς ὠμολογημένον ὅτι ὁ τιμωρῶν μετὰ λόγου δὲν σκοπεῖ εἰς ἐκδίκησιν, ἀλλ' εἰς διόρθωσιν τοῦ ἀμαρτήσαντος.—

—Καθορίσατε τὰ τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς Βουλῆς τῶν πεντακοσίων ἐν Ἀθήναις, ὡς καὶ τὰ εἰδικὰ καθήκοντα τῶν πρυτάνων ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ (βλ. εἰς Ἀρχαίαν Ἑλλην. Ἱστορίαν σχετικὰ ἄρθρα Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ (λ. Βουλῆ, Πρύτανις). Π. Δημοπού-

λον: Ὁ δημόσιος καὶ ἰδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων σ. 29 κ. ἐξ.).

—Θίγεται ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Περικλέους δι' ὅσων λέγει ὁ Σωκράτης περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ;

Κεφ. ΙΔ'.

δή, ἀντὶ δέ, διὰ τὸ προηγηθέν: ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται.— ἦν ἀπορεῖς, βλ. 319E.— οἱ ἀγαθοὶ = οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος πολιτικοί.— ἃ διδασκάλων ἔχεται = ὅσα ὑπόκεινται εἰς διδασκαλίαν.— ἀρετὴν, δηλ. τὴν πολιτικὴν τέχνην.— βελτίους ποιοῦσι ἔνν. ταύτην (αἰτ. ἀναφ.).— λόγον = ἀπόδειξιν (ἐξηγμένην μόνον ἐκ τῶν πραγμάτων).— (ἔστι) τι ἐν = μία ὠρισμένη ιδιότης.— ἐν τούτῳ = διὰ τούτου λύεται ἡ ἀπορία σου.— χαλκεία = χαλκευτική.— κερამεῖα = κερραμευτική.— τὸ ὅσιον εἶναι = ἡ ὀσιότης, εὐσέβεια.

καὶ συλλήβδην . . . ἀρετὴν=καὶ συλλήβδην προσαγορεύω αὐτὸ (ὑποκμ.) εἶναι ἐν (κατγρμ.), ἀνδρὸς ἀρετὴν (ἐπεξήγ.).— μετὰ τούτου, δηλ. τῆς ἀρετῆς.— οὕτω: ἐπαναλαμβάνει τὸ μετὰ τούτου.— μὴ, ἔνν. πράττειν.— ἦ= εἰδεμή.— τὸν μὴ μετέχοντα, ἔνν. τοῦ ἑνός, τῆς ἀρετῆς.— διδάσκειν (ἐκ τοῦ δεῖ) = σωφρονίζειν.— οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος=ἐνῶ δὲ ἐκ φύσεως αὐτὸ (δηλ. τὸ ἐν) εἶναι τοιοῦτον.— τοῦτο, δηλ. τὸ ἐν.— σκέπαι: κοινὴ ἀπόδοσις τῶν ὑποθ. προτ. εἴ ἔστι . . . εἰ οὕτω . . . εἰ διδάσκονται, τῶν ὁποίων ἐκάστη ἐπαναλαμβάνει τὴν προηγουμένην παρατηρητέα δὲ ἡ ἐν αὐταῖς ἐπαναφορά.— οἱ ἀγαθοὶ = οἱ πολιτικοί, ὡς ὁ Περικλῆς.— ὡς θαυμασίως γίνονται οἱ ἀγαθοὶ = πόσον παράξενοι τύποι ἀποδεικνύονται (ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ) οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες.— θεραπευτῶν=τὸ δυνάμενον νὰ τύχη καλλιέργειας, ἰδιαιτέρων φροντίδων καὶ περιποιήσεων.— ἄρα, εἴρων.— ἐφ' ὧν, χάριν ποικιλίας, ἵνα μὴ ἐπαναλάβῃ τὸ ἐφ' οἷς.— καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν ξυλλήβδην=καὶ διὰ νὰ εἶπω γενικῶς μὲ μίαν λέξιν.— ἀνατροπαὶ οἴκων=ἐξαφανισμοὶ οἰκογενειῶν. Ἀντιφῶν ὁ Ραμνούσιος καὶ ὁ Ἀρχεπτόλεμος κατηγορηθέντες διὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὀλιγαρχίας τῶν 400, κατεδικάσθησαν ὡς προδόται εἰς θάνατον, τὰ χρήματα ἐδημεύθησαν, αἱ οἰκίαι κατεσκάφησαν, δὲν ἐτάφησαν οὔτε ἐν Ἀθήναις, οὔτε ὅπου

ἤρχον οἱ Ἀθηναῖοι, ἐγένοντο ἄτιμοι αὐτοί τε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν, γνήσιοι καὶ νόθοι· ὁ δὲ τολμήσας νὰ κάμη τούτους ἐπιτίμους ἤθελε γίνεαι ἄτιμος.— *ταῦτα δ' ἄρα*· ὁ δὲ εἶναι ἐπανάληψις τοῦ ἐν τῇ ἀναφ. προτ. (*ἔφ' ὧν δέ*)· ὁ δὲ ἄρα κεῖται εἴρων. (=λοιπὸν κατὰ τὸν ἰδικόν σου παράξενον συλλογισμόν). — *οὔσθαι γε χρῆ*, ἐνν. αὐτοὺς διδάσκεισθαι ταῦτα τοὺς υἱεῖς. Ἀφοῦ τὰ ἤττον σπουδαῖα διδάσκουν τοὺς υἱοὺς των, πολὺ περισσότερον θὰ διδάσκουν τὰ μᾶλλον σπουδαῖα.

Κεφ. ΙΕ'.

ἀρξάμενοι, ἐνν. οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες.— *ἐπειδὴν θάτιον συνιῆ*=εὐ-
θὺς ὡς ἀρχίση νὰ ἐννοῆ.— *τροφὸς*=αὕτη ἦτο συνήθως δούλη ἢ
καὶ ἔμμισθος ἐλευθέρα. Αἱ *τροφοὶ* ἦσαν διτταί, α') ἢ *τίθη*, ἢ
ὁποῖα ἐθήλαζε τὸ παιδί καὶ β') ἢ *τιθήνη* ἢ *τροφός*, ἢ ὁποῖα μέ-
χρι τοῦ 6 ἢ 7 ἔτους ἀνέτρεφεν αὐτὸ παρέχουσα πᾶσαν περιποίη-
σιν.— *παιδαγωγός*: οὔτος, συνήθως δούλος, διεδέχετο τὴν τροφὸν
εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ παιδὸς μέχρι τοῦ 18 ἔτους τῆς ἡλι-
κίας του, περιποιούμενος, συμβουλευὼν, προφυλάττων ἀπὸ παν-
τὸς κακοῦ, τιμωρῶν αὐτόν, ἐνίοτε σκληρῶς, συνοδεύων εἰς τὸ σχο-
λεῖον καὶ παριστάμενος συχνὰ εἰς τὴν ἐν τῷ σχολείῳ διδασκα-
λίαν.— *διαμάχονται*=ἀμιλλῶνται, καταβάλλουν μεγάλας προσπα-
θείας.— *παρ' ἕκαστον* = εἰς ἕκαστον.— *ἐνδείκνυμαι* = ἐξηγῶ.— *τὸ
μὲν*=τοῦτο μὲν, ἐνν. ἐστί.— *ἐκὼν πείθηται*, ἐνν. *εὐ ἔχει*.— *ξύλον
διαστρεφόμενον* = στραβόξύλον.— *εὐθύνοσι*=ἰσιάζουν, σωφρο-
νίζουν.— *εἰς (οἴκου) διδασκάλων*=εἰς σχολεῖα. Ταῦτα ἦσαν ἰδι-
ωτικὰ ἰδρύματα, ἐντεῦθεν καὶ τὸ ῥῆμα *ἐντέλλονται* (Βλ. εἰκ. ὑπ'
ἀρ. 3).— *αὖ*: ἐτέθη διὰ τὸ προηγούμενον *ἐπειδὴν θάτιον συνιῆ
τις τὰ λεγόμενα*.— *γράμματα* = γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν.— *τὰ γε-
γραμμένα*, δηλ. τὰ βιβλία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν *φωνὴν (τὰ λε-
γόμενα)*.— *ὥσπερ τότε* (ἐνν. *συνίεσαν*) *τὴν φωνὴν* = ὅπως ἀκρι-
κῶς πρότερον (ἐν τῇ νηπιακῇ ἡλικίᾳ) κατενόουν τὴν διὰ στόμα-
τος διδασκαλίαν.— *παρατιθέασι*=τοποθετοῦν ἐμπρός.— *ποιητῶν*:
Συνήθως οἱ παῖδες εἰς τὰ σχολεῖα ἀνεγίνωσκον τὸν Ὅμηρον, τὸν
Ἡσίοδον, τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Θέογνιν.— *ἐκμανθάνω*=ἀποστη-
θίζω.— *νουθειήσεις* = παραινήσεις, διδάγματα.— *διέξοδοι* = διη-

γήματα. — *ἕτερα τοιαῦτα* = καθ' ὁμοίον ὡσαύτως τρόπον. — *κακουργῶ* = κάμνω κακόν, παρεκτρέπομαι. — *μελοποιῶν* = λυρικῶν. — *ἐντείνω* = 1) μετατρέπω πεζὸν λόγον εἰς ἔμμετρον 2) *μελοποιῶ*. — *εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐντείνοντες* = προσαρμύζοντες (τὰ ποιήματα) εἰς μουσικὴν κιθάρας. — *ῥυθμὸς* = πᾶσα ὁμαλῶς ἐπαναλαμβανομένη κίνησις· τάξις, μέτρον (ἐν τῷ βίῳ). — *ἄρμονία* = συμφωνία (ἤχων). — *οἰκειοῦσθαι* = νὰ ἐντυπώνωνται (νὰ συνηθίζουν αἱ ψυχὰι τῶν παίδων εἰς τοὺς ρυθμοὺς καὶ τὰς ἄρμονίας). — *εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμωστότεροι γιγνόμενοι* = συνηθίζοντες σὺν τῷ χρόνῳ περισσότερο εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ἄρμονίαν. — *εὐρυθμία* = συμμετρία. — *εὐαρμωστία* = συμφωνία, κανονικότης. — *πᾶς γὰρ ὁ βίος... δεῖται*: ἡ ἀπόφανσις αὕτη τοῦ Πρωτ., ἐρχομένη ὡς κατακλείς τῶν περὶ τῆς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς μορφώσεως τῶν παίδων λεχθέντων, ἐξυψώνει αὐτὸν πολὺ, διότι ἐμφανίζει αὐτὸν οὐχὶ ὡς ταπεινὸν ἔναντι ἀντιμισθίας διδάσκαλον, ἀλλ' ὡς παιδαγωγὸν καὶ ἔνθερον ὑποστηρικτὴν τῆς παιδείας. — *τοίνυν* = δὲ (μτβ.). — *βελτίω* = ὑγιᾶ. — *χρηστέ* = ὑγιής. — *πονηρία* = ἀσθένεια, καχεξία. — *οἱ μάλιστα δυνάμενοι* = οἱ ἔχοντες τὰ περισσότερα μέσα (*μάλιστα ποιοῦσι*). — *πρωϊαίτατα... τῆς ἡλικίας* = ἐνωρίτατα. — *ἀπαλλάττονται* = διακόπτουν τὰς σπουδὰς των. Ὁ Πρωτ. ἐνταῦθα λέγει ὅτι οἱ παῖδες ἄλλος κατ' ἄλλο ἔτος τῆς ἡλικίας ἤρχιζε νὰ φοιτᾷ εἰς τὸ σχολεῖον ὡς καὶ κατ' ἄλλο ἔτος διέκοπτε τὰς σπουδὰς. Τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἄλλοι μὲν συνίστων νὰ ἀρχίζῃ ἡ φοίτησις τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας, ἄλλοι τὸ ἕβδομον, ὁ δὲ Πλάτων τὸ δέκατον, διότι μόνον ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου δύνανται οἱ παῖδες νὰ ἐννοοῦν τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ ὑπομένουν τοὺς κόπους· μέχρι τοῦ δεκάτου δὲ νὰ ὑποβάλλωνται μόνον εἰς σωματικὰς ἀσκήσεις.

αὐτοὶ ἐφ' αὐτῶν = μόνοι των. — *εἰκῆ* = ἀσκόπως. — *ἀτεχνῶς ὡσπερ* = ἀπαράλλακτα ὅπως. — *γραμματιστῆς* = γραματοδιδάσκαλος, ὁ διδάσκων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. — *ὑπογράφω γραμμὰς* = χαρακῶνω, ἵνα τὰ γράμματα ἀκολουθοῦν τὴν διεύθυνσιν τῶν γραμμῶν. — *γραμματεῖον* = τὸ πινακίδιον (ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραφον), ἡ πλάκα. — *ὑφήγησις* = ὁδηγία, κατεύθυνσις. — *ὑπογράψασα* = χαράξασα, ἀναγράψασα ὡς ὁδηγὸν τοῦ βίου. — *εὐρήματα*, παρὰθεσις εἰς τὸ νόμον. — *ἐκτὸς βαίνει τούτων* = παραβαίνει τούτους. — *εὐθύναι* (καὶ *εὐθυναί*) = 1) ἡ λογοδοσία τῶν ἀρχόντων,

τὴν ὁποῖαν ἔδιδον μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀρχῆς αὐτῶν· 2) ἡ ἐπιβαλομένη ποινὴ ἐν περιπτώσει ἐνοχῆς τῶν ἀρχόντων.— *ὡς εὐθυνοῦσης τῆς δίκης* = διότι ἡ τιμωρία ποιεῖ τὸ διάστροφον εὐθύ, τὸν παρεκτραπέντα φέρει εἰς τὴν εὐθειαν ὁδόν.

Κεφ. ΙΣΤ'.

γὰρ, βεβαιωτ.— *οὐδὲν θαυμαστόν*, ἔνν. ὡς ὑποκμ. *τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὺς υἱεῖς φαύλους γίνεσθαι*.— *ἐν τοῖς ἔμπροσθεν*, βλ. 323Α καὶ 324Δ.— *ιδιωτεύω* (μετὰ γεν.)=εἶμαι ἰδιώτης, ἄπειρος.— *εἰ γὰρ δὴ* = διότι ἐὰν πράγματι.— *δ λέγω*, δηλ. ὅτι οὐδὲν θαυμαστόν.— *ἐνθυμοῦμαι* = ἔχω τι ἐν θυμῷ, συλλογίζομαι.— *προελόμενος ἄλλο οἷον* = λαμβάνων ὡς παράδειγμα ἐν ἄλλο οἷονδῆποτε.— *εἰ μὴ οἷόν τ' ἦν*: ἡ ὑπόθ. διακοπεῖσα διὰ τοῦ *λυσιτελεῖ γὰρ*, ἐπαναλαμβάνεται διὰ τοῦ *εἰ οὖν οὖν* καὶ ἔχει ὡς ἀπόδ. τὸ *οἷε ἄν τι . . . γίνεσθαι*.— *εἰ μὴ πάντες* = ἔκτος ἐὰν πάντες.— *ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος* (ἔνν. αὐλητῆς εἶναι) = ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών του.— *καὶ μὴ ἐφθώνει τούτου* = καὶ ἂν δὲν ἀπέκρυπτεν ἀπὸ φθόνου τοῦτο (τὸ αὐλεῖν).— *ἡ ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ* = ἡ δ. καὶ ἀ. τὰς ὁποίας ἀσκοῦμεν ἀμοιβαίως.— *ἀφθονία*, τὸ ἀντίθετον τοῦ *φθονεῖν*.— *προθυμία καὶ ἀφθονία* = ἄνευ φθόνου (ἀνιδιοτελής) προθυμία.— *οἷε ἄν τι . . . μᾶλλον* = οἷε ἄν μᾶλλον τι· τὸ τι μετριάζει τὴν ἔννοιαν τοῦ μᾶλλον.— *εὐφρέστατος*, δηλ. εἰς τὴν αὐλητικὴν.— *ἀκλεῆς* καὶ κατωτ. *φαῦλος* = ἄσημος, ἀφανής.— *αὐξάνομαι* = προάγομαι.— *ἀλλ' οὖν γε* = ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει τοῦλάχιστον (θὰ ἦσαν αὐληταί). *οὕτως*, δηλ. ὅπως καὶ ἐν τῇ πόλει τῶν αὐλητῶν.— *ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις* (ἐν διὰ δυοῖν) = ἐν μέσῳ πεπολιτισμένων ἀνθρώπων.— *δίκαιον αὐτὸν εἶναι* = ὅτι εἶναι δίκαιος.— *δημιουργός* = 1) ὁ μετερχόμενος ἔργον ὠφέλιμον εἰς τὸν λαόν, δημόσιος (ιατρός, μάντις κλπ.)· 2) τεχνίτης· 3) διδάσκαλος.— *τοῦ πράγματος*, δηλ. τῆς δικαιοσύνης, τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς.— *κρίνομαι* = συγκρίνομαι.— *διὰ παντός* = εἰς πάσας τὰς περιστάσεις.— *ἀλλ' εἶεν* = ἀλλ' οἱ εἶεν.— *οἱοί περ*, ἔνν. *ἦσαν ἐκεῖνοι*.— *Φερεκράτης*, κωμικὸς ποιητῆς, διδάξας τοὺς Ἀργίους (420 π.Χ.), ἐν οἷς ἔσκωπτε τὴν τότε ῥοπήν πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὸν φυσικὸν βίον.— *Δήναιον* = 1) ἱερὸν

τοῦ Διονύσου· 2) ὁ χῶρος, ὅπου ἐωρτάζοντο τὰ *Δήνια* (Διονύσια), κατὰ τὰ ὅποια ἐτελοῦντο δραματικοὶ ἀγῶνες.— *μισάνθρωποι* = πολιτισμένοι ἄνθρωποι, ἀηδιάσαντες ὅμως τὸν ἀνθρώπινον πολιτισμόν, διὰ τὰς ἀδικίας τῶν ἀνθρώπων, ὅπως Τίμων ὁ μισάνθρωπος. Ἐκ τοιούτων ἀπετελεῖτο ὁ χορὸς τῶν Ἀγρίων τοῦ Φερεκράτους.— *σφόδρα . . . ἀγαπήσαις ἄν* = ἤθελες μείνει πολὺ εὐχαριστημένος.— *γενόμενος* = εὐρεθείς.— *Εὐρύβατος*: ἦτο Ἐφέσιος, ἐστάλη δὲ εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τοῦ Κροίσου μὲ πολλὰ χρήματα, ἵνα στρατολογήσῃ ξενικὸν διὰ τὸν κατὰ τοῦ Κύρου πόλεμον· ἀλλὰ λαβὼν τὰ χρήματα ἀπῆλθε πρὸς Κῦρον καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν τὰ σχέδια τοῦ κυρίου του. Ἐκ τούτου ἐγένετο περιβόητος καὶ πᾶς φαῦλος ἐκαλεῖτο Εὐρύβατος. Ὁ δὲ Φρυνώνδας ἦτο Ἀθηναῖος διαβόητος διὰ τὴν ἀχρεϊότητά του. Ἀμφότεροι ἦσαν παροϊμώδεις διὰ τὴν ὑπερβολικὴν των φαυλότητα.

τρυφῶ = 1) ἀπόνως καὶ ἀνέτως ζῶ· 2) εἶμαι ἰδιότροπος, (ἀπὸ τὴν πολλὴν τρυφήν)· 3) μεμψιμοιρῶ.— *οὐδὲ γ' ἄν*, ἐνν. *εἰς φανείη*.— *ἡμῖν*, δοτ. ἠθική.— *οἶος τ' ἦν*, ἐνν. *τούτους διδάσκειν*.— *ὄντες ὁμότεχνοι*, ἡ μτχ. ὑποθ.— *τούτους ἔτι . . . = τούτους τίς ἄν διδάξειεν ἔτι* = τίς εἰσέτι δύναται νὰ διδάξῃ (ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων του)· ἡ ἐρώτ. αὕτη ἐπαναλαμβάνει τὸ *τίς ἄν ἡμῖν διδάξειε*, δίδει δὲ εἰς αὐτὴν μόνος του τὴν ἀπόκρισιν διὰ τοῦ *οὐ ῥάδιον . . . = τούτων*, δηλ. τῶν υἱῶν τῶν χειροτεχνῶν.— *παντάπασι*: δύναται νὰ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸ ἀπειρων καὶ εἰς τὸ ῥάδιον.— *οὕτω δέ*, εἶναι ἀπόδοσις τοῦ προηγουμένου εἴθ' ὥσπερ, συμπληροῦται δὲ διὰ τοῦ *οὐ ῥάδιον εἶναι διδάσκαλον φανῆναι*.— *κἂν εἰ . . . = καὶ εἰ ἔστι τις ὅστις ὀλίγον διαφέρει ἡμῶν . . . ἀγαπητὸν ἄν* (ἐνν. *εἴη*) = *καὶ ἔάν τις* ὑπάρχῃ, ὅστις ὀλίγον ὑπερτερεῖ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ βελτιώσῃ τοὺς ἄλλους εἰς ἀρετὴν, πρέπει νὰ μένωμεν εὐχαριστημένοι.— *ἄν . . . ὀνῆσαι*, τοῦ ῥ. *ὀνήμι* = ὠφελῶ.— *καὶ ἀξίως*, συνδέεται πρὸς τὸ *διαφερόντως*.— *καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι*: ὁ *καὶ* ἐπιδοτικός. Ταῦτα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους σοφιστάς, οἱ ὅποιοι παρεπονοῦντο διὰ τὴν ἀπροθυμίαν τῶν μαθητῶν των εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν διδάκτρων (πρβλ. Γοργ. 519Γ).— *τοιούτον πεποίημαι* = ἔτσι ἔχω κανονίσει.— *ἀποδέδωκεν* = πληρῶνει ἀμέσως.— *κατέθηκε*, γνωμ. ἄορ.— *ἐπει* = π.χ.— *πρὸς τὸν πατέρα* = ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν πα-

τέρα.— *δημιουργῶν*, ἔνν. υἱεῖς οὐδέν εἰσι πρὸς τοὺς πατέρας (οἱ-
τινες ἦσαν παρόντες).

— *Ποῖος ἀναχρονισμὸς ὑπάρχει εἰς τὴν μαρτυρίαν περὶ τοῦ χρόνου
τῆς διδασκαλίας τῶν «Ἀγροίων» ἐν σχέσει μὲ τὸν χρόνον τῆς συνθέ-
σεως τοῦ διαλόγου.*

— *Ἐκτιμήσατε τὴν εὐστοχίαν τῶν παραδειγμάτων διὰ τῶν ὁποίων
ὁ σοφιστὴς ὑποστηρίζει τὴν γνώμην του.*

Κεφ. ΙΖ'.

τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἐπιδειξάμενος—ἀφοῦ ἔκαμε τόσον μακρὰν
καὶ τόσον λαμπρὰν ἐπίδειξιν.— *κεκηλημένος* = (βλ. 315 Α, κεφ.
Ζ').— *ὡς ἐροῦντά τι*—μὲ τὴν προσδοκίαν ὅτι θὰ εἴπη τι.— *μόγισ
πως* = μὲ πολλὴν δυσκολίαν.— *ὡσπερὲ ἐμαυτὸν συναείρας* =
τρόπον τινὰ συνελθῶν εἰς ἑμαυτόν.— *πολλοῦ ποιοῦμαι* = θεωρῶ
μέγα κέρδος.— *ἐπιμέλεια* = παιδευσίς, ἀγωγή.— *ἦ, δοτ. ὄργ.*—
ἐπεκδιδάσκω = ἐπεξηγῶ πρὸς τοῦτοίς ἢ ἐπὶ σημ. προσθήκην, ἢ
δὲ ἐκ τελείως.— *καὶ γάρ, αἰτιολ. τὸ ὁραδίως*, ὁ δὲ *καὶ* εἰς τὸ
ὄψοῦν.— *συγγίγνομαι* = συζητῶ.— *δημηγόρος* = πολιτικὸς ρή-
τωρ.— *οὐκ ἔχουσιν οὔτε ἀπ. οὔτε ἐρέσθαι* = *οὐκ ἐπίστανται
διαλέγεσθαι*.— *ἐὰν . . . ἐπερωτήση* = ἐὰν καὶ μικρὰν τινα ἐπεξη-
γησιν ζητήση ἐπὶ τῶν ρηθέντων.— *χαλκεῖα* (καὶ ὀρθότ. χαλκία) =
χάλκινα σκεύη.— *μακρὸν ἤχεῖ καὶ ἀποτείνει* = ἀποδίδουν μακρὸν
καὶ παρατεταμένον ἤχον.— Παροιμιῶδες ἦτο τὸ Δωδωναῖον χαλ-
κίον (=χάλκινος λέβης, τοῦ ὁποίου ὁ ἤχος ἠρμηνεύετο ὡς φωνὴ
τοῦ Διός)· τοῦτο κρουόμενον ἐλαφρῶς ἠδύνατο νὰ ἤχη ὀλόκληρον
ἡμέραν.— *κατατείνω δόλιχον τοῦ λόγου* = παρατείνω τὸν λόγον
εἰς μακρότατον μῆκος.— *ἱκανὸς μὲν . . . ἱκανὸς δέ*: διὰ τῆς ἐπα-
ναφορᾶς ἐξαίρονται αἱ δύο ἱκανότητες τοῦ σοφιστοῦ.— *ἄ, δηλ. αἱ
δύο ἱκανότητες, τὰ δύο χαρίσματα.*— *σμιχροῦ τινος . . . ἔχειν* =
ὀλίγον τι ἀκόμη μοῦ χρειάζεται διὰ νὰ ἔχω πάντα (=νὰ εἶμαι
ἱκανοποιημένος καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν).— *εἶπερ ἄλλω τω* = ὑπὲρ
πάντα ἄλλον.— *ἀποπληρῶ* = ἀπογεμίζω.— *ὄ δ' ἐθαύμασα . . .
ἀποπλήρωσον* = τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον μὲ ἀπορίαν παρετήρησα εἰς
τὸν λόγον σου, τοῦτο εἰς τὴν ψυχὴν μου συμπλήρωσον (κάμε

πλήρης καὶ τέλειον).— *πολλαχού*: βλ. 323 Α καὶ Ε καὶ 325 Ε.— *ἀρετή*, ἔπεξ. *τοῦ ἐν τι*.— *ἄ... ἔλεγον*, δηλ. δικαιοσύνη, σωφροσύνη, ὁσιότης.

—*Ποίας διαφορὰς ἀναγνωρίζετε μεταξὺ τῶν τελευταίων ἐρωτήσεων τοῦ Σωκράτους καὶ τῆς δημηγορικῆς ἀποδείξεως, τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν ὁ Πρωταγόρας;*

Κεφ. ΙΗ'.

Ἄλλά: ἐντεῦθεν ἄρχεται ἡ φιλοσοφικὴ συζήτησις περὶ τῆς οὐσίας τῆς ἀρετῆς.— *ἀλλ' ἢ* (πάντοτε μὲ ἀρνητ. ἔκφρασις) = παρὰ. Τὰ μόρια τοῦ προσώπου διαφέρουν ποιοτικῶς, τὰ δὲ τοῦ χρυσοῦ ποσοτικῶς.— *ἄλλο... ἄλλο*: ἐπὶ τῶν μετοχῆς καὶ μεταλήψεως σημαντικῶν ῥημάτων τὸ μέρος, κατὰ τὸ ὅποιον μετέχομέν τινος, τίθεται κατ' αἰτ.— *καὶ δίκαιοι αὖ* = καὶ ἄλλοι πάλιν δίκαιοι.— *ἔστι γὰρ οὖν...* (ὁ γὰρ βεβαιωτικός, ὁ δὲ οὖν δηλοῖ συμπέρασμα ἐξαγόμενον ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πρωτ.) = λοιπὸν ἀλήθεια καὶ ταῦτα (ἀφοῦ τὰ ἠριθμησε), δηλ. ἡ σοφία καὶ ἡ ἀνδρεία, εἶναι μόρια ἀρετῆς;— *ἄλλο* = τὸ μὲν ἄλλο.— *δύναμιν* = λειτουργίαν, ἐνέργειαν.— *οὐκ ἔστιν*: δὲν συνδέεται ὡς ἔπεξ. τοῦ ὡσπερ τὰ τοῦ πρ. — *οὐδὲν* (δηλ. μόριον τοῦ προσώπου) *ἔστι (τοιούτιον) οἶον*.— *ἢ δῆλα δῆ* (ἐνν. *ἔστιν*) *δι* = ἢ εἶναι αὐτονόητον ὅτι. Ὅ *ἢ* εἶναι ἐπανορθωτικός.— *εἶπερ τῷ παραδείγματι ἔοικεν* = ἐὰν ἡ ἀμοιβαία σχέσις τῶν μορίων τῆς ἀρετῆς ὁμοιάζει πρὸς τὸ παράδειγμα (τοῦ προσώπου καὶ τῶν μορίων αὐτοῦ).— *οὐδὲν ἄρα...* = οὐδὲν ἄλλο ἄρα τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων πλὴν τῆς ἐπιστήμης ἐστὶ τοιούτων οἶον ἐπιστήμη (= σοφία).— *οὐκ ἔφη (= ἔφη οὐκ εἶναι)* = ὄχι, εἶπε.— *δοκεῖ*, ἐνν. πρᾶγμα τι εἶναι.— *τί οὖν*, ἐνν. *δοκεῖ σοι*;— *αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστι*; = εἶναι αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ δεικνύει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δηλ. δίκαιον (ἢ ἀφηρημένη ἔννοια τῆς δικαιοσύνης καὶ ὄχι ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ἀντικείμενα εἰς τὰ ὅποια ἀναφέρεται ὡς ἰδιότης);— *οἶον δίκαιον εἶναι = ὥστε δ. εἶναι*.— *εὐφημῶ* = 1) λέγω καλὰ, αἴσια λόγια· 2) σιωπῶ. Εἰς τὰς ἱεροτελεστίας, ἵνα ἀποβοῦν αὐταὶ αἰσίως, ἦτο ἀνάγκη νὰ λέγουν λέξεις εὐοίωνους· ἐπειδὴ ὅμως ἦτο δυνατόν νὰ εἴπη τις ἀκουσίως δυσοίωνόν τινα

λέξιν, προτιμότερα ἦτο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εὐλαβῆς σιγῆ· ἐν-
τεῦθεν ἢ β' σημασία τοῦ ῥήματος.— *σκολῆ*—δυσκόλως.— *ἄλλο τι*,
ὑποκμ. *δοσιον*, κτηρμ.

Κεφ. ΙΘ'.

εἰ οὖν εἴποι, ἢ ἀπόδ. *εἴποιμ' ἂν ἔγαγε*.— *εἶναι ἔχοντα* =
ἔχειν.— *οὕτως . . . ὡς* = οὕτως ὥστε.— *λόγος* = γνώμη.— *ἄδικον*
ἄρα : κατ' ἀναγκαίαν λογικὴν συνέπειαν.— *τὸ δὲ*—ἡ δικαιοσύνη.—
ὑπὲρ ἔμαντοῦ—ἐξ ὀνόματός μου.— *ἦτοι . . . ἦ*—ἦ . . . ἦ.— *δικαιο-*
της : ἐλέχθη κατὰ τὸ ὀσιότης, εἶναι δὲ σπάνιος τύπος.— *ὅ,τι ὁμοι-*
όταιον : τὸ *ὅ,τι* ἐπιτακτικόν.— *εἰ διακωλύεις* (πλ. ἐρώτ.)—ἐὰν μοῦ
ἄρνεῖσαι τὸ δίκαιαμα νὰ ἀποκριθῶ καὶ ἐξ ὀνόματός σου.— *συν-*
χωρῶ—ὁμολογῶ.— *ἐν αὐτῷ*—εἰς τὴν σχέσιν δικαίου καὶ ὀσίου.—
διαφέρει = ἐνδιαφέρει.— *μὴ μοι*, ἐνν. *λέγε τοῦτο*.— *τὸ εἰ βούλει . . .*
εἴ σοι δοκεῖ : αἱ δύο ὑποθέσεις διὰ τοῦ ἄρθρου γίνονται οὐσια-
στικά καὶ εἶναι ὑποκμ. τοῦ *ἐλέγχεσθαι*.— *ἐμέ τε καὶ σέ*, ἐνν.
ἐλέγχεσθαι—νὰ ἐλέγχωνται αἱ προσωπικαὶ πεποιοθήσεις ἐμοῦ καὶ
σοῦ (καὶ ὄχι ὑποθέσεις καὶ ἄοριστία).— *τὸ δ' ἐμέ . . . λέγω . . .*
εἴ τις . . . αὐτοῦ—μέ τὸ ἐγὼ δὲ καὶ μέ τὸ σὺ τοῦτο ἐννοῶ, ἐὰν δηλ.
ἀποκλείσωμεν (ἀπὸ αὐτὸ) ἀπὸ τὴν συζήτησιν τὸ ἐὰν (τὴν ὑπό-
θεσιν καὶ ἄοριστίαν).— *οἰόμενος . . . ἐλέγχεσθαι* = διότι φρονῶ
ὅτι μόνον οὕτω δύναται ἄριστα τὸ ζήτημα νὰ ἐξετασθῆ.— *μέν-*
τοι—βεβαίως, πράγματι.— *προσέοικε*—ὁμοιάζει.— *ἀμῆ γέ πη*—
καθ' ἓνα οἰονδήποτε τρόπον (βλ. καὶ 323Γ).— *ἔστιν ὅπη*—κατὰ
τινα σχέσιν.— *ἐναντιώτατα ἀλλήλοις* : Ὁ Πρωτ. ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν
διδασκαλίαν τοῦ Ἡρακλείτου περὶ τῆς σχετικότητος τῶν ἀντιθέ-
σεων: Τὰ ψυχρὰ θέρεται, θερμὸν ψύχεται, ὑγρὸν αὐαίνεται, καρ-
φαλέον νοτίζεται· καὶ πάλιν: Ταῦτὸ τ' ἔστι ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ
τὸ ἐργηγορὲς καὶ τὸ καθεῦδον καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ με-
ταπεσόντα ἐκεῖνά ἐστι κάκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα τάδε.— *τότε*
ἔφαμεν, βλ. 330Α καὶ Β.— *τὰ τοῦ προσώπου*, παράθεσις εἰς τὸ
ἄ.— *κἂν ταῦτα ἐλέγχῃς*—καὶ ταῦτα (τὰ τοῦ προσώπου μόρια)
δύνασαι νὰ ἀποδείξης.— *κἂν πάνυ μικρὸν ἔχη τὸ ὁμοῖον*, ἐνν.
ὡς ὑποκμ. *τὰ ὁμοῖόν τι ἔχοντα*—καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἀκόμη
κατὰ τὴν ὁποῖαν ἢ μεταξὺ των ὁμοιότης εἶναι ἐλαχίστη.— *ἦ γάρ*—

ἀλήθεια λοιπόν.— σοι = κατὰ τὴν κρίσιν σου.— οὐ πάνυ οὕτως, ἔνν. δοκεῖ μοι ἔχειν=δὲν νομίζω ὅτι τόσοσ ὀλίγον ὁμοιάζουν (ὅσον τὸ λευκὸν πρὸς τὸ μέλαν).— οὐ μέντοι αὖ (ἔνν. ἔχει) οὐδὲ ὡς... =ἀλλ' ὄχι καὶ πάλιν τόσοσ πολύ, ὡς...— δυσχερῶς ἔχειν=ὅτι δυσαρρεστῆσαι, στενοχωρεῖσαι.— ἐπισκεπώμεθα: ὁ Σω. βλέπων ὅτι ὁ σοφιστὴς στενοχωρεῖται καταλείπει τὴν προκειμένην συζήτησιν καὶ προβαίνει εἰς τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία ταὔτιζονται.

—² Ἀναγνωρίσατε τὸ εἶδος καὶ τὸ σχῆμα τῶν συλλογισμῶν τούτων.

—Προσέξατε τὸ εὐφρὲς σόφισμα τοῦ Σωκράτους χρησιμοποιοῦντος τὸ κατηγορούμενον τῆς ἐλάσσονος δίκαιον ὡς οὐσιαστικόν, ἐνῶ ὁ Πρωταγόρας τὸ μετεχειρίσθη ὡς ἐπίθετον, ἐννοῶν ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι δίκαιον (πρᾶγμα).

Κεφ. Κ'.

σωφρονῶ=ἐνεργῶ μὲ νοημοσύνην, σύνεσιν.— πράττοντες, μτχ. τροπική.— τοῦναντίον = ἀφρόνως πράττειν.— σωφροσύνη, δοτ. αἰτίου.— ὡσαύτως: ἐν ταῦθα ἐκ τῶν μερικῶν ἀνυψοῦται εἰς τὰ γενικά κατὰ τὴν ἐπαγωγικὴν μέθοδον.— ἀναλογισώμεθα = ἄς ἀνακεφαλαιώσωμεν.— τῷ σωφρόνως πραττομένῳ, δοτ. συγκριτική.— πράττοι τ' ἄν: τὸ πρᾶγμα εἶναι ὅλως βέβαιον, ἀλλὰ μεταχειρίζεται εὐκτικὴν πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν.— λύω= ἀναίρω, ἀνακαλῶ.— τῶν λόγων = τῶν (δύο) ἰσχυρισμῶν.— τὸ ἐν ἐνὶ... εἶναι (βραχυλ.=τοῦτον τὸν λόγον, ἐνῶ ἐλέγετο ἐν ἐνὶ... εἶναι.— πρὸς τῷ ἔτερον εἶναι=ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι διάφορον (ἡ σοφία τῆς σωφροσύνης).— αὐτὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν = αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτῶν.— οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται = εὐρίσκονται εἰς πολὺ μεγάλην παραφωνίαν.— συνάδω = συμβιβάζομαι.— συναρμότιω = εὐρίσκομαι ἐν ἀρμονίᾳ.— ὄντι, ἀντὶ οὔση: ἡ μτχ. συνεφώνησε πρὸς τῷ ἐνὶ καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ ἀφροσύνη.— διασκοπῶ=διερευνῶ.— στι ἀδικεῖ = ἐφ' ὅσον διαπράττει ἀδικίαν.— ἐπει = μολονότι.— διαλέχθητι πρὸς τοῦτον τὸν λόγον = στρέψον τὴν συζήτησιν πρὸς τοῦτον τὸν ἰσχυρισμὸν (γνώμη).— οὐδὲν μοι διαφέρει = οὐδὲ ὅλως μὲ ἐνδιαφέρει (τὸ πρόσωπον, ἀλλ' ἡ οὐσία τῆς

συζητήσεως).— *ἐὰν μόνον* = ἀρκεῖ μόνον νά.— *ταῦτα*, δηλ. ἃ οἱ πολλοὶ φασί.— *τὸν λόγον . . . ἐξετάζω* = προτίθεμαι (ἐνδιαφέρομαι) νὰ διερευνήσω τὰ λεγόμενα (τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος).— *ἐξετάζεσθαι* = νὰ ὑποβαλλώμεθα εἰς ἔλεγχον.— *ἐκαλλωπίεζο* = ἔκαμνε μορφασμούς (πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συζητήσεως).— *λόγος δυσχερῆς* = ζήτημα ἀνιαρὸν καὶ δυσάρεστον.

— *Ποίου εἶδους εἶναι τὰ σοφίσματα τοῦ Σωκράτους;*

— *Κατὰ τίνα μέθοδον προχωρεῖ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς διὰ νὰ περιπλέξῃ τὸν ἀντίπαλον;*

— *Διατυπώσατέ τινας τῶν συλλογισμῶν τούτων.*

— *Εἰς ποῖον νόμον τῆς Λογικῆς ὑπάγεται ὁ λόγος: «ἐν ἐνὶ μόνον ἐναντίον ἐστί»;*

Κεφ. ΚΑ΄.

ἔστω: διὰ τούτου ὁ σοφιστὴς δὲν ἀποκηρύττει τὴν ἐν 333Γ γνώμην του, ἀλλὰ θέλει νὰ ἀκούσῃ τὸν Σω. ἀνασκευάζοντα τὴν γνώμην τῶν πολλῶν.— *οὐ ἀδικοῦσι* = βλ. 333B *οὐ ἀδικεῖ*.— *φρονῶ* = ἔχω τὸ λογικόν μου, σκέπτομαι.— *βουλεύομαι* = διανοοῦμαι, σκέπτομαι, ἀποφασίζω.— *πότερον*, (ἐνν. *εὖ βουλεύονται*), *εἰ εὖ πράττουσι . . . κακῶς*; = ποῖον ἐκ τῶν δύο, σκέπτονται ὀρθῶς, ἐὰν εὐτυχοῦν ἀδικοῦντες ἢ ἐὰν δυστυχοῦν;— *τραχύνομαι* = ἐκτραχύνομαι, ἀγριεύω.— *ἀγωνιῶ* (ἐφετ.) = ἐπιθυμῶ νὰ ἀγωνισθῶ.— *παραιτάχθαι* = ὅτι ἔλαβε στάσιν ἐτοιμοπολέμου καὶ ἐφ' ὄπλου λόγην πολεμιστοῦ.— *εὐλαβοῦμενος* = μὲ προσοχὴν καὶ διάκρισιν.— *λέγεις*, ἐνν. ἀγαθὰ εἶναι.— *καὶ τὰ τοιαῦτα*, δηλ. ἃ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα· ὁ *καὶ* εἶναι ἐπιδοτικός.— *πολλά*, ἐνν. ἀγαθὰ.— *ἵπποις δέ*, ἐνν. ὠφέλιμα.— *ἀγαθὰ* = ὠφέλιμα.— *βλάσται* = βλαστοί.— *πτύρθος* = τρυφερὸς βλαστός.— *ἀρωγὸν* = ὠφέλιμον.— *παντοδαπὸν* = παντοειδές.— *ἐνιαῦθα* = εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν, δηλ. εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἐλαίου ἐν τῷ σώματι τοῦ ἀνθρώπου.— *ἀλλ' ἢ* = βλ. 329Δ.— *οἷς*, ἔλξης.— *μέλλει*, δηλ. ὁ ἀσθενῶν.— *ἄσον* = τοσοῦτον μόνον ὥστε.— *τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι* = νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἀηδίαν (τὴν προκαλουμένην εἰς τὴν ὄσφρησιν).— *ἄψον* = προσφάγιον.

Κεφ. ΚΒ'.

ἀναθορυβῶ = κάμνω θόρυβον ἐπιδοκιμασίας, ἐπιδοκιμάζω· ἀντίθ. *καταθορυβῶ*.— *ὑπόκωφος* = ὀλίγον κωφός.— *μείζον* = δυνατώτερα.— *πῶς βραχεία ἀποκρίνεσθαι*; = ποίον εἶδους βραχείας ἀποκρίσεις ἔχεις τὴν ἀξίωσιν νὰ κάμνω;— *ἀλλ'*, ἔνν. ἀποκρίνωμαι.— *γοῦν* = *γε* = τῶ ὄντι.— *ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν* = ὥστε νὰ μὴ διακοπῇ ποτὲ ἢ συζήτησις.— *μακρὰ λέγειν... καὶ αὐτὴν βραχεία*: οἱ σοφισταὶ ἰσχυρίζοντο ὅτι περὶ τῶν αὐτῶν ἠδύναντο νὰ εἴπουν καὶ διὰ βραχυτάτων καὶ διὰ μακροτάτων.— *εἰς ἀγῶνα λόγον ἀφικνοῦμαι* = ἀγωνίζομαι (τινι) συζητῶν.— *(εἰ) οὕτω διελγόμεν*, ἐπεξήγησις τοῦ *εἰ τοῦτο ἐποίουν*.— *οὐδ' ἂν ἐγένετο...* = καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Πρωτ. δὲν θὰ εἶχε διαφημισθῆ μετὰ τῶν Ἑλλ. Ὁ Πρωτ. νομίζει ὅτι ὁ ἀγὼν τῶν λόγων οὐδένα εὐγενέστερον σκοπὸν ἔχει ἢ τὴν ἀπόκτησιν δόξης.— *οὐκ ἤρρεσεν... ταῖς ἀποκρίσεσι* = δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὰς ἀποκρίσεις.— *ἐν ταῖς συνουσίαις* = εἰς τὰς συζητήσεις τοῦ συνεδρίου.— *τὰ μακρὰ ἀδύνατος* = δὲν δύναμαι νὰ παρακολουθῶ τὰς μακρολογίας.— *ἐπεὶ* = βλ. 333Γ.— *καὶ ταῦτ'*, δηλ. τοὺς μακροὺς λόγους.— *τριβῶν* = τριμμένο καὶ παλαιὸ κοντὸ ἐπανωφόρι. Τοιοῦτον ἐφόρουσιν οἱ πτωχοί, οἱ Σπαρτιαῖται, οἱ Λακωνίζοντες καὶ ἀπὸ τοῦ Σω. οἱ αὐστηρότερον βίον ἄγοντες φιλόσοφοι, οἱ κυνικοὶ καὶ στωϊκοί.— *οὐχ ὁμοίως ἔσονται* = δὲν θὰ ἔχουν τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον.— *ὡς*, αἰτιολ.— *φιλοσοφία* = φιλομάθεια.— *Κρίσων*, ἐξ ἡμέρας τῆς Σικελίας, νικήσας στάδιον ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ 448, 444 καὶ 440.— *δολιχοδρόμος* = ὁ δρομεὺς ὁ δωδεκάκις διατρέχων τὸ στάδιον.— *ἡμεροδρόμος* = ταχυδρόμος.— *διαθέω* = δρόμῳ ἀγωνίζομαι.— *σοῦ*, β'. ὄρ. συγκρ.— *ἐν τῷ αὐτῷ* = εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν, συγχρόνως.— *συγκαθεῖναι*, τοῦ *συγκαθίημι* = χαλαρώνω τὸ βῆμα.— *αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα* = εἰς αὐτὰς μόνας τὰς ἐρωτήσεις.— *τίς ὁ τῆς ἔσται τῶν διαλόγων*; ποῖον θὰ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν διαλόγων; (ὅταν δηλ. ἀπεραντολογοῦν). *χωρὶς... εἶναι* = ὅτι εἶναι διάφορα πράγματα.— *δημηγορεῖν* = μακρὰ λέγειν.— *ἀλλ' ὁρᾷς* = ἀλλὰ καὶ μόνος σου βλέπεις τὸ δίκαιον.

— Ἀναγνωρίσατε τὸ ἦθος τῶν διαφορῶν προσώπων ἐν τῷ κεφ. τούτῳ.

Κεφ. ΚΓ'.

μὴ μετεῖναι οἱ μακρ. = ὅτι δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ μακρολογῇ.— *παραχωρεῖ* = ὑποχωρεῖ (εἰς τὸν Πρωταγόραν, ὡς πρὸς τὴν μακρολογίαν).— *τοῦ οἶός τ' εἶναι διαλέγεσθαι* (= ἐν τῇ ἰκανότητι τοῦ...) *καὶ τοῦ ἐπίσσιασθαι* (= ἐν τῇ δεξιότητι τοῦ...).— *λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι* = νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ δέχεται ἀπάντησιν.— *φαυλότερος* = ἀδεξιώτερος.— *ἀντιποιεῖται* (δηλ. τοῦ διαλέγεσθαι) = ἀμιλλᾶται.— *ἐκκρούων τοὺς λόγους* = ἀποφεύγων (δ. ἀ μακροῦ λόγου) τὸ θέμα τῆς συζητήσεως.— *ἐπεὶ* = διότι.— *οὐχ οὐ* = οὐ (ἐνν. λέγω) ὅτι = ἂν καί.— *ἐπιεικέστερα λέγειν* = ὅτι ἀπαιτεῖ δικαιότερα.— *πρὸς Πρωτ. εἶναι* = ὅτι εὐνοεῖ τὸν Πρωτ.— *φιλόνομος* = φίλερις.— *πρὸς δ' ἂν ὀρμήση* = εἰς ὅ,τι καταπιασθῇ.— *συμφιλονικῶ* = ἀναμιγνύομαι εἰς τὴν φιλονικίαν ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου.— *μὴ διαλυσοῦν μεταξὺ* = νὰ μὴ διακόψουν εἰς τὸ μέσον (τὴν συζήτησιν).— *κοινός* = ἀμερόληπτος.— *ἕσος* = ὁ ἐξ ἴσου καταμερίζων τὴν ἐκτίμησιν.— *συγχαρεῖν* = νὰ κάμνητε ἀμοιβαίως παραχωρήσεις.— *ἀμφισβητεῖν* = νὰ διαφωνῆτε συζητοῦντες.— *δι' εὐνοίαν* = ἀπὸ ἀγαθῆν προαίρεσιν (ἵνα διαφωτισθοῦν).— *εὐδοκιμῶ* = ἐκτιμῶμαι εἰλικρινῶς.— *ἐπαισοῦμαι* = ἀπολαύω ἐγκωμίων (πολλάκις ἀπατηλῶν).— *ἐν ἡμῖν*: ὡς κριταῖς.— *ἐν λόγῳ* = μὲ λόγια.— *εὐφραϊνοίμεθα*: τὸ *εὐφραίνεσθαι* περὶ πνευματικῆς ἀπολαύσεως, τὸ δὲ *ἡδεσθαι* περὶ ὕλικῆς ἡδονῆς.— *αὐτῇ τῇ διανοίᾳ* = διὰ μόνης τῆς ψυχῆς.— *ἡδὺν πάσχειν* = ἀπολαύειν.

Κεφ. ΚΔ'.

φύσις = φυσικὸς νόμος.— *νόμος* = θετός, γραπτὸς νόμος.— *τύραννος*: ὁ Ἰππίας λέγων τοῦτο εἶχεν ὑπ' ὄψει τοὺς Πινδαρικοὺς στίχους «Νόμος ὁ πάντων βασιλεὺς θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων ἄγει δικαίων τὸ βιαϊότατον ὑπερτάτα χερσὶ τεκμαίρομαι ἐργοισιν Ἑρακλέος».— *πολλά... βιάζεται* = συχνὰ ἐκβιάζει (= ἐπιβάλλει βιαίως) σχέσεις παρὰ τοὺς φυσ. νόμους.— *τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων*, δηλ. τὴν κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον συγγένειαν ἡμῶν.— *κατ' αὐτὸ* = δι' αὐτὸ (διότι εἴμεθα οἱ σοφώτατοι).

Πρωτανεῖον = τὸ ἀρχεῖον τῶν πρυτάνεων μετὰ τῆς ἱερᾶς ἐστίας

τῆς πόλεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔκαίε καὶ τὸ ἄσβεστον πῦρ. Ἐθεωρεῖτο τὸ κέντρον τῆς πόλεως καὶ ἐσιτοῦντο ἐν αὐτῷ δημοσίᾳ δαπάνη οἱ πρυτάνεις καὶ ἄλλοι ἀξιούμενοι σιτήσεως διὰ τὰς ἑαυτῶν ὑπηρεσίας ἢ τῶν προγόνων των. Ἐν Ἀθήναις ἀρχικῶς ἦτο ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, βραδύτερον δὲ ὑπὸ τὸ βόρειον τεῖχος πλησίον τῆς ἀγορᾶς. — *Πρυτανεῖον τῆς σοφίας* = πνευματικὸν κέντρον. Χρησμός τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἐκάλει τὰς Ἀθήνας *ἐστίαν καὶ πρυτανεῖον τῶν Ἑλλήνων*. — *μέγιστον*, διὰ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν ἀρχαιότητα. — *ὀλβιώτατον*, διὰ τὸν πλοῦτον. — *ἀξίωμα* = τιμὴ. — *συμβαλῖνω* (παθ.) = συμβιβάζομαι. — *εἰς τὸ μέσον* = εἰς μέσην τινὰ γραμμὴν. — *τὸ ἀκριβές* = τὸ αὐστηρόν, τὸ σχολαστικόν. — *ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡ. τοῖς λόγοις* = νὰ ἀπολύσω καὶ χαλαρώσω τὰς ἡνίας εἰς τοὺς λόγους (νὰ ἄρω τοὺς περιορισμούς εἰς τὸ μῆκος τῶν λόγων). — *εὐσχήμεων* = κομψός, χαρίεις. — *ἐκτείνω πάντα κάλων* (ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν πλοίων) = λύω ὅλα τὰ σχοινιά, μεταχειρίζομαι πάντα τρόπον. — *ἐφέντα*, τοῦ *ἐφίημι* (*οὐρία*, ἔνν. *πνοῆ*) = παραδίδω τὸν ἑαυτόν μου εἰς οὐριον ἄνεμον. — *πέλαγος τῶν λόγων* = πέλαγος ἀπεραντολογίας. — *ἀποκρύπτω γῆν* = χάνω τὴν γῆν ἀπὸ τὰ μάτια μου, ξεχάνω τὸ θέμα τῆς συζητήσεως. — *μέσον τέμνω* = τηρῶ μέσην ὁδὸν (ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν ναυτῶν, οἱ ὅποιοι περικυκλωμένοι ὑπὸ σκοπέλων τέμνουσιν μέσην ὁδόν, ἵνα μὴ προσαράξουν οὔτε εἰς τὸ ἓν οὔτε εἰς τὸ ἄλλο μέρος). — *ὡς* = οὕτω. — *ποιήσετε*, ὁ μέλλ. ἀντὶ προστακτικῆς πρὸς μετριωτέραν ἔκφρασιν. — *ἑαβδοῦχοι*, ὠνομάζοντο οἱ κριταὶ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων, οἱ ἀγωνοδίκαι ὡς φέροντες ῥάβδον. — *ἐπιστάτης* = ἐπιμελητὴς ἀγώνων, κοσμητῶρ. — *πρύτανις* = πρόεδρος τῆς ἀγωνοδίκου ἐπιτροπῆς. — *ὅς*, ἀναφ. τελικὴ πρότ.

— Ὅρισατε εἰδικῶς πνευματικὰ διαφέροντα τῶν κνοίων προσώπων τοῦ διαλόγου καὶ διαπιστώσατε ποία συγγένεια ὑπάρχει μεταξύ των.

— Ἀναφορικῶς μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν Ἀθηναίων ὡς «*πρυτανεῖον τῆς σοφίας*», παραβάλατε καὶ τὸ ἐν Περικλέους Ἐπιταφίῳ «*Ἑλλάδος παίδευσιν*» καὶ ἀναπτύξατε προφορικῶς τὸ θέμα: Αἱ Ἀθηναὶ πνευματικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος.

Κεφ. ΚΕ'.

βραβευτῆς = ἀγωνοδίκης. — *ἐκ περιττοῦ ἡρήσεται* = ἡ ἐκλογή του θὰ εἶναι περιττή. — *ἀλλὰ δὴ* (ὑποφορά) = ἀλλὰ θὰ προβάλη τις τὴν παρατήρησιν ὅτι. — *ἐπεὶ τὸ γ' ἐμὸν* = διότι ὅσον ἀφορᾷ ἐμῶ. — *οὕτως* (= ὡς), ἐπεξηγεῖται διὰ τοῦ κατωτ. *εἰ μὴ βούλεται*. — *προθυμεῖσθε* = ζωηρῶς ἐπιθυμεῖτε. — *ὡς... φημί* = κατὰ ποῖον τρόπον ἐννοῶ. — *ὑπέχω λόγον* (= *δίδωμι λόγον*) = ἀποκρίνομαι. — *ὅμεις*, ἐνν. ἐδεήθητε. — *διαφθείρω τὴν συνουσίαν* = ματαίωνω τὴν συζήτησιν. — *πάνυ μὲν οὐκ ἤθελε* = τόσον πολὺ δὲν ἤθελε.

— Ποῖαν σημασίαν ἔχει διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀριότητα τοῦ διαλόγου τὸ ἐπεισόδιον τῶν κεφ. 22—26;

Κεφ. ΛΓ'.

διασκοπῶ = ἐξετάζω λεπτομερῶς. — *πάνυ... τὸ* = τὸν Ὅμηρον λέγειν τὸ (ἀντκμ.) *πάνυ τι* (κτγρμ.) = ὅτι ὁ Ὅμηρος ὀρθότατα λέγει τό. — *σύν τε.. ἐνόησε* (Ἰλ. Κ 224, ἔνθα ὁ Διομήδης δικαιολογεῖ τὴν πρόσληψιν καὶ ἐτέρου ἥρωος πρὸς κατασκόπευσιν). — *σύν* = συγχρόνως. — (*ἐρχομένω*) ὅ, ἐπιμερ. — *πρὸ δ τοῦ* (ὑπερβ.), ἀντὶ δ *πρὸ τοῦ*. Ὁ ὄλος στ. = ὅταν δύο βαδίζουν μαζί, συνήθως ὁ ἓνας ἀντιλαμβάνεται κάτι πρὸ τοῦ ἄλλου καὶ ὁ ἕτερος πρὸ τοῦ ἐτέρου. — *εὕπορος* = ἐφευρετικός, ἐπινοητικός. — *γὰρ* διότι τότε (ὅταν ἐρχώμεθα ἀνὰ δύο). — *ζητεῖ ὅτι* = *ζητεῖ ἄλλον ὅτι* ἐπιδειξεται. — *βεβαιούμαι* = ἐξακριβώνω. — *ἐντύχη*, ἐνν. τοιοῦτω, μεθ' ὅτου βεβαιώσεται. — *ἐπιεικῆς* = λογικός, σπουδαῖος. — *ἢ σέ*, ἐνν. *ἠγούμην ἂν περὶ ἀρετῆς βέλτιστ' ἐπισκέψασθαι*; — ὅς, ἀναφ. αἰτιολ. — *ὑποκηρύττομαι* (μέσ.) = διαφημίζω τὸν ἑαυτόν μου διὰ κηρύκων. — *σεαυτὸν ἀπέφηνας* = παρουσιάσθης δημοσίᾳ. — *ἄρυνμαι* = λαμβάνω. — *σκέψις* = ἔρευνα. — *τούτων* = τῆς ἀρετῆς. — *οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ* = δὲν εἶναι ἄλλως δυνατὸν νὰ γίνῃ. — *ἀναμνησθῆναι* (παθ.) *τὰ μὲν* (ἀντκμ.) *παρὰ σοῦ* = νὰ με βοηθήσῃς τὰ μὲν νὰ ἐνθυμηθῶ. — *τὸ ἐρώτημα*: τὸ ζήτημα ἐτέθη ἐν 329Γ. — *ἐπὶ ἐνί... ἐστι* = ἀνήκουν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. — *ἢ ἐκάστῳ... ὑπόκειται* = ἢ εἰς ἕκαστον ὑπόκειται ἰδιαίτερα τις οὐσία. — *οὐκ*

ὄν... τὸ ἕτερον = τὸ ἕτερον αὐτῶν οὐκ ὄν (τοιοῦτον) οἷον τὸ ἕτερον; — ἐπικεῖσθαι = ὅτι ἔχει τεθῆ ὡς ὄνομα. — οὐχ, ἔνν. ὁμοῖα ὡς τὰ τοῦ... ὁμοῖά ἐστι. — ἀλλ', ἔνν. ἀνόμοια, ὡς τὰ τοῦ προσώπου... ἀνόμοιά ἐστι. — δύναμις = ἐνέργεια.

Κεφ. ΛΔ'.

μὲν = ἀληθῶς. — καὶ ἴτας γε (ἐκ τοῦ ἰέναι) = καὶ μάλιστα ἀπτοήτους (εἰς τὸ νὰ ὀρμῶσιν πρὸς..). — μὲν οὖν = βεβαιότατα. — τὸ μὲν τι αὐτοῦ = ἔν μὲν μέρος αὐτοῦ. — κολυμβῶσι = καταβαίνουν εἰς τὰ φρέατα (ἵνα καθαρίσουν ἢ ἐξαγάγουν πεσόντα ἀντικείμενα). — πέλτας ἔχοντες, ἔνν. θαρραλέοι εἰσὶ πολεμεῖν. — ἑαυτῶν, γεν. συγκρ. — ἢ πρὶν μαθεῖν, πλεοναστικῶς. — μεντᾶν... εἴη = ἀληθινὰ τότε θὰ ἦτο ἀηδία ἢ ἀνδρεία. — μαινόμενοι: διότι τολμοῦν ὅτι ἀγνοοῦν. — οἱ οὕτω θαρραλέοι = οἱ τοιοῦτοι θαρραλέοι, δηλ. οἱ ἀνεπιστήμονες. — καὶ ἐκεῖ (350 A), ὅπου ἐλέγετο: οἱ ἐπιστήμονες τῶν μὴ... θαρραλεώτεροι. — ὄντες, μτχ. αἰτιολ. — τοὺς δὲ ἀνδρείους... (πρόληψις) = ὡς δὲ οἱ ἀνδρεῖοι οὐ θαρραλέοι εἰσὶ. — τὸ ἐμὸν ὁμολόγημα (παράθεσις) = τοῦτο τὸ ὅποιον ἐγὼ παρεδέχτην· ἀλλ' ὁ Πρωτ. ἀντιθέτως εἶχεν ὁμολογήσει ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι θαρραλέοι εἰσὶν· ὅθεν τὸ οὐ πλεονάζει. — ἔπειτα = μετὰ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἐταύτισα τὸν ἀνδρεῖον πρὸς τὸν θαρραλέον. — τούτῳ τῷ τρόπῳ μετιῶν = μετὰ τὴν μέθοδον αὐτὴν. — ἰσχύς = σωματικὴ δύναμις. — ἔπειτα, ἔνν. εἴ με ἔροιο. — τοῖς αὐτοῖς... τούτοις = τὰς αὐτὰς ταύτας ἀποδείξεις, τὴν αὐτὴν ἀποδεικτικὴν μέθοδόν σου. — γίνομαι ἀπὸ = προέρχομαι ἀπὸ. — θυμὸς = ἀψιθυμία. — ἐκεῖ, δηλ. εἰς τὸ προηγούμενον παράδειγμα. — συμβαίνει = προκύπτει. — τέχνη = τεχνικὴ ἀσκησις. — εὐτροφία τῶν ψυχῶν = ἡ καλὴ ἀνατροφή.

Κεφ. ΛΕ'.

ἤδομαι τοῖς καλοῖς = εὐχαριστοῦμαι μετὰ τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. — ἀνιαρά, ἔνν. ἄτα. — λέγω = ἐννοῶ τὸ ἐξῆς. — ὁ = ἐφ' ὅσον. — κατὰ τοῦτο (= ὡς πρὸς τοῦτο), ἔνν. τὰ ἡδέα, ὡς ὑπκμ. — μὴ εἴτι... ἀποβήσεται; = χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ἂν θὰ προκύψουν ἀπὸ αὐτὰ διαφοροτικὰ ἀποτελέσματα (ἀνεξαρτήτως τῶν συνε-

πειῶν);— οὐ κακά; = ἐφ' ὅσον εἶναι λυπηρὰ δὲν εἶναι κακά;— ἀπλῶς οὕτως = σαφῶς καὶ ὠρισμένως.— πρὸς τὴν... ἀλλὰ καὶ πρὸς... = διὰ τὴν νῦν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἄλλον μου βίον.— ἔστι δ' ἂ ἔστι: τὸ πλήρες ἔστι δ' ἂ τῶν ἡδέων ἐστὶν ἀγαθὰ, ἔστι δ' ἂ τῶν ἀνιαρῶν κακά.— Ἡ τριχοτομία τῶν ἡδέων καὶ ἀνιαρῶν πιθανῶς ἀνήκει εἰς τὸν Πρωτ.— τοῦτο τοίνυν λέγω... ἐρωτῶν... = ὅταν λοιπὸν ἐρωτῶ ἐὰν ἡ ἡδονὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν (χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν τὰς συνεπείας τῆς) δὲν εἶναι ἀγαθόν, τοῦτο ἐννοῶ, ἐὰν τὰ ἡδέα, ἐφ' ὅσον εἶναι ἡδέα, δὲν εἶναι ἀγαθὰ.— πρὸς λόγου εἶναι = ὅτι εἶναι ὠφέλιμον διὰ τὴν συζήτησιν, προάγει τὴν συζήτησιν.— τὸ σκέμμα = τὸ προῖόν τῆς ἐρεύνης.— ἡγεμονεύει τῆς σκέψεως = διευθύνει τὴν ἐρευναν.— δίκαιος (εἶ) σὺ = δίκαιόν ἐστὶ σέ.— κατάρχω τοῦ λόγου = ἔχω προκαλέσει, εἶμαι ὁ αἴτιος τῆς συζητήσεως.— γένοιτο, δηλ. τὸ ζητούμενον.— ὥσπερ εἶ...: ἀσυνδέτως, διότι εἶναι ἐπεξ.— ἐκ τοῦ εἴδους = ἐκ τῆς ἐξωτ. ὄψεως.— τὰ τοῦ σώματος ἔργα = αἱ σωματικαὶ λειτουργίαι.— τὰς χεῖρας ἄκρας = τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν.— μετὰφρονον = ὠμοπλάτη.— καὶ ἐγὼ τοιοῦτον τι (= οὕτω καὶ ἐγώ): εἶναι τὸ δεικτικὸν τοῦ ὥσπερ, ἡ δὲ ὑπόθ. εἰ εἴποι ἔμεινεν ἀνανταπόδοτος.— θεασάμενος (ἐπεξ. τοῦ τοιοῦτον), ὅτι οὕτως ἔχεις = ἀφοῦ ἀντελήφθην (ἐκ τῆς ἀποκρίσεώς σου) ὅτι τοιαῦτα φρονεῖς (περὶ τοῦ ἀγαθοῦ...)— καὶ τόδε... ἀποκάλυψον = ἀποκάλυψον τὰς σκέψεις σου καὶ εἰς τοῦτο ἐδῶ τὸ σημεῖον.— τοῦτο, δηλ. ἡ ἐπιστήμη.— οὐδέ... διανοοῦνται = οὐδὲ σκέπτονται περὶ αὐτοῦ ὡς τοιούτου ὄντος = καὶ δὲν θέλουν νὰ ἀναγνωρίσουν αὐτὴν (τὴν ἐπιστήμην) ὡς τοιαύτην.— ἐνούσης (ἐνδοτ. μτχ.) ἀνθρώπων = ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος κέκτηται τὴν ἐπιστήμην.— ἀρχεῖν, ἐνν. φασί.— ἀτεχνῶς .. ὥσπερ = ἀκριβῶς ὅπως.— ἀπάντων, δηλ. ψυχικῶν παθῶν.— οἶον=τοιοῦτον ὥστε= κατάλληλον νὰ... — εἶπερ τῷ ἄλλῳ=βλ. 329B.— κράτιστον= ἰσχυρότατον.— μὴ οὐχί, μετ' ἀπρμφ., βλ. Συντ.— καλῶς λέγων, ἐνν. φῆς τοῦτο.— ὦν = ὑπό τινος τούτων τῶν παθῶν, ἂ... — ὃ ἐστὶν... πάθος = τί λογῆς ψυχολ. φαινόμενον εἶναι αὐτὸ τὸ ὅποιον παθαίνουν.— ἐπεὶ (= ἂν καὶ) γιγνώσκεις: συνεχίζεται ὁ πλαγ. λόγος.— τὸ πάθημα (ὑπκμ.), δηλ. γιγνώσκοντας τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέλεις... — ἠττάσθαι, κατγρμ.— σκοπεῖσθαι=νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν.— εἶναι τι ἡμῖν = ὅτι θὰ μᾶς ὑποβοηθήσῃ.—

ἐμὲ ἠγήσασθαι: ἐπεξ. τοῦ *ἐμμένειν*.— *ἦ . . . ἔπου* = *ἔπου ἦ* = ἀκολουθεῖ με εἰς τὸν δρόμον διὰ τοῦ ὁποίου.— *ἔῶ χαίρειν*, ἐνν. τὸν λόγον = παραιτῶ τὴν συζήτησιν.

Κεφ. ΛΣΤ'.

ἦτις εἶναι = ἦττᾶσθαι (κτγρμ.).— *ἄλλο τι* (τὸ πλήρες: ἄλλο τί ἐστίν ἦ) = δὲν εἶναι ἀληθές (ὄτι).— *φατέ ὑμῖν τοῦτο γίνεσθαι* = λέγετε ὅτι σᾶς συμβαίνει τοῦτο (δηλ. τὸ ἦττᾶσθαι).— *ἐν τοῖσδε* = εἰς τὰς ἐξῆς περιπτώσεις.— *κρατούμενοι*, μτχ. αἰτιολ.— *πράττειν*, ἐκ τοῦ *φατέ*.— *πῆ* = κατὰ τί.— *ἠδύ*, ἐνν. *ἐν τῷ παραχρῆμα* (= πᾶραυτα).— *ὄ,τι παθόντα* (ἐνν. *ταῦτα*, ὡς ὑπκμ.) = ποῦ δὲν ξεύρω καὶ ἐγὼ τί ἔπαθαν (καὶ ἐμποιοῦν) = διότι ὅπωςδήποτε (ἐμποιοῦν).— *ἦ κἂν . . . ὀπηοῦν*; = ἦ καὶ ἂν τίποτε ἐκ τούτων δὲν παρασκευάζουν κατόπιν, χορὰν δὲ μόνον προκαλοῦν, ὅμως θὰ ἦσαν κακὰ, διότι ὅπωςδήποτε καὶ ἐξ οἴασδήποτε ἀφορμῆς προκαλοῦν χαράν;— *κατὰ τὴν ἐργασίαν τῆς παραχρῆμα ἠδονῆς* = διότι προκαλοῦν στιγμιαίαν ἠδονήν.— *ποιοῦντα*, μτχ. αἰτιολ.— *φαίνεται* = εἶναι φανερόν.— *γυμνάσια* (ἐνταῦθα) = σωματικαὶ ἀσκήσεις.— *καῦσις* = καυτηρίασις.— *φαρμακεῖαι* = χρήσεις φαρμάκων.— *λιμοκτονίαι* = τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἰατρικῆς διαίτης.— *ἀρχαὶ ἄλλων* = ἐπέκτασις τῆς ἡγεμονίας ἐπὶ ἄλλων (πόλεων).— *ἔχει* = παρέχει.— *κατ' ἄλλο τι* = δι' ἄλλον τινὰ λόγον.— *ἄλλο τι* (ἐνν. ἦ) . . . *ὁ αὐτὸς τρόπος*; = δὲν εἶναι ἀληθές ὅτι ὑπάρχει ἡ αὐτὴ ἀναλογία καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν λύπην;— *ἀπαλλάττω* = ἀποδιώκω.— *ἦ πρὸς ὅ*: β' ὄρος συγκρ. τοῦ *ἄλλο*.— *πολλαχῆ* = κατὰ πολλοὺς τρόπους.— *ἐν τούτῳ εἰσὶ* = ἐδῶ στηρίζονται.— *ἀνατίθεμαι* = μεταβάλλω θέσιν, ἀνακαλῶ ἰσχυρισμόν· ἢ μεταφορὰ ἐκ τῶν πεσσῶν· «ἀναθέσθαι ἐπὶ τῶν πεσσῶν» ἔλεγον οἱ παίζοντες· «οὓς γὰρ μὴ κατὰ τὸ δέον ἐκίνησαν, τούτους ἀνετίθεσαν» Σχολ.— *πῆ* = κάπως.— *ὁ μῆ*, ἐπεξ. τοῦ *ἄλλο*.— *ταῦτα*, δηλ. ἠδονήν καὶ λύπην.— *γελοῖον τὸν λόγον γίνεσθαι* = ὅτι καταντᾷ γελοῖον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγετε.— *ἐκπληττόμενος* = τυφλούμενος.— *αὐθις αὖ* = ἀντιστροφῶς πάλιν.

Κεφ. ΑΖ'.

θέμενοι (= ὑποθέμενοι) οὕτω = θέσαντες τοῦτο ὡς βάσιν.— *ἠτιώμενοι*, μτχ. αἰτιολ.— *τοῦ ἀγαθοῦ* = ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ.— *ὕβρι-
στης* = σκώπτῃς.— *δέον*, μτχ. ἐνδοτ. *ἄρα*, ἐνν. *πράττει τις κακά,
ἠτιώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν*.— *ἐν ὑμῖν* = κατὰ τὴν κρίσιν ὑμῶν.— *ἂν ἐξημέριανεν*, ἐνν. εἰ τὰ ἀγαθὰ ἄξια ἦν νικᾶν τὰ κακά.— *ἀνά-
ξια* = κατὰ τὴν ἀξίαν κατώτερα.— *ὅταν* = καθ' ὅσον.— *οὕτω*, ἐνν.
ἔχει.— *μεταλάβωμεν . . . τούτοις* = ἄς ἀλλάξωμεν τώρα τὰ ὀνό-
ματα καὶ ἄς λάβωμεν ἀντιστρόφως . . . δι' αὐτὰ τὰ ἴδια πράγμα-
τα.— (*ἄλλη*) *ἀναξία* (οὐσ.) = ἔλλειψις ἀξίας, ἀδυναμία: τὸ ὄλον =
εἰς τι ἄλλο θὰ στηρίζεται ἢ ἀδυναμία! τῆς ἡδονῆς συγκρινομένης
πρὸς τὴν λύπην παρὰ εἰς τὴν ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν τῆς μῖας
πρὸς τὴν ἄλλην;— *ταῦτα δ' ἐστὶ* = τοῦτο δὲ σημαίνει.— *γιννό-
μενα* = ἂν δηλ. ἡ μία γίνεται μεγαλύτερα ἢ μικρότερα ἀπὸ τὴν
ἄλλην.— *μᾶλλον καὶ ἥτιον* = ἰσχυροτέρα καὶ ἀσθενεστέρα.— *μῶν*,
ἐνν. διαφέρει (βλ. 310Δ).— *ἔσθ'* (ἐνν. *ἄλλο τι*) *ὄτω*, ἐνν. διαφέ-
ρει.— *ἀγαθὸς ἰστάναι* = ἔμπειρος ζυγιστῆς (ἴσθημι = ζυγίζω).—
συνθεῖς = συμμαζεύσας.— *ὑπερβάλλεται ὑπὸ . . .* = εἶναι ὀλιγώ-
τερα καὶ μικρότερα ἀπὸ τὰ . . .— *πρακτέα* = *πρακτέον*, ἐνν. τὴν
πρᾶξιν. Ὁ Σω. θέλει ἐνταῦθα νὰ δείξῃ ὅτι τὸ ἐγγὺς καὶ τὸ πόρρω
οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἔχουν εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ ἀνια-
ροῦ.— *μὴ πη ἄλλη ἔχει;*— μήπως ταῦτα ἔχουν κατ' ἄλλον τινὰ
τρόπον;

ὅτε = ἐπειδὴ.— *τὰ μεγάλα μήκη* = πράγματα μεγάλου μήκους.—
λαμβάνειν = προτιμᾶν.— *ἡ δύναμις τοῦ φαινομένου* = ἡ ἐκ τοῦ
ἔξωτ. κόσμου προερχομένη ἐντύπωσις.— *καὶ ἐποίει . . . μεταλαμ-
βάνειν* = καὶ μᾶς ἔκαμνε νὰ ἐκλαμβάνωμεν τὰ αὐτὰ πράγματα δια-
φοροτρόπως καὶ ἄνω κάτω.— *ἄκυρον ἂν ἐποίησε τὸ φάντασμα* =
θὰ καθίστα ἀνίκανον τὸ φάντασμα (τὴν ἀπατηλὴν εἰκόνα τῶν
αἰσθήσεων) νὰ ἐξαπατήσῃ ἡμᾶς.— *πρὸς ταῦτα* = ὡς πρὸς ταῦτα,
ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς.— *αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ* = ἕκαστον (ἄρτιον
ἢ περιττὸν) θεωρούμενον ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτὸ (δηλ. ἄρτιον πρὸς
ἄρτιον . . .).— *ὑπερβολῆς καὶ ἐνδείας ἐστὶν* = ἀσχολεῖται μὲ μεί-
ζονα καὶ ἐλάσσονα ποσά.— *φαίνεται*, ἐνν. ἡ αἴρεσις.— *σκέψις* =
ἔρευνα.— *ἐπεὶ δὲ μετρητικῆ* = ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἡ αἴρεσις εἶναι με-

τρηκική.— *εἰσαυθίς* = ἄλλοτε (ἐν τῷ Γοργίᾳ, ἐνθα πραγματεύεται περὶ τῆς ἠθικῆς, ὡς ἐπιστήμης τῆς γνώσεως τοῦ ἀγαθοῦ).— *τοῦτο*, δηλ. τὴν ἐπιστήμην.— *ἔφατε*, 352Δ.— *εἰδὼς ἄνθρωπος* = ὁ γινώσκων τὰ βέλτιστα (352Δ).— *τότε εὐθύς*, δηλ. ὅτε ἔγινεν ἡ ἐρώτησις.— *καὶ γὰρ ὑμεῖς* = διότι καὶ σεῖς, ὅπως ἐγὼ καὶ ὁ Πρωτ.— *ταῦτα δέ*, δηλ. αἱ ἡδοναὶ καὶ αἱ λῦπαι.— *ἐπιστήμης—μετρητικῆς*, ἐνν. ἐνδεία.— *ἀμαθία ἢ μεγίστη*, ἐπεξ. τοῦ *τοῦτ'*.— *αὐτοί*, ἐνν. ἴτε (κατὰ ζευγμα).— *τούτων*, δηλ. τῆς ἐπιστήμης ταύτης.— *ὄντος*, δηλ. τῆς ἐπιστήμης.— *κακῶς πράττετε* (= *ἀτόπως πράττετε*) = δημιουργεῖτε δυστυχίαν.— *δημοσία*: διότι ἡ πολιτεία δὲν ἀποκτᾷ ἀγαθοὺς πολίτας.

Κεφ. ΛΗ'.

κοινὸς . . . ὑμῖν = ἄς μετέχετε καὶ σεῖς τῆς συζητήσεως.— *ὑπερ-
φυῶς . . . ἀληθῆ* = ἀληθέστατα.— *παραιτοῦμαι* (ἐνταῦθα) = δὲν
λαμβάνω ὑπ' ὄψιν (τὴν συνωνυμικὴν τοῦ Προδ.).— *εἴτε ὀπόθεν
. . . ὀνομάζων* = εἴτε ἀπὸ οἰανδήποτε ἀφορμῆν καὶ ὀπωςδήποτε
ἀρέσκεσαι νὰ ὀνομάζης.— *τοῦτό μοι ἀπόκριναι* = νὰ ἀποκριθῆς
περὶ τούτου περὶ τοῦ ὀποίου θέλω νὰ ἀποκριθῆς.— *αἱ ἐπὶ τού-
του* = αἱ εἰς τοῦτο τείνουσαι.— *ἐπὶ τοῦ . . . ζῆν* (ἐπεξ.) =
δηλ. νὰ ζῶμεν.— *ἔπειτα* = ὁμως.— *ἐξόν*, ἐνν. ποιεῖν.— *ἐψεῦσθαι*
= διατελεῖν ἐν πλάνῃ.— *ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν* (βραχυλογία) = *ἀντὶ
τοῦ ἰέναι ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ*.— *ἀναγκασθῆ*, ἐνν. τίς.— *τί οὖν*: διὰ
τούτου μεταβαίνει εἰς τὴν ἀνδρείαν.— *οὐδὲν διαφέρει* = μᾶς ἐνδια-
φέρει.— *τόδε*, ἐνν. διαφέρει.— *ἂ μή*, ἐνν. δέδοικεν.— *ἰέναι . . . λαμ-
βάνειν*, ἐκ τοῦ ὠμολόγηται.

Κεφ. ΛΘ'.

οὕτω τούτων ὑποκειμένων = ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τού-
των.— *τὸ πρῶτον παντάσῃ* = πρῶτα πρῶτα (βλ. 329Δ καὶ ἐξ.).—
τὸ ὕστερον, βλ. 349Δ καὶ ἐξ.— *ᾧ* = ἐκ τούτου λοιπόν.— *δ' οὖν* =
τέλος πάντων.— *ἐφ' ἄπερ οἱ δειλοί*, ἐνν. ἴται εἰσί.— *πότερον*: τὸ
β' μέλος τῆς ἐρωτ. τὸ ὀποῖον νοεῖται κοῖ ἐκφράζεται κατωτέρω
(359E), ἔπρεπε νὰ ἔχη: *ἢ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἔρχονται οἱ δειλοί τε καὶ*

οἱ ἀνδρεῖοι. — ἐπὶ τὰ θαρραλέα = (ἐπὶ ἃ θαρροῦσι 359B) εἰς τὰ ἀκίνδυνα. — τοῦτό γε = ἀναφέρεται εἰς τὸ ἄρ' ἐπὶ τὰ δεινά... δεινά εἶναι. — ἐν οἷς... τοῖς λόγοις = ἐν τοῖς λόγοις οὖς... — ἄρτι, κεφ. 38. — ταύτη γε = ἀπὸ ταύτης τοῦλάχιστον τῆς ἀπόψεως. — πᾶν τοῦναντίον... οἱ ἀνδρεῖοι = πᾶν τοῦναντίον (κτγρμ.) ἐστὶ ἐκείνα (ὑποκμ.) ἐπὶ ἃ οἷτε δ. ἔρχονται καὶ οἱ... — αὐτίκα — π.χ. — ὄν, αἰτ. ἀπολ. αἰτιολ. — ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, κεφ. 38. — αἰσχροὺς φόβους: καὶ οἱ ἀγαθοὶ αἰσθάνονται φόβον ἀλλὰ εὐγενῆ, ὡς λ. χ. πρὸ αἰσχροῦ πράξεως. — οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι αἰσχροὶ θάρρη θαρροῦσι καὶ κατὰ τοῦτο ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς δειλοὺς οἱ ὅποιοι αἰσχροὺς φόβους φοβοῦνται· οἱ μαινόμενοι δηλ. ἔχουν θάρρος μὴ στηριζόμενον εἰς τὴν ἐπιστήμην — αὐτὸς = μόνος σου. — ἐρόμενος, ἐνν. περανῶ. — τὸ πρῶτον, (349Δ) — φιλονικῶ = ἐπιμένω μὲ ἰσχυρογνωμοσύνην εἰς τι, θέλω σῶναι καὶ καλὰ νά...

— Ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν διακοπεῖσαν συζήτησιν (κεφ. ΚΑ') συνοψίζετε τὴν ἀπόδειξιν ὅτι τὰ μόρια τῆς ἀρετῆς ὁσιότης, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, σοφία, ἀνδρεία δὲν εἶναι διάφορα ἀλλήλων.

— Εἶναι δικαιολογημένη καὶ ἀξία σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ στάσις τοῦ Πρωταγόρου κατὰ τὸ τέλος τοῦ συλλογισμοῦ;

— Ἀναφέρατε παραδείγματα ἀνδρείας ὀφειλομένης εἰς γνῶσιν καὶ δειλίας ὀφειλομένης εἰς ἀμάθειαν.

Κεφ. Μ'.

τὰ περὶ ἀρετῆς = τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀρετὴν (δηλ. τὰ μόρια αὐτῆς καὶ ἡ ἀμοιβαία σχέσις των). — ἔξοδος τῶν λ... = τὸ συμπέρασμα. — ἄτοπα = παράξενα. — σεαυτῷ τάναντία σπεύδεις = σπεύδεις εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὸν ἑαυτόν σου. — πάντα χρήματα = πάντα τὰ πράγματα, δηλ. πάντα τὰ μόρια τῆς ἀρ. (εἶναι ἐπιστήμη). — ᾧ τρόπῳ = καθ' ὃν τρόπον, ὅτε (δηλ. ἂν πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἀναχθοῦν εἰς τὴν ἐπιστήμην). — ἄλλο τι ἢ ἐπιστήμη: ὁ Πρωτ. ἐδέχετο κατ' ἔξοχὴν τὴν φυσικὴν προδιάθεσιν (κεφ. 16 καὶ 34). — ὄλον = καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη. — ὀλίγου, ἐνν. δεῖν = σχεδὸν (νὰ φανῇ αὐτὸ κάθε ἄλλο μᾶλλον παρὰ ἐπιστήμη). — καταφανῆ αὐτὰ γενέσθαι = νὰ ἐπιχυθῇ πλήρες φῶς ἐπ' αὐτῶν. — πάλιν ἐπισκέ-

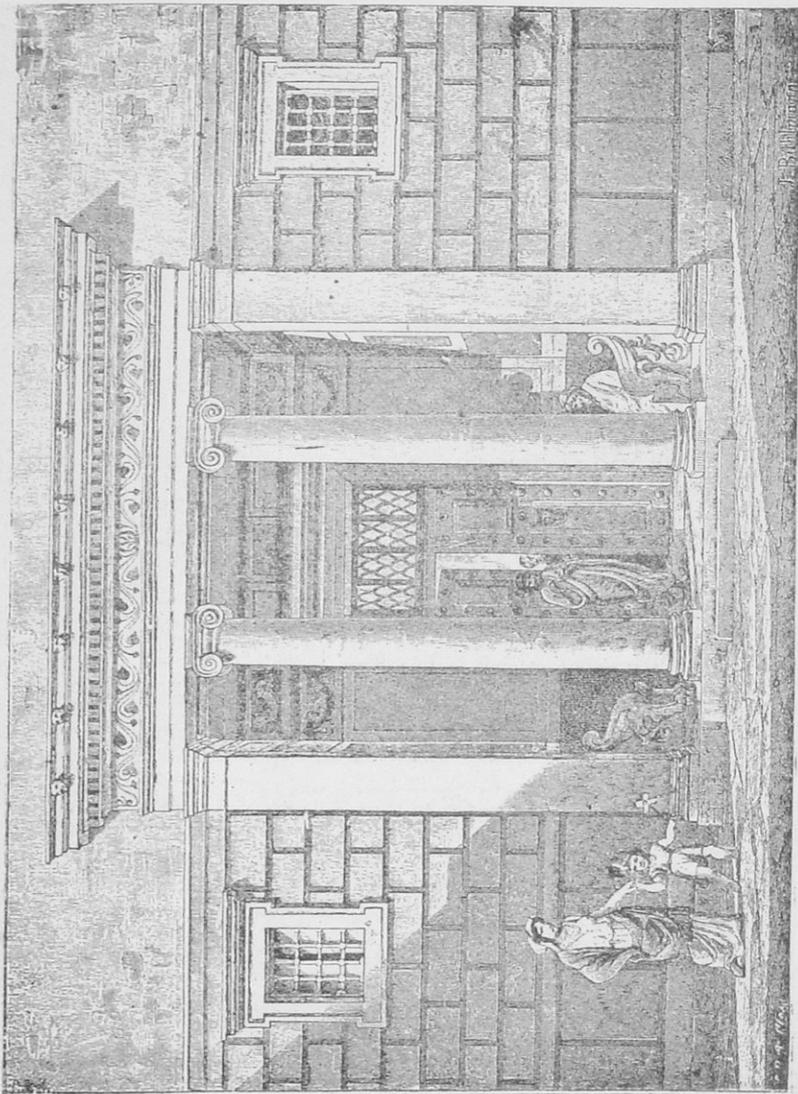
πασθαι: δέχεται τὸ συμπέρασμα ὡς δεόμενον εὐρυτέρας ἐρεύνης.—
μὴ πολλάκις=μήπως τυχόν (μᾶς κάμη νὰ σκοντάψωμεν κατὰ τὴν
 ἔρευναν). Ὁ Σω. δηλ. θεωρεῖ φρόνιμον νὰ ἐξετασθῆ πρῶτον ἡ οὐ-
 σία τῆς ἀρετῆς καὶ ἔπειτα τὸ διδασκτέον ἢ μὴ αὐτῆς.— *κατ' ἀρχὰς*
ἔλεγον (348Γ καὶ Δ).— *δὴ*=ἤδη—*ᾧν*=τούτων, οἷς.— *μὲν* (μὴν)
 =τοῦλάχιστον.— *εἰ*, αἰτιολ.— *ἐλλόγιμος ἐπὶ σοφία* = περιώνυμος
 σοφός— *ἐμοί . . . ὦρα* = *πάλαι ὦρα καὶ ἐμοὶ ἴεναι οἴπερ ἔφην*
ἴεναι με δεῖν (πρβλ. 335Γ).— *τῷ καλῷ*: οἱ Ἀθηναῖοι μετεχειρί-
 ζοντο τὸ ἐπίθετον εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ ἀγάπης, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰ-
 ρωνικῶς, εἰς διαφόρους περιστάσεις— *ἀκούσαντες*, δηλ. ἐγὼ καὶ
 ὁ Ἱπποκράτης, λέγει δὲ ταῦτα πρὸς τὸν ἑταῖρον.

— *Κρίνατε τὰς δύο ἀποδεικτικὰς μεθόδους τοῦ Πρωταγόρου, ἧτοι:*

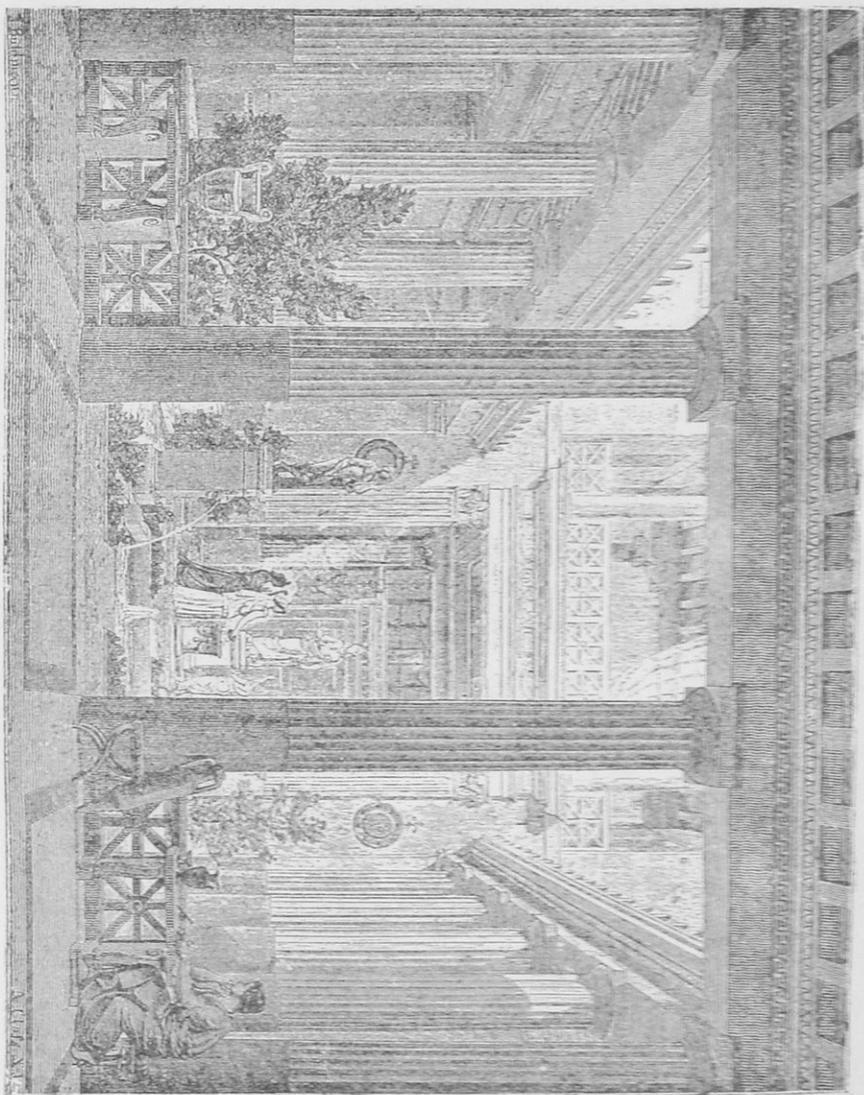
α) *τὴν διὰ μύθου καὶ*

β) *τὴν διὰ λόγου.*

— *Ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτὰς καταδείξατε τὴν ὑπεροχὴν τῆς δια-
 λεκτικῆς τοῦ Σωκράτους.*

Εικ. 1. Πρόθυρον ελληνικής οικίας.

Εικ. 2. Ἐσωτερικὴ αὐλὴ ἑλληνικῆς οἰκίας μετὰ τοῦ προστώου.

Εικ. 3. Παῖς διδάσκεται νά κιθαρίζη. Ἄτερος παῖς ἀπαγγέλλει ἐπικόν ποιήμα πρὸ τοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος κρατεῖ ἀνοικτόν βιβλίον (κύλινδρον) καὶ ἀκούει τὸν παῖδα, ἀναγινώσκειται δὲ εἰς τὸ βιβλίον καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔπους. Εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον ὁ δοῦλος.

(Παράστασις ἐξ ἀρχαίας κύλικος τοῦ ἀγγειογράφου Δούριδος).

024000025409

Handwritten text, possibly a signature or date, located at the top right of the page.

Ευχαριστώ

